

Medreseñü'z Zehirâ

Medreseñü'z Zehirâ

NEWMEDIA WORLD

MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Necmeddin ŞAHİNER

Medresehü'z
Zehra

Bediüzzaman Üniversitesi

NECMEDDİN ŞAHİNER

MEDRESE TÛ'Z-ZEHRÁ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2008

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Haydar YILDIRIM

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Necmi TOPAL

ISBN
978-605-0073-02-7

Yayın Numarası
90

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarıncı Yolu Üzeri No: 7
Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Mart 2008

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Bir Nur ve İrfan Mektebi Medresetü'z-Zehrâ	9
Batılıların İslâm Dünyasına Bakışı	15
İrfan Sahiplerinin Çiçeği	25
Bediüzzaman'ın Teklifi	26
Dünyaya Meydan Okumak	27
Ezher'in Tarihi	31
Yüce Mefkûre	35
Bir Gaye-i Hayâl	35
Doğu Üniversitesi Fikri	36
Kürtler Neye Muhtaçtır?	39
Van Valisi Hasan Tahsin (Uzer)	45
Şakalar ve Gerçekler	49
Vefalı Nur Dostu	51
Abdurrahim Zapsu'nun Değerlendirmesi	51
Büyük Teşebbüslerin Adamı	51
Sultan Mehmed Reşad'ın	
Bediüzzaman Said Nursî ile Tanışması	59

MEDRESE TÛ'Z-ZEHRÂ

Doğu Üniversitesiyle Alâkalı Olarak	
Said Şamil'in Açıklamaları	63
Risale-i Nurlarda Medresetü'z-Zehrâ	73
Doğu Üniversitesi Hakkında	
Tahrifçi Bir Gazeteye Cevaptır	86
Reis-i Cumhura ve Başvekile	91
Doğudan Gelen Işık	97
Altmış Senelik Risale-i Nur	
Müderresinden Bir Nur Dersi	101
Nur Dersi	101
Ekler	115
İlk Milli Meclis'te Van Üniversitesi Medresetü'z-Zehrâ	117
Bibliyografya	128

ÖNSÖZ

Doğu Üniversitesi, Van Üniversitesi veya Bediüzzaman Said Nursî Üniversitesi. İsimler ne olursa olsun, gerçekler hiçbir zaman değişmiyor. Ebed-Müddet Devleti'nin karanlık günlerinde doğmuştu Müslüman-Türkiye'nin Nurslu Güneşi...

Gelen büyük çöküşü görmüştü, o ışıklı gözleriyle. Bu yıkıntıyı önlemek için, bu çöküşe mâni olmak için, eğitim meselesini ısrarla anlatıyor, koyu cehalet karanlığını ilim nuruyla aydınlatmak istiyordu.

İslâmiyet'in Cihan Devleti eğitim sayesinde beş yüz sene dünyaya ışık saçmıştı. Maalesef çöküntü günlerimizde bu aydınlıktan mahrum kaldık. Bu muazzam gerçeğin idraki içinde olan günümüzün süper gücü Amerikalılar on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında beş mühim merkez seçmişti. Menhus haçlı-salip zihniyetinin temsilcileri İstanbul, Karadeniz, Merzifon, Harput ve Antep gibi çok önemli noktalarda okullar yaptırmışlardı.

Yaptıkları okulların yerleri de güzel beldelerimizin en güzide tepeleri idi. Fatih Sultan Mehmed Hazretlerinin "Büyük Fetih"i başlattığı nokta olan Rumelihisarı'nın yanındaki tepeye Robert Koleji'ni yaptırmışlardı. "Biz de bu şehrin ilmini-irfanını ve düşünce dünyasını buradan fethe başlayacağız!" diyerek ancak şeytanların düşünebileceği bir fikirle harekete geçmişlerdi. Maalesef ve maalesef bu iblisce düşünce bir dereceye kadar da başarıya ulaştı.

Bazı gerçekleri Allah'ın yardımıyla önceden gören Bediüzzaman Said Nursî, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Anadolu'nun muhtelif merkezlerinde ilim-irfan-iman mektepleri kurmak istedi. Bu ulvî mefkure ile yollara düşüp İstanbul'a kadar geldi.

Dünya yaratıldığı günden beri var olan şer odakları, Bediüzzaman gibi çağlar üstü, zamanların ender yetiştirdiği bir yüce şahsiyeti anlamamışlardı. Üstadların üstadı yeni nesle hitap ederken "Ne yapayım acele ettim, kışta geldim!" diye anlaşılammaktan dolayı dertleniyordu. Bu yüce insan bütün olumsuz şartlara rağmen maksat-ı âlâsından vazgeçmiyor ve azm-i kâfi ile büyük gaye ve idealini muhakkak tahakkuk ettirmek istiyordu. Bunun için asra yaklaşan bereketli ömrünün sonlarında bile Demokrat Parti'nin ileri gelen şahsiyetlerine meseleyi mektuplarla anlatmaya çalıştı. Bediüzzaman'ın gönderdiği bu mektuplar şu anda Ankara'da devletin arşivlerindedir.

Allah'ın lütf u ihsanıyla otuz yılı geçen çalışma-araştırmalarım ile bu meseleyi Nur Risaleleri'nin aydınlığında ve Başbakanlık Arşivi'ndeki vesikaların ışığında bir eser olarak ortaya koymaya çalıştım. Nur Üstadım yüce himmetini omuzlarımın üstünde, Allah'ın lutfunu ise nurdan bir kandil gibi önümde hissetmekteyim.

Bu kısa takdimden sonra, sizleri eserle başbaşa bırakıyorum.

Necmeddin Şahiner

BİR NUR VE İRFAN MEKTEBİ MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Büyüklerin her hâli de büyük olmaktadır.

Bir atasözümüz bu gerçeği ne güzel ifade etmektedir: “Büyük dağın karı büyük olur.” Büyük ve zirvedeki şahsiyetlerin gaye ve ideâleri de büyük ve muhteşem olmaktadır.

Nur Üstadı Bediüzzaman bu zamanın en büyük ihtiyacı olan ve günümüzde eğitim dedikleri “Talim-Terbiye” yani maa-rif meselesini, günümüzden tam yüz sene evvel tesbit etti. İleri görüşlülüğü ile on dokuzuncu yüzyılın sonlarında, vatanımızın fakirliğini, cehaletini gördü.

Müslüman coğrafyası vatanımızın doğudan batıya her tarafını gezdi. “Halkın cahillik ve fakirliğinin tedavi edilmesi için Anadolu’da bilhassa Doğu vilayetlerimizde üniversiteler kurulmalı” diyor, Doğu’daki üniversitenin merkezlerini şöyle sıralıyordu: Van, Erzurum, Bitlis, Siirt, Diyarbakır ve Urfa. Bu irfan-iman mekteplerine Zehra Üniversitesi veya Nur İrfan Mektebi şeklinde mübarek isimler koymuştu.

Bediüzzaman Said Nursî uzun ve bereketli ömrünün elli beş senesini bu ulvî meselenin gerçekleşmesi için harcadı. “Burası Mısır’daki Ezher Üniversitesi’nin kız kardeşi, Zehra Üniversitesi olacak” diyordu. Bahsimizle alâkalı olarak 5 Kasım 1993 tarihli Zaman Gazetesi’nde Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi’nin o yakıcı ifadelerinde şu satırlar vardı: “Bu hususta en esaslı reçe-

teyi Hz. Bediüzzaman ortaya atmıştır. O, Güneydoğu ile alâkalı merhum Abdülhamid'e meşrutiyetten evvel, Van'da bir Üniversite yapılmasını teklif etmiş. Meşrutiyetten sonra Cennetmekân Sultan Reşad'a teklifi yenilemiş. Yıldızları çok barışık olmadığından, Vahidüddin ile temasına dair bir şey bilmiyorum.

Cumhuriyet döneminde de Mustafa Kemal'e aynı şeyleri teklif etmiş ve Meclis 163 bin altın tahsis edilmesine karar vermişti. O, bunu bir yerde, espriyle karışık anlatırken, Cumhuriyet'in kendisine üniversite yaptırın diye 163 bin altın vereceğini ama 163 bin altın yerine 163. madde ile elini kolunu bağladığını anlatırdı.

Azizlerin azizi Mustafa Sungur Ağabeyim bu mesele ile alâkalı olarak elimdeki notlarının birisinde şunları buyurmaktadır:

“Hazret-i Üstadımız birgün şöyle buyurmuştu:

Ben her sabah “Yâ Rab! Sultan Abdülhamid Han, Sultan Vahdeddin ve Hanedan-ı Osmaniye diye dua ediyorum, diyerek bizlere Osmanlılar hakkında senakâr cümleler söylemişti.”

Bediüzzaman Hazretleri iki buçuk sene kadar süren Rusya Sibirya'daki esaretinden 1918 yazında dönmüştü. Bulgaristan'ın Sofya şehrindeki Ateşemiliterlikten aldığı “Vatana Avdet” belgesinin üzerindeki “Sebeb-i seyahat” başlıklı kısımda şunları okumaktayız: “Esareten Avdet 17 Haziran 1334 (1918)”

Sultan Vahdeddin, bu tarihten on yedi gün sonra yani 4 Temmuz 1918 tarihinde, elli sekiz yaşında, otuz altıncı Osmanlı Padişahı olarak tahta geçti, iki ay sonra ise, Osmanlı Şeyhülislâmlığı Sultan Vahdeddin Han'a şöyle bir tezkire yazıyordu:

“Âtûfetlü Efendim Hazretleri!

Bitlis'te Ruslar'la vukua gelen muharebâta iştirak edip esir düşmüş ve bu kere avdet eylemiş olan Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendi'nin aşairin harbe şevki hususundaki mesai-i hamiyet-mendanesine ve müşahid olan hidemat-ı bergüzide-i vatanper-

veranesine binaen bir rütbe-i ilmiye ile taltifi Harbiye Nezaret-i Celilesinden iş'ar olunmuş ve ahiren Darül Hikmeti'l-İslâmiye azalığına tayin olunan mumaileyhin mahreç payesi ile taltifi mü-nasib gibi mütalâa olunarak tanzim edilen irâde-i seniye layihası leffen arz ve takdim kalınmış ise de emr-i Hümayun Hazret-i Hilafet-penahî ve veçhile şeref müteallik buyurulursa hükm-i âlisinin infazına müsaraat olunacağı derkârdır efendim.

Şeyhülislâm Musa Kâzım 18 Zilkade 1336 (26 Ağustos 1918)

Şeyhülislâmlığın bu müracaatına ise Sultan Vahdeddin imzasıyla şu cevap veriliyordu:

“Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye azasından Bediüzzaman Said Efendi'ye Mahreç Payesi¹ tevcih olunmuştur.

Bu irade-i seniyyenin icrasına Meşihat memurdur.”

İngilizlerin İstanbul'u işgallerinde Bediüzzaman birçok tehlikeleri göze alarak, Hutuvat-ı Sitte isminde bir eseri gizli olarak yayımlamıştı. Bu kitabın “Beşinci Hatvesi”nde Bediüzzaman Sultan Mehmed Vahdeddin Han'ın dindarlığından bahsediyordu. Bu bahsi ise şöyle okumaktayız: “Vahdeddin gibi mütedeyyin bir zât..”

Aslında “Bediüzzaman ve Osmanlılar” araştırılması gereken ayrı bir bahistir. Bediüzzaman'ın hayat ve hatıralarında Osmanlı Sultanlarıyla alâkalı çeşitli tespitler bulunmaktadır. Kendisi son üç Osmanlı hakanının zamanında yaşamıştı. Bunlardan Sultan Reşad ile görüşmeleri olduğunu biliyoruz. Ama Sultan Abdülhamid ve Sultan Vahdeddin ile görüşüp görüşmediği ise meçhulümüzdür.

Evet, tâ o zaman Üstad, Doğu'yu çok önemli bir merkez sayıyor ve diyor ki “Van'da bir Medresetü'z-Zehrâ olmalı ve Doğu ilme, irfana uyarılmalıdır. O, ilk eserlerinde, kurulacak bu üniversitenin işleyiş şeklini, konumunu, üniversitede oku-

1 Mahreç: Askerî rütbelerde albaylıktan sonra gelen kaymakamlıktır.

tulacak dersleri, aynı zamanda eskiden olduğu gibi, kurulacak vakıflarla gelirlerini bile plânlar fakat her ne hikmetse ne merhum Abdülhamid'den bir ses gelir, ne Cennetmekan Sultan Reşad'dan, ne de Cumhuriyet idarecilerinden..

O'nun teklif ettiği fûnun-u müsbete din eksenlidir. "Aklın ziyası fûnun-u medeniyedir, kalbin ziyası ulûm-u diniyedir. İkininin imtizacıyla hakikat tecelli eder ve talebenin himmeti de pervâz eder" der ancak biz, 50'li yıllarda bu düşünceyi kısmen gerçekleştirebilmiş ve İmam Hatip düşüncesini ortaya atabilmişizdir. Kaldı ki o da eksiktir. Ne ulum-i diniye adına, ne fûnun-ı medeniye adına çok fazla bir şey yapılamamıştır. Bu, bir şey yapılamadı demek değildir. Aksine İmam-Hatiplerle çok şey yapıldı. Ancak Bediüzzaman'da o düşünce, çok daha derin ve şümüllüydü. Bediüzzaman, oradaki bu problemin insanla ve kültürle, daha doğarken halledileceğine inanıyordu. Günümüzde de çözüm bu olsa gerek. O, ismini koyarken bile "Medresetü'z-Zehrâ" diyor ve kanaat-i acizânemce, Câmîü'l-Ezher'e mukabil, orayı kısırlaştırmış gördüğünden, doğurgan bir mektep teklif ediyor ve çağın tasavvurlarını soluklayacak bir külliye'nin rüyalarıyla yaşıyordu. Evet, Bediüzzaman'ın yetiştiği günlerde de Ezher öyleydi. Son eserleri Muhammed Abduh, Reşid Rıza, Ferid Vecdî, Merağî ve bizim radyolarda tanıdığımız Mahmud Şeltutlarıyla Ezher yürekler acısıydı. Bunlar Batı hayranı olup sürekli İslâm'ı muncıklayan reformcu, tahripkâr insanlardı. Bediüzzaman artık Câmîü'l-Ezher'in bir şey doğuramayacağına inanmıştır. Onun için ismini bile müennes (dişi) bir kelimeyle ele aldığı doğurgan bir mektebin peşindedir. Bu teklif, hüsn-ü kabul görmemiş, tabîi aradan çok zaman geçmiş, yaralar kroniklemiş ve dertler artmıştır. Bana göre uzun vadede bu hastalık ve bu derdin çaresi insan ve kültürdür."

Bediüzzaman seksen sene önceki yazdığı kitaplarda Doğu'da kurulacak üniversitede okutulacak olan dillerden Türkçe-Arapça-Kürtçe'yi de tarif ediyordu. 'Bu şahane tarifi günümüzdeki

ifadesini şöyle söyleyebiliriz: “Yeni fenleri, medrese ilimleri ile birleştirmek ve anlaşdırmak.. Arapça mutlaka gerekli, Türkçe lüzumlu ve Kürtçe ise caiz.”

Bediüzzaman, bozulan medreseleri düzeltmek istiyordu. Osmanlı Devleti çöküş hâlindeydi. Tanzimattan itibaren çöküş daha da hızlanmıştı. Ebed-Müddet Devleti Osmanlı'nın kuvvet kaynağı Medrese -Mekteb-Tekkeler de bu çöküşle hızla, aşağılara doğru iniyordu. Bu üç ayak âdeta Osmanlı Devleti'nin direkleri idi. Kuracağı üniversiteyi gittiği her yerde, Bitlis, Diyarbakır, Siirt, Van, İstanbul ve Selanik meydanlarındaki büyük kalabalık ve mitinglerde durmadan gür sesiyle anlatıyordu:

“Bu medrese (üniversite) vereceği meyvelerle, etrafa yaya-cağı ışıkla, İslâmiyet'e edeceği hizmetle akıl sahipleri yanında en yüce mektep olduğu gibi, kalblerin içinde de en mükemmel bir derslane ve bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de, mektep, öyle de tekke olduğundan, İslâmiyet'in milli gelirleri olan sadaka, adak da bu yolda kullanılacaktır.”

Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Medrese insanı, mektep insanı ve tekke mensupları barış içinde olmalıdırlar. Birbirlerine meyil ederek, fikirlerinin birbirlerinin yerine geçmesiyle en azından maksatlarında birleşsinler.

Teessüf ile görülüyor ki onların fikirlerindeki zıtlık, birlik ve beraberliği parçaladığı gibi yollarındaki ayrılık da devletin-milletin yükselmesini durdurmuştur. Zira, her biri mesleğine taassup, başkasının mesleğine dıştan baktığı itibarıyla, aşırılıklar içinde bulunarak biri diğerini dinsizlikle, öteki ise berikini cehaletle kınıyorlardı.

Üniversitemiz hakkında Bediüzzaman'ın seksen sene önceki ifadelerini aynen alıyorum:

“İslâmiyet, hariçte temessül etse bir menzili mektep, bir hücresi medrese, bir köşesi zaviye, salonu dahi hepsinin toplantı yeri. Biri diğerinin noksanını tekmil için bir meclis-i şura ola-

rak, bir kasr-ı meşîd-i nuranî timsâlinde (sağlam aydınlık köşk) arz-ı dîdar edecektir. Ayna, kendince, güneşi temsil ettiği gibi, şu Medresetü'z-Zehrâ dahi o kasr-ı ilahîyi (ilahî Köşk) haricen temsil edecektir.”

Yeni fen bilimlerini ve maarifi yani millî eğitimi mutlaka medreseye sokmak istiyordu. Nice nice çilelere katlanarak, çalışıp çırpınarak Türkiye’de kurmak istediği bu ışıklı ilim yuvaları için ortaya attığı yüce fikirlerini şöyle ölümsüz ve ışık saçan bir levha hâlinde, eski ediblerin “mısra-i berceste” diye ifade ettikleri en güzel mısra, en güzel vecize şeklinde şöyle okumaktayız:

Vicdanın ziyası, ulûm-u dînîyedir.

Aklın nûru fûnûn-u medeniyedir.

İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder.

O iki cenah ile talebenin himmeti pervâz eder.

İftirak ettikleri vakit, birincisinden taassup, ikincisinden hile, şüphe tevellüd eder.

İşte bu nurdan âbide söz, son iki yüz senenin bütün dertlerinin devasıdır.

Ahir zamanın çok dehşetli hâdiselerinin çıkmaya başladığı günümüzde, bütün vatan sathında, hatta bütün İslâm dünyasında Nur Risaleleri, Sözler’in gerçekleri olarak yayılmaktadır. Mutlaka ve mutlaka asrımızın Söz sultanı Hazret-i Said’in (r.a.) Hak ve Nur davetine insanlık “Evet, doğrudur..” seslenişiyle cevap verecektir. Böylece Üstad Hazretlerinin ulu maksadı ta-hakkuk ve tecelli edecektir.

BATILILARIN İSLÂM DÜNYASINA BAKIŞI

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, Müslüman-Türkiye'nin doğusundan doğan bir nur ışıltılı parlıyordu.

Henüz yirmi yaşlarında bulunan bu dâhi genç, çok uzaklardan haberler veriyordu. Vatanın doğusunu adım-adım gezmişti. Hastalığı ve devletin çöküntüsünü yerinde tesbit ederek, teşhis etmişti.

Adına cehalet denilen korkunç kanseri ve tedavi çarelerini biliyordu çünkü büyük adamlar ve dâhiler, sıradan insanlara nisbetle çok daha çabuk kavrar, görür, öğrenir ve bilgilerini hedeflerinin yönlerine doğru yöneltirler. İşte bu deha sahiplerinden birisi de Said ismindeki bu mutlu ve bahtiyar adamdı.

Genç Said daha çocuk denilecek yaşlarındayken bile Van, Bitlis ve Diyarbakır beldelerindeki Vali ve Paşaların köşklerinin en aziz misafiri olarak baş köşelerde yerini alıyordu. Yirminci yüzyıla ulaşmak için takvimlerin üç-dört senelik ömürleri kalmıştı. Genç Said, Van'da Vali Paşa'nın konağındaydı. O zamanlarda İşkodralı Hakim Hacı Ali Bey'in oğlu Arnavut Tahir Paşa şehrin valisi idi. Genç Said yapayalnız bir hâlde konakta bir divanın üzerinde uzanmış ve çeşitli gazeteleri okuyorken Vali Paşa gelir. Gazetelerden bütün İslâm dünyasının o zamanki durumunu iyice öğreniyordu. Genç Said bilhassa mukaddes İslâmiyeti alakadar eden durumlara çok dikkat ediyordu. Yine devrin gazetelerini okurken Vali Paşa, Genç Said'e müthiş bir haber gösterir. İngiliz Parlamentosu'ndaki Lordlar Kamarası'nda bulunan sömürgeler

bakanı bir nutuk okumuştı. Kürsüye elinde bulunan mukaddes Kitabımız Kur'ân-ı Azimüşşan ile çıkmıştı, İslâmiyetin bu azgın düşmanı “Müstemlekât Nazırı” Gladstone elindeki Kur'ân-ı Mübin'i göstererek,

“Bu kitab yeryüzünden kalkmadıkça bize rahat yoktur! Bu Kur'ân, İslâmların elinde buldukça biz onlara hakim olamayız. Ne yapıp etmeliyiz, bu Kur'ân-ı onların elinden kaldırmalıyız. Yahut Müslümanları Kur'ân'dan soğutmalıyız!”

İşte bu müthiş haber, Genç Said'de tarifi fevkinde bir tesir uyandırmıştı. İstidadı şimşek gibi alevli, duyguları ve bütün letaifi uyanık ve ilim, irfan, ihlâs, cesaret ve şecaat gibi harika inayet ve seciyelere mazhar olan Bediüzzaman'ın, bu havadis üzerine,

“Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez manevî bir güneş olduğunu, ben bütün dünyaya ispat edeceğim ve göstereceğim!” diye kuvvetli bir niyet ruhunda uyandı ve bu galeyana çalışmalara koyuldu.

Bu genç deha; Kur'ân'ın bir ebedî mucize olduğunu ispat ederek her tarafa neşretmek ve kâfirleri tam susturmak için kâfi karar verdi. Van'da bulunduğu on beş sene müddet içerisinde hafızasına aldığı gibi, âlem-i İslâm'ın hâl-i hazırda durumu hakkında da gerekli her türlü malûmatı da elde etti.

Eşsiz bir allâme olan Genç Said, bu genç yaşında müstesna zekası ve ilmiyle, sâir emsallerinin fevkinde idi. Kendisine ayrıca Hikmeti-Kur'âniye de talim edilmişti. Genç Said asırların ihtiyacını karşılayacak, zamanın ilmî ve edebî seviyesinin fevkinde bütün dünyaya Kur'ân'ın mucize olduğunu ispat ve herkesi ikna edebilecek bir kabiliyet, metanet, emel ve fedakârlık taşıyordu.

Bir buğday tanesi büyüklüğündeki çam çekirdeğinden dağ gibi bir ağacın çıkması, ilahî kudreti açıkça gösterdiği gibi, maddî hiçbir kuvvete sahip olmayan, mazlum ve bir nevi elleri, kolları bağlı Hazret-i Said'in çekirdek misâl hayatı ve hizmetiyle tarihin en dehşetli bir devrinde, hem Anadolu hem âlem-i İslâm

hem dünyanın ekserisine cihanşümül bir inkişafın zuhuru; aynen bir kudret-i mutlak ve istihdam-ı ilahî ve sevk-i Rabbani ile olduğu akla ve kalbe görünmektedir.

Filhakika; bir eserinde tahdis-i nimet sûretinde hizmet-i imaniyeye ait inayet-i ilahîyeden bahsederken şöyle der:

“Eski Harb-i Umumî’den evvel ve evâilinde, bir vâkıa-yı sâdıkada görüyorum ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı’nın altındayım. Birden o dağ, müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıldı. O dehşet içinde baktım ki merhum vâlidem yanımdadır. Dedim: “Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk’ın emridir, O Rahîm’dir ve Hakîm’dir.” Birden, o hâlette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirâne diyor ki, “İcâz-ı Kur’ân’ı beyan et!” Uyandım, anladım ki bir büyük infilâk olacak, o infilâk ve inkılâptan sonra Kur’ân etrafındaki surlar kırılacak, doğrudan doğruya Kur’ân kendi kendini müdafaa edecek ve Kur’ân’a hücum edilecek.. İcâzı, onun çelik bir zırhı olacak ve şu İcâzın bir nev’ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak ve namzet olduğumu anladım.”²

Burada şunu ilâve edelim: Said Nursî’nin hayatının son otuz-kırk senesinde, İslâm’a ve Kur’ân’a hizmet cihetinde fevkalade rahmet ve inayet eseri görülmektedir. Bu inayetin bir neticesi olarak da Risale-i Nur Üstad Hazretlerine ihsan edilmiştir. Onun için, Tarihçe-i Hayat’ın başında beyan edildiği vecihle, onun hayat ve ahvaline bu nokta-i nazarla bakmak lazımdır. Hatta kendisi hürriyetten evvel birçok talebelerine, dostlarına,

“Burada şunu ilâveten beyan etmek icap eder ki Said Nursî’nin hayatının son otuz-kırk senesinde, din-i İslâm’a ve Kur’ân’a hizmet cihetinde fevkalâde bir rahmet ve inâyetle Risale-i Nur ihsan edildiğinden ve âlemşümûl bir manevî cihad-ı diniye ve hizmet-i Kur’âniye’de bulunduğundan anlaşıl-

2 Barla Lâhikası, s. 8

miş ve sonra kendileri de bir manevî ihtarla kaleme almışlardır ki onun hayatı bir intizam dairesinde geçiyordu. Yani, ileride mühim bir hizmet-i Kur'âniye'de bulunacağı için, Cenâb-ı Hak o hizmet-i Kur'âniye'ye zemin hazırlamak hikmetiyle Said'i fevkalhad şartlar içerisinde ve fevkalâde inâyet altında harika bir zekâ ve deha ile mücehhez olarak istihdam ve istimal ediyordu. Onun için Tarihçe-i Hayat'ın başında beyan edildiği vecihle, onun hayat ve ahvâline bu nokta-yı nazarla bakmak lâzımdır. Ve hatta kendisi Hürriyet'ten evvel birçok talebelerine, dostlarına "Bir nur görüyorum, istikbale büyük ümitlerle bakıyorum." diye, ehemmiyetli bir Kur'ân hizmetinin vuku bulacağını haber veriyordu. Bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un şimdiki manevî hizmet-i Kur'âniye ve imaniyesini, o zamanları siyaset âleminde olacak zannedip bütün kuvvetiyle İstanbul'da siyaseti dine, Kur'ân'a âlet ederek çalışıyordu."³

Buraya iktibas ederek aldığım satırları, azizlerin azizi Mustafa Sungur Ağabeyim 1957 senesinde, henüz Hazret-i Said hayatta iken kaleme almışlardı. Van'da Tahir Paşa'nın konağında mukaddes İslâmiyet'in ebedî düşmanlarından Gladstone'un hezeyanı Cenab-ı Said'i yanardağlar gibi kükretmişti.

Balıkçı adasındaki İngiliz'in ruh hâlini; Ruşen Eşref, 'İstiklâl Yolunda' isimli eserinin 'Londra Seyahatinden Birkaç Hâtıra-1 bölümün de (Saint James Günleri: 111) sarı-soğuk insanları şöyle tasvir etmektedir:

"Lloyd George'un kibri: 'Adem-i tenezzülü zâten bir can çekişme durgunluğu ile dolu kalan bu odaya, sıkıcı bir donukluk ve ürkeklik daha dağıtıyordu. Onun, yüzlerce, binlerce, yüz binlerce tonilâtoluk ve okyanuslarda âdeta rakipsiz dolaşarak bütün iklimlerden topladığı ganimeti ve zenginliği Büyük Britanya denen adada biriktiren, orada istihlâk eden ve oradan dünyaya kendi dilediği gibi dağıtan emperyalist İngiltere'nin;

3 Tarihçe-i Hayat, s. 49

kaypak nezaketi, çetin sebatı, donuk inadı, sinsi kini ve aşikâr hodperestliği, azametli bir itidal ve soğuk bir gülümseme görünürlüğü altında işleyen bugünkü İngiltere'nin cephesi gibi engin ve tutuk; muğlak ve vazıh; hülasa tezatlarla dolu sakin ve metin bir yüzü vardı. İrlanda, Mısır ve Hindistan kargaşalıkları; Efgan, İran, Irak, Hicaz ve Filistin siyasetlerindeki zedeleşmeler üstünde İslâm, Bolşevik ve Cermen rüzgârlarına karşı daha ne kadar ayakta durabileceği bilinemez. Bugünkü cüretkâr ve cebbar İngiltere'yi temsil eden bir heykel ki henüz Londra'nın bir meydanına dikilmemiş, şu anda yalnız bizim karşımızda duruyor!"

İlahî ferman Kur'ân'ımızın can düşmanı William Ewart Gladstone bir Cehennem kütüğü halinde seksen dokuz sene gibi uzun müddet dünyada kaldı. Kaynaklar yaşadığı seneleri (1809-1898) tarihleri olarak göstermektedir. Yine ulvî mukaddesatımız için küfürlerinden birisinde ise şunları okumaktayız:

"Bir Müslüman ülkeyi hakimiyet ve egemenliğiniz altına almak mı istiyorsunuz?

İlk hedefiniz Müslümanları Kur'ân'dan ayırmak olmalıdır!"

Bütün cihanın ışığı ve bütün varlıkların en büyük ve en gerçek dostu ilahî Kur'ân'ı hedef göstererek "Bu durdukça bize huzur yoktur." diyen bu şahıs; İngiltere'nin Liverpool şehrinde doğmuş, Oxford Üniversitesi'ni bitirmiştir. Bakanlıklar ve dört defa başvekillik yapmıştı. Çok azgın bir Osmanlı-İslâmiyet düşmanıydı. Ölümünden az önce de yine Osmanlı Cihan Devleti'nin aleyhinde nutuklar vermişti. En sonunda mukaddes İslâmiyet'e kin ve gayzı içinde damak kanserinden öldü. İngiliz meşhurlarının gömüldüğü West Minister Abbey'e gömüldü.

İngilizlerle, Osmanlı Cihan Hakanlığının dostluğu(!) on altıncı asrın ikinci yarısında Üçüncü Sultan Murad Han zamanında başlamıştı. Kanayan yaralar ve baş tutan çibanlar şeklinde devam edegelen bu lafta dostluk, Yeşilada, Larnaka Hala Hatun beldesi Kıbrıs'taki dünkü-bugünkü durumlar da hep İngiliz'in başımıza sarmaya çalıştığı belâlardandır. Bahsimizle alâkalı

olarak Aziz Hocam Cemal Kutay 1 Ağustos 1978 tarihli Son Havadis Gazetesi'ndeki sohbet köşesinde "Glodstone Bir Daha Kazandı!.." başlığı altında şu acı satırları dile getiriyordu:

"Tarihte sicilli Türk düşmanları, kinlerinin sebeplerini çoğu zaman açıklayamamışlardır. On sekizinci yüzyıldan sonrakilerde daha çok asılsız propağandaların etkisi görülür: Haçlı seferlerinden artıklar, Osmanlı İmparatorluğu'muzun Hristiyan Avrupa'nın bağrında tek İslâm devlet oluşu, görülmemiş rahatlıklarına rağmen yalan isnadlar ustası azınlıkların menfi propağandaları.

Sonuncusunda en ibretli örnekleri Rumlar-Yunanlılar vermişlerdir.

Nankörlükler ve vahşetlerin geçit resmi olan Yunan ayrılış hareketleri içinde elinde silah rol alan İngiliz Şairi Lord Byron, Patras âsilerine şu inancı veriyordu: "Hiç gam çekmeyin... Londra'da her zaman sizi kucaklayacak devlet adamlarımız olacaktır."

Macera dolu hayatına Atina'da son veren Bayron haklı idi: Önce, Gladstone, ardından da Lord George, şifasız Türk düşmanlığı ile Yunan safında yer aldılar. Birincisi 1897 Osmanlı-Yunan; ikincisi 1919-1922 Türk-Yunan harblerinin gerçek hazırlayıcısı idiler. 1897'de Osmanlı Türkleri kısa sürede Yunan ordusunu yenip Atina yolunu açtığı zaman Gladstone Atina'ya teminat veriyordu:

"Tasalanmayın... Türkler savaş meydanlarında kazandıklarını sulh masasında kaybetmeye mahkûmdurlar."

Böyle oldu nitekim: Barış anlaşmasında ne tazminat aldık ne de sınır düzeltmeleri yapabildik. Üstelik Narda'yı Yunan'a terketmek zorunda bırakıldık..

Kutluyoruz, övüyoruz amma, siz aradan geçmiş elli beş yılı hatırlayarak hüküm veriniz: Lozan, o dünyada yeni bir devir açmış milli mücadelemizin haklı bedeli mi idi?

Asla!..

Milyon kerre asla!..

Venizelos, “Mağlup oturduğumuz masadan galip kalktık.” demiştir. Eğer bin bir kombinezonla Birinci Büyük Millet Meclisi, seçimleri yenilememiş ve ikincisi Halk Fırkası kadrosu olmamış olsaydı, Lozan’ı, zaferin sahibi Birinci Büyük Millet Meclisi tasdik mi ederdi?

Asla!..

İbretli harikatleri öğrenmek isteyenler, hâlâ tarihten gizli olan, zafer sonu Meclis gizli zaıbtlarını okusunlar: Ne Batı Trakya, ne tazminat, ne de bilhassa bugün Türk Ege kıyılarının bağrındaki hançer olan Midilli-Sisam-Sakız’dan mahrum mu kalırdık?

Bu hayal kırıklığı kaderini değiştirmenin yolu yok mu? Elbette var: Birincisi kişileri ilahlaştırmak sabun köpüğü illetinden kurtulmak, ikincisi her alanda kendimize yeterliğe erişerek gayrıya el avuç açmamak!.

Glodstone ancak o zaman haksız çıkar!..”

Doğu Anadolu’daki felaketleri bir asır önce gören Bediüzzaman buralarda İslâm üniversiteleri açmak ve açtırmak için büyük gayretler göstermişti. Bu büyük mesele, Üstad Hazretlerinin hayatının gaye ve ideâli haline gelmişti. Uzun ve mübarek ömrünün en birinci maksadı olan, Şark Darülfünunu’nun tesisi için uğraşmaktan katiiyyen geri durmuyordu. Yine bu yüce maksatla alâkalı olarak eserlerinde hayatının en mühim meselelerinden biri olarak Medresetü’z-Zehrâ’yı gösteriyordu.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarıyla, asrımızın başlarında, henüz 20-25 yaşlarında olan Genç Said, Şark üniversitesi gayesinin kendisinde nasıl başladığını Birinci Şua ismindeki eserinde şöyle anlatmaktadır:

“O tarihe kadar ulûm-u mütenevviayı, yalnız ilimle tenevvür için merak ederdi, okurdu, okuturdu fakat birden o tarihte mer-

hum Vali Tahir Paşa vasıtasıyla Avrupa'nın Kur'ân'a karşı müthiş bir sû-i kastları var olduğunu bildi. Hattâ bir gazetede İngiliz'in bir müstemlekât nâzırı demiş:

“Bu Kur'ân, İslâm elinde varken biz onlara hakikî hâkim olmayız. Bunun sukutuna çalışmalıyız.” dediğini işitti, gayrete geldi. Birden makam-ı cifrîsi bin üç yüz on altı olan ⁴ فَأَعْرَضَ عَنْهُمْ fermanını manen dinleyerek bir inkılab-ı fikrî ile merakını değiştirdi. Bütün bildiği ulûm-u mütenevviyâyı Kur'ân'ın fehmine ve hakikatlerinin ispatına basamaklar yaparak hedefini ve gaye-i ilmiyesini ve netice-i hayatını, yalnız Kur'ân bildi. Ve Kur'ân'ın i'câz-ı manevîsi, ona rehber ve mürşid ve üstad oldu fakat, maatteessüf o gençlik zamanında çok aldatıcı ârızalar yüzünden bilfil o vazifenin başına geçmedi. Bir zaman sonra harb-i umumînin tarraka ve gürültüsü ile uyandı. O sabit fikir canlandı, bilkuvveden bilfile çıkmaya başladı.”⁵

Bediüzzaman, Doğu Anadolu'nun muhtelif merkezlerinde açtırmayı plânladığı İslâm üniversitesinin ismini Medresetü'z-Zehrâ koymuştu. Bu ilim-irfan yuvası Mısır-Kahire'deki Ezher Üniversitesi'nin kızkardeşi olacaktır, diye ifade ediyordu. Fethullah Gülen Hocaefendi, Zaman Gazetesi'nde çıkan bir değerlendirmesinde Ezher ve Zehra isimlerini karşılaştırarak, bir neticeye varıyordu. Bediüzzaman niçin Zehra ismini vermiştir? sualini cevaplandırıyordu:

“Ezher Kahire'de bir üniversitedir. Fâtûmî Devleti'nin başlangıcında Cevher es-Sıkkî tarafından Milâdî 972 tarihinde bina edilmiştir.

Ezher isminin verililişinin sebebi, Zehra kelimesine işaret içindir. Zehra; Hazret-i Fâtûma'nın (r.a.) lakabıdır. On üçüncü asırda Baybars oradaki öğretim için büyük gayret gösterdi. İslâm âleminde yeri büyük olmuş, ehl-i takva, ehl-i ilim burada yetiş-

4 “Sen onlara aldırma!” (Nisâ Süresi, 4/63, 81; En'âm Süresi, 6/68; Secde Süresi, 32/30)

5 Şuâlar, s. 688

miş. Kendilerine “Mucavîrûn” denmiş çünkü, Ezher’in yakınında oturuyorlardı. Oradaki hocalara; “ilim hizmetkârları” denirdi. Gayeleri: Emniyet ve ihlas ile selef âlimlerinden aldıkları ilmî mirası yeni yetişenlere aktarmaktı. İlmî programları: Gramer, dil, beyan, mantık, edebiyat, tevhid, fıkıh, hadis, tasavvuf gibi bütün İslâmî ilimlerdir.

1936’da birçok fakülteleri bünyesine aldı:

Şeriat Fakültesi, Usûl-i din (İtikad) Fakültesi, Arap Dili Edebiyatı Fakültesi gibi birçok fakülteleri bünyesine aldı. 1961’den sonra pazarlama ve diğer bir kısım fakülteleri de içine aldı.”

İRFAN SAHİPLERİNİN ÇİÇEĞİ

Said Nursî Hazretlerinin ünvan-ı âlîşânı; Bedüzzaman idi. Yani zamanın güzeli, devrin eşsizi, yenileyicisi ve dinin müceddidi. İslâmiyet'in eşsiz hazinesinde bulunan cevherler yüzyılların geçmesiyle gizlenmiştir. Devirlerin ve çağların bütün ihtiyaçlarının en güzeli Kur'ân'ın ilahî hazinesinde bulunmaktadır. Mukaddes dinimizin sonsuz gerçeklerden bazıları da devirlerin geçmesiyle örtünmüş ve kapanmıştır. Bunlardan bir kısmını şöylece saymak arzusundayım.

Meselâ Cevşen; Efendimiz'in mübarek bir duasıdır. Bu duayı zamanımızda Bedüzzaman yeniden ihya etmiştir.

Meselâ Risale-i Nur şaheserleri. Bu aziz isim İstanbul Fatihî'nin hocası Akşemseddin Hazretlerinin kitabının ismidir. Kendisi harika kitaplarına bu kutsî ismi vermiştir.

Meselâ Nurculuk tabir ve ismi Bedüzzaman, Emirdağı'nda sürgün bulunduğu sıralarda verilmişti. Afyon Emniyeti ise bu ismi, Afyon'un en büyük mahallesinden dolayı vermişti. Çünkü Afyon'un en büyük mahallesinin ismi: Nurcu Mahallesi'dir. Bu isim tâ Yıldırım Beyazıd devrinden kalma bir isimdir. Tecvidin ilk müellifi Nur Muhammed Efendi'nin isminden dolayı bu semte "Nurcu Mahallesi" ismi verilmişti. Mahallenin sokakları da nurcu ismini taşımaktadır. Nurcu Kazankaya sokağı gibi. Osmanlı'nın muhteşem tarihinden gelen bu isim, Üstad Bedüzzaman'ın mektebine isim olmuştu.

Yine Üstad'ın belki de yarım yüz yıl peşinde koştuğu Medresetü'z-Zehrâ yani Zehra Mektebi de Endülüs İslâm Devleti'nden gelmektedir.

Zehra Üniversitesi ile alâkalı olarak Şemseddin Günaltay'ın 'Zulmetten Nura' ismindeki eserinde şunları okumaktayız:

“Abdurrahman devrinde Kurtuba'da teşekkül eden Fen Fakültesi'nin Tıp şubesi, Osman Cezzar, Muhammed Said, Abdurrahman Haytan ve Abdullah gibi iktidar sahibi zatlar tarafından idare ediliyordu. Üçüncü Abdurrahman'ın yapmaya muvaffak olduğu yüksek kuruluşlar yanında büyük vadinin Dilpezîr (gönül tutan, gönül sayan) sahillerinde yaptırdığı Zehra Sarayıyla, Kurtuba'da yapılan Tıp Fakültesi'ni zikredebiliriz. Bu fakülte, Avrupa'da yapılan ilk Tıp Fakültesi olduğu cihetle, ilim tarihinde hususi bir makam kazanmıştır.

Zehra, görünüşte muhteşem bir saray fakat gerçekte ise bir şükûfe zâr-ı irfan (irfan sahiplerinin çiçeği) idi. Hatta Ebu Kâsım'ın Zehrâvî lâkabıyla meşhur olması burada pertev-i şiyâb-ı kemâl olmasından neşet eylemiştir. el-Hakem, pederinin bihakkın vâris-i şan u irfanıdır.

Zehra, hanım ismi olduğu için bu ismi hususan vermiştir. Çünkü hanımlar doğurgandırlar. Bu Doğu Üniversitesi olan Medresetü'z-Zehrâ da birçok kardeşleri ve şubeleri doğuracaktır. Hakikaten Bediüzzaman'ın bu yüce ideâli olan Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesi, çeşitli şubeler hâlinde bütün Türkiye'yi kapladığı gibi, dünyanın birçok ülke ve iklimlerine de yayılmıştır,

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi bahsi geçen değerlendirmeyi 5 Kasım 1993 tarihli Zaman'da aynen şöyle ifade ediyordu:

Bediüzzaman'ın Teklifi

Bu hususta en esaslı reçeteyi Hz. Bediüzzaman ortaya atmıştır.

O, Güneydoğu ile alâkalı merhum Abdülhamid'e meşrutiyetten evvel, Van'da bir üniversite yapılmasını teklif etmiş. Meşrutiyetten sonra Cennetmekan Sultan Reşad'a teklifi yenilemiş. Yıldızları çok barışık olmadığından, Vahidüddin ile temasına dair bir şey bilmiyorum. Cumhuriyet döneminde de Mustafa Kemal'e aynı şeyleri teklif etmiş ve Meclis 163 bin altın tahsis edilmesine karar vermiş ki o, bunu bir yerde, espriyle karışık anlatırken, Cumhuriyet'in kendisine üniversite yaptırın diye 163 bin altın vereceğini; ama 163 bin altın yerine 163. madde ile elini kolunu bağladıklarını ifade eder. Evet, ta o zaman Üstad Doğu'yu çok önemli bir merkez sayıyor ve diyor ki "Van'da bir Medresetü'z-Zehrâ olmalı ve Doğu ilme, irfana uyarılmalıdır." O, ilk eserlerinde, kurulacak bu üniversitenin işleyiş şeklini, konumunu, üniversitede okutulacak dersleri ve aynı zamanda eskiden olduğu gibi, vakıflarla gelirlerini bile planlar fakat her ne hikmetse ne merhum Abdülhamid'den bir ses gelir, ne Cennetmekan Sultan Reşad'dan, ne de Cumhuriyet idarecilerinden...

Bir irfan yuvası olan Zaman Gazetesi (Sonsuza kadar böyle kalması gönül duamdır.) Akademi sayfasında "Fasıldan Fasıla" başlığı altında Gönül Sultanı Rehber Hoca'nın şöyle güzel bir değerlendirmesine yer veriyordu. Ele almaya çalıştığım Medresetü'z-Zehrâ bahsinde Gönül Sahibi irfan-iman mürşidinin bu değerlendirmesi ise şöyledir:

Dünyaya Meydan Okumak

Bediüzzaman için, Van Gölü'ndeki adayı göstererek, "Bana şu adayı versinler, yanıma alacağım on bir talebeyle bütün dünyaya meydan okuyabilirim." dediği söyleniyor. Doğru mudur? Doğruysa nasıl olur?

Büyük insanlara bir çok söz isnat edilir ancak bunlar hakkında tam ve sağlam bir kanaate varabilmek için, o sözü bazı kriterlere tâbi tutmak icap eder. Bunların başında da sözün isnat edildiği

zâtın eserlerine müracaat etmek gelir. Kitaplarında ve eserlerinde varsa kabul edilir; tabîi yoksa kabul edilmez, diyemeyeceğim... Evet, ikinci şıkta biraz daha hassas davranmak icap eder. Bana göre, böyle bir sözü Bediüzzaman Hazretleri söylemiş olabilir. Ve söylediye muhakkak doğrudur ancak şahsen ben, kitaplarında böyle bir söze rastladığımı hatırlamıyorum.

Bununla beraber, Bediüzzaman gibi bir insan, dünyanın neresinde olursa olsun, insan yetiştirdiği takdirde, o, her zaman dünya ile oynayabilir. Tabîi ki bu gibi meselelerde zaman ayarlaması, yapılmak istenen işin çapına göre hesap edilmelidir.

Hız. İsa (aleyhisselâm) cihan kapılarını, yetiştirdiği on bir insanla zorladı. İmparatorlukları dize getirdi. Ne var ki bu mesele, kendisinden sonra asırlarca devam eden belli bir zaman dilimi içinde vücuda geldi.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kadın, bir köle ve bir insanla başlattığı bir işle, kısa zamanda yeri yerinden oynattı. Başlangıçta kimse, böyle bir neticeye ihtimal bile vermiyordu. Haddimi aşarak ben de aynı şeyi söylüyorum:

Beş-on insanla cihana kendimizi anlatmamız ve ilahî mesajı duyurmamız mümkündür. Kaldı ki o büyük zâtın açtığı çığırın mahiyeti bugün ortadadır. Bütün bunları hepimiz apaçık görüp müşâhede edebiliyoruz.

Bir de o beldeye hususî bir teveccühün bulunması da ayrıca önem arz etmektedir. Zira, hayatının her devresinde ve bütün idarî ve siyasî değişmelerde; imparatorluk, meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerinde siyaseti elinde tutanlara devamlı telkini, Van vilayetinde yapılmasını tasavvur ettiği üniversite olmuştur.

Bu, onun için kalbini yakan bir kor, bir idealdir. Hikmetini tam kavrayamayabiliriz. Belki de Van'ın, Orta Doğu denilen inci, elmas kuşağına merkez olma hüviyeti, o zatı böyle bir düşünceye sevk etmiştir. Belki de Şark'ın hususî durumuna dikkatleri çekmiş ve ileride meydana gelmesi muhtemel hâdiselere karşı,

temel esaslarını belirlediği bir üniversiteyi çok lüzumlu görmüş ki ısrarla “ Van Üniversitesi” demiş, durmuş...

Daha bizim bilmediğimiz sayısız hikmetleri de olabilir.

İnşâallah onun arzu ettiği seviyede, böyle bir temsil keyfiyeti ileride tahakkuk eder.! O günü görme bahtıyarlığına erenler, o büyüklere ait her davranış ve sözün nasıl binlerce hikmete mâkes olduğunu hiçbir tevil ve tefsire ihtiyaç kalmadan müşâhede edeceklerdir. Emarelerini şimdiden gösteren Rahmeti Sonsuz, o işin tahakkuk safhasını da inşâallah lütfedecektir.. bunu ümit ediyoruz...⁶

6 Asrın Getirdiği Tereddütler-3, s. 128. Hocafendi'nin bu izahına otuz senelik hatıralar arşivinden şu haşiyeyi yapmak istiyorum; Üstad Bediüzzaman 1926'nın başlarında Van'da Ereğ Dağı'nda bulunduğu günlerde kendisini ziyarete gelen ulemaya hitaben şunları ifade ediyordu:
“Van Gölü'ndeki Akdamar Adası'nda bir sene kadar dünya ile alakamı keserek, burada kendim seçtiğim on bir talebeye bir sene ulûm-u âliye-yi İslâmiyeyi tâlim ve tedris edip bilahare bu yetiştirdiğim talebeleri dünyanın dört bucağına göndersem İslâmiyet yeniden kuvvet bulur. Kimsenin İslâmiyet güneşini husûfa uğratmaya gücü yetmeyecektir!” 12 Aralık 1993 Zaman (Akademi)

EZHER'İN TARİHİ

İhsan Atasoy kardeşim “Ölçü” ismindeki bir köşe yazısıyla “Ezher Bin Yaşında” başlığı altında şunları yazıyordu:

İslâm'ın en kıdemli bu ilim ve irfan yuvası tam bin yıldır âleme imân ve Kur'ân ışıkları saçmış ve nihayet yeryüzünde hiçbir dine ve medeniyete nasip olmayan bir ilim menbaı olarak devam edebilmiş yegâne müessesedir.

Dile kolay yüz, iki yüz değil, tam bin yıl ayakta durabilen bir ilim yuvası, aynı zamanda İslâm'ın ilimle ne derece bütünleştiğinin de bir ifadesidir.

Ezher pek beyaz ve parlak mânâsına gelmekte, Ay ve Güneş gibi ışıklı bir cismi hatıra getirmektedir. Ezher'in ilk şekli Fâtımîler tarafından Kahire'de milâdî 972 yılında bir cami olarak inşa edilmiştir. Bu sebepten Ezher'in esas ismi Camiü'l-Ezher'dir. Daha sonraları bir ilahiyat fakültesi haline gelen Ezher, bu gün en modern ilimlerle, İslâm ilimlerini birlikte tedris eden çok geniş bir külliye'dir.

Ezher isminin, Peygamber Efendimiz'in kızı Fâtıma'nın Zehra lâkabından geldiği ifade edilmektedir.

Bugün fizik, tıp, mühendislik gibi sahalarla birlikte din ilimlerine bünyesinde yer veren Ezher Üniversitesi'ne hemen hemen dünyanın her yerinden talebe gelip okumaktadır.

Ezher asırlardır İslâm dünyasına ilim ve imân nurları saçmış ve haklı olarak heybetli bir ilim yuvası vasfını zihinlerde devam ettirmiştir.

Ezher Üniversitesi diplomasına sahip bir âlimin İslâm dünyasındaki itibarı pek büyüktü. Asrının manevî yıkılışları arasında varlığını devam ettirmiş olsa da o eski ilmî itibarını ve rütbesini aynıyla muhafaza ettiğini söylemek kolay değildir.

Eskiden Ezher'den gelen bir âlimin karşısında elpençe divan durulurdu. Sadece o dinlenir, ona sual sorulurdu. Nitekim meşrutiyetin ilânından sonra Osmanlı cemiyetinde ne gibi tesirler meydana geldiğini yerinde görmek üzere İstanbul'a gelen Ezher öğretim üyelerinden Şeyh Bahît, birçok âlimlerle görüşüp konuşur. O sıralarda Osmanlı âlimleri arasında haklı bir şöhret sahibi olan Bediüzzaman da İstanbul'da bulunur. Bediüzzaman'ı ilmen mağlûp edemeyen İstanbul âlimleri Şeyh Bahît gibi Ezherli bir âlimin onunla karşılaşmasını arzu ederler. Ayasofya çayhanelerinden birinde böyle bir zemin bulunur. Birçok büyük Osmanlı âliminin de hazır bulunduğu toplantıda Şeyh Bahît Efendi, Bediüzzaman'a şöyle hitap eder.

- Osmanlı Devleti'ndeki hürriyete, Avrupa'daki medeniyete ne diyorsunuz? Bunlar hakkındaki fikriniz nedir?

Şeyh Bahît Efendi'den herkes ilmî bir sual sormasını beklerken ondan daha ziyade asrı kucaklayan bir içtimaî sual gelir. Bediüzzaman'ın cevabı şöyle olur:

- Osmanlı devleti Avrupa ile hâmilelidir. Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak, Avrupa da İslâmiyet'e hâmilelidir, O da bir İslâm devleti doğuracak.

Bu cevap karşısında Şeyh Bahît:

- Ben de aynı kanaatheyim fakat bu fikri bu kadar veciz ifade etmek ancak Bediüzzaman'a mahsustur.

Gerçekten bu teşhis bilâhare cereyan eden asrın hâdiseleriyle doğrulanmıştır. Avrupa medeniyeti İslâm dünyasını istilâ etmiş ve buna rağmen Avrupa'da İslâm'a karşı olan eski katı taassup kırılarak yakınlaşma başgöstermiştir.

Ezher'in Tarihi

Temennimiz gerçek medeniyet, gerçek insanlık ve huzur sebebi olan, müsbet ilimleri ayrılmaz bir parça kabul eden İslamiyet'in bütün dünyaya ılık, sıcak ve tatlı ışıklarını bu gibi ilim yuvalarıyla yaymasıdır. İnsanlığın huzur ve skna kavuşmasıdır.

YÜCE MEFKÛRE

Yarım Yüzyıllık Üniversite Hasreti

Bir Gaye-i Hayâl

Doğu'daki keşmekeş ve geri kalmışlığı tâ on dokuzuncu yüzyılın sonlarında tespit eden Bediüzzaman, bu kötü duruma son vermek için buralarda üniversiteler açtırmak istiyordu. Bu yüksek okullarda İslâmî ilimlerle, teknik ve fen ilimlerini beraberce okutturmak istiyordu. Doğu'daki keşmekeş, fakirlik ve geri kalmışlık gibi durumların ancak ve ancak Kur'ân'ın ışığı altında okutulacak "fünûn-u medeniye" ile izale olacağını çok veciz cümlelerle ifade ediyordu. Kendilerinin saadetli ömrünün bir meyvesi olan Risale-i Nur gibi şaheserler manzumesi ile, "Medresetü'z-Zehrâ" ismini verdiği bu ideâlini beraberce zikre diyordu:

"Tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakâikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım."⁷

Yine sevgili vatanımız için bu yüce gayesini kendileri bir başka tespitinde "Âli Hakikat" yani çok yüksek bir gerçek, şeklinde söylüyordu.

Meselemizin burasında belki de altmış-yetmiş senedir okutulmaya çalışılan "Yalan Tarih"ten de iki misâl vermek isterim.

7 Emirdağ Lâhikası-2, s. 204

Bunlardan birisi Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarından çıkan “Doğu Üniversitesi Hakkında Rapor” isimli, 1952’de İstanbul’da yayımlanan ve sonunda iki adet Doğu haritası bulunan bir kitap. Seksen dokuz sayfalık kitabın sekiz-dokuzuncu sayfalarından alıntı yaparak kitapta bulunan gerçek dışı ifadeleri aktarmak istiyorum.

Doğu Üniversitesi Fikri

Bilindiği üzere bu fikir, ilk defa Atatürk tarafından ileri sürülmüş bulunmaktadır. Filhakika Büyük Millet Meclisi’nin 1.11.1937 açılış nutkunda Türk Gençliğinin yetiştirilmesi mevzuu ele alınmış ve bu hususta memleketin üç büyük kültür bölgesi hâlinde mütalaa edilerek garp bölgesinde İstanbul Üniversitesinin başlamış olan ıslahı programına devam lüzumu merkez bölgesinde Ankara Üniversitesinin kurulması zarureti ifade olunduktan sonra aynen “Doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilkokulları ile ve nihayet üniversitesi ile modern bir kültür şehri meydana getirmek yolunda şimdiden fiilyata geçilmelidir.” denmektedir.

Müteakip 1938 senesi ikinci teşrin başındaki açılış nutkunda da “İstanbul Üniversitesi’nin tekemmülü, Ankara Üniversitesi’nin tamamlanması ve Şark Üniversitesi’nin, yapılan etüdlerle tesbit edilmiş olan esaslar dairesinde, Van Gölü civarında kurulması mesaisine hızla ve önemle devam edilmektedir.” ibaresi göze çarpmaktadır.

Nutukların maarife ait kısımlarında yer alan bu ibareden, doğu illerinde de bir kültür hareketi oluşturulmak istendiğini ve bunun için ilkokullardan üniversiteye kadar bütün tahsil derecelerine şâmil bir program çizilmek arzu edildiğini açıkça anlıyoruz. Yine bu ibarelerden Doğu Üniversitesi’nin kurulacağı yerin katiyetle tesbit edilmiş olmadığını, Van Gölü sahilleri ile civarının daha münasip olacağı işaret edilmekle beraber bu hususta karar verilmesi için tetkikler yapılması direktifinin veril-

diğini anlamak yanlış olmaz. O tarihten bu yana, geçen on iki, on üç sene içinde doğu illerimizde kurulan tahsil müesseselerinin sayısı ve verimi bizi tamamıyla tatmin edecek dereceye varmamış olmakla beraber, bu yolda hayli mühim adımlar atılmış bulunduğ u ve hele son bir iki sene içinde bu iş e geniş ölçüde ehemmiyet verildiğ i meydandadır. O hâlde muhtelif kademelerdeki bu teşkilatı taçlandırarak yüksek tahsil müesseselerinin kurulmasına artık sıra gelmemiş midir, suali kendiliğinden hatıra gelmektedir. Bahusus ki memleketimizin bu kısmını batı ve merkez bölgelerinin kültürel ve ekonomik inkişaf derecelerine süratle yaklaştırıp çıkarmak keyfiyeti, memleketin bütününe aynı ahenk ve tempo dahilinde iş birliğ i yapmak imkânlarını sağlamak bakımından aşîkâr bir zaruret hâlini almış bulunmaktadır.

Bugünkü hükümetin, Doğu Anadolu'nun umumi kalkınması meselesini tekrar ele alırken Devlet Reisinin de Büyük Millet Meclisi açılış nutuklarında Doğu Üniversitesi işinin hükümet programına alındığını ifade etmesi, yukarıda izah olunan zaruretin bir neticesinden başka bir şey olmasa gerektir. Şu farkla ki Atatürk'ün, o sıralarda meseleyi ilk merhalesi ile yalnız kültür çerçevesi içinde ifade etmiş olmasına mukabil şimdi, Doğu Üniversitesi meselesi, Doğu Anadolu'nun umumi kalkınması şeklinde olmalıdır.”

1952 yılında ve yazılan bu gerçek dışı satırlardan sonra, 1993'de İstanbul'da yayınlanan Orta Okul Türkçe kitabında ise şunları görmekteyiz:⁸

Sayfa 181'de “Millî Kültürümüzün Yaygınlaştırılması” başlığı altında şunlar anlatılmaktadır:

Atatürk; eğitim, öğretim, bilim, sanat ve kültür alanlarında Türk gençliğinin gerçekten varlık göstermesini en büyük ideal olarak benimsemiştir.

8 “A. Birkan-S.Aykun-İ.İleri-R.Gökyayla Orta Okullarda Türkçe Dersleri. Dizgi-Baskı-Cilt: Ders Kitapları Anonim Şirketi İstanbul-1993

Milli kültürümüzü bir dâva olarak vasıflandırmıştır. Eğitimin önemi hakkındaki konuşmalarında

“Kadın, erkek herkese okuma yazma öğreteceğiz” diyor. Doğu’da da üniversite kurma fikri onundur.

Nur talebeleri Doğu Üniversitesi ideâlini yarım asrı aşkın bir zamandan beri Bediüzzaman’ın ‘Âli Hakikat’ını okumaktadırlar.

1970’li senelerde Ankara Üniversitesi’ndeki aziz Nur Talebeleri Nur Risalelerinde ve bazı çalışmalarımızda geçen “Medresetü’z-Zehrâ” bahsiyle alâkalı Nurlu dersleri bir araya toplayarak, İstanbul Nur Talebeleri’ne takdim etmişlerdi. Bu mesele üzerinde eserler yazılmasını istiyorlardı. 1980’lerde Ali Uçar kardeşimiz Kur’ân yolunda, ismindeki manayı yaşarcasına, şehirden şehire, ülkeden ülkeye uçarken bir Uçar nur talebesi olarak Van serhaddine uğramıştı. Burada kaldığı aylarda “Van Üniversitesi” ismi altında bir çalışma yapmıştı. Uçar’ın bu güzel gayreti de maalesef gazete sayfalarından kitaplara geçememişti.

Bu çalışmalardan sonra, bilhassa İstanbul Başbakanlık arşivinden birçok vesikaları temin etmiştim. Şimdi on dört-on beş sene sonra da olsa bu arşiv belgelerini bu eserde takdim etmek istiyorum.

Bu takdimden önce ilk defa 1969’larda bulduğum bahsimizle alâkalı bir gazete yazısını arzetmeyi düşünüyorum. 1908’de Şark ve Kürdistan gazetesindeki bu yazının başlığı “Kürtler Neye Muhtaçtır?” şeklindeydi. Burada bu yazıyı olduğu gibi vermek istiyorum:

(Şark ve Kürdistan Gazetesi, Sayı, 1, 25. Teşrinisani 1324,
19. Teşrinisani 1908)

Kürtler Neye Muhtaçtır?

Kürtleri, şimdiye kadar mahveden iki belyiye-i azime vardır ki biri ihtilâf-ı dahili, diğeri mârifet-i maarifin hakkıyla tamim edilmemesi. Bu iki musibeti mahv için vakt-i istibdatta Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretlerinin mabeyne verip de neticesinde birçok mesaibe hedef edildiği layiha sûretini aynen derc-i arz ile iftihar ediyoruz:

“Millet-i Osmaniye meyanında mühim bir unsur teşkil eden Kürdistan ahalsinin ahvali hükûmetçe malum ise de hizmet-i mukaddese-i ilmiyeye dâir bazı metalibatı arz etmeye müsaade dilerim.

Şu cihan-ı medeniyette ve şu asr-ı terakki ve müsabakatta sâ-ir ihvan gibi yekâheng-i terakki olmak için, himmet-i hükûmetle Kürdistan’ın kasaba ve kurasında mekâtîp tesis ve inşa buyurulmuş olduğu ayn-ı şükranla meşhûd ise de bundan yalnız lisan-ı Türkiye âşinâ etfâl istifade ediyor. Lisana âşinâ olmayan evlâd-ı Ekrâd yalnız medaris-i ilmiyeyi maden-i kemalat bilmeleri ve mekâtîp muallimlerinin, lisan-ı mahalliye adem-i vukûfiyetleri cihetiyle maariften mahrum kalmaktadır. Bu ise vahşeti, keşme-keşi dolayısıyla garbın şematatını davet ediyor. Hem de ahalinin vahşet ve taklit, hal-i ibtidâisinde kalmaları cihetleriyle evhâm ve şükûkun tesiratına hedef oluyor? Eskiden beri herbir veçhile Ekradın madûnunda bulunanlar, bugün onların hal-i tevakkufta kalmalarından istifade ediliyor. Bu ise ehl-i hamiyeti düşündürüyor. Ve bu üç nokta Kürtler için müstakbelde bir darbe-i müdhîşe hazırlıyor gibi ehl-i basireti dâğdar etmiştir.

Bunun çaresi nümune-i imtisal ve sebeb-i teşvik ve terğib olmak için Kürdistan'ın nukât-ı muhtelifesinden biri Ertoşi aşâiri merkezi olan Beytüşşebab cihetinde, diğeri Motkân, Belkân, Sason vasatında, biri de Sibkân ve Haydarân vasatında olan nefis-i Van'da medrese nam-ı me'lûfiyle ulûm-u Diniye ve fûnûn-u lâzime ile beraber, hiç olmazsa ellişer talebe bulunmak ve oraca medar-ı maişetleri Hükûmet-i Seniyece tesvîd edilmek üzere, üç darü't-tâlim tesis edilmelidir.

Bazı medârisin dahi ihyası maddî ve manevî Kürdistan'ın hayat-ı istikbâliyesini temin eden esbab-ı mühimmesindedir. Bununla maarifin temeli teessüs eder. Ve bu mebde-i teessüsten ittihad takarrur edecek. İhtilâf-ı dahiliyeden dolayı mahvolan kuvve-i cesimeyi hükûmetin eline vermekle harice sarfettirmek için hakkiyle müstehakk-ı adalet ve kâbil-i medeniyet oldukları gibi cevher-i fitriyelerini göstereceklerdir.

Molla Said-i Meşhur"⁹

Doğu Anadolu'nun Ağrı ve Süphan gibi zirve yamaçlarından koparak İstanbul ufuklarında bir güneş gibi parlayan Bediüzzaman, ülkenin maarifi için yani şimdiki ifadelerle eğitimi için çırpınıyordu:

“Cehalet ve fakra hücum için fen ve sanat silahı başına arş emrini” verelim diye feryat ederken bir başka makalesinde ise,

“Kılincınız fen ve sanat cevherinden yapılmalı.” diyordu.

Vatanın en çok muzdarip olduğu meseleye parmak basan bir âlim, peşin maaşlarla, rüşvet ve bahşişlerle susturulmak isteniyordu. O günün gazetelerinde ise, padişaha şöyle sesleniyordu:

“Yıldız Sarayı'nı Dârü'l-Fünun (Üniversite) et. Tâ, Süreyyâ kadar âlâ olsun. Ve eski zebaniler yerine, melâike rahmeti yerleştire. Tâ Cennet gibi olsun. Ve Yıldız'daki milletin servetini, milletin baş hastalığı olan cehaleti tedavi için millete iade et.

9 Âsâr-ı Bediyye, s. 464

Ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimat et. Zira, senin şahane idarene millet mütekeffildir. Bu ömürden sonra ahireti düşünmek lazım. Dünya seni terk etmeden, sen dünyayı terket. Zekatü'l-ömrü, ömr-ü sâni yolunda sarf et.”¹⁰

Bediüzzaman bu çok güzel ve yerinde fikirlerini yazdıktan sonra teklifinin mukayese ve karşılaştırmasını da yapar:

Yıldız Sarayı'nın eğlence yeri olması mı daha iyi, yoksa üniversite olması mı daha iyi? Yıldız Sarayı'nda seyyahların (turistler) gezmesi mi daha güzel, yoksa âlimler ve talebelerin ders yapması mı daha iyi? Son olarak Bediüzzaman sorar: "Yıldız Sarayı'nın gasbedilip yağma edilmesi mi iyi, yoksa hediye edilmesi mi daha iyi?" Sözlerini de yüksek bir tevazu eseri olarak, cinayet yaptım kelimeleriyle bitirir. Meseleyi İkinci Meşrutiyet zamanlarının aynı ifadeleriyle verelim:

“Şimdi muvazene edelim: Yıldız, eğlence yeri olmalı veya Darülfünun olmalı. Ve içinde seyyahlar, zebaniler gezmeli veya ulema tedris etmeli. Ve gasbedilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı. Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükmetsin.”

Böylesine güneşler gibi gerçek ve gelecekte haber veren bir veli kerametinden sonra, şimdi de “Yıldız Yağması” ile alâkalı bir tesbit aktaralım:

Cemal Kutay, *Bilinmeyen Tarihimiz* isimli eserinin üçüncü cildinde Yıldız Sarayı'nın yağmalanmasını şöyle anlatmaktadır:

“Umumî ziyaretlere açık bırakılması, gerçek bir müze değeriindeki kıymeti temsil eden Yıldız Sarayı'nın muhafazasını çok zorlaştırmıştı. Daha sonra Yıldız Yağması denilen ilk günlerin kargaşalığı içinde, çok değerli, taşınması kolay kıymetler, zaten kaybolmuştu.

Sultan Abdülhamid'in yabancı misafirler için kabul ve tören yeri olarak kullandığı meşhur Şale Köşkü, İstanbul Şhremini (Belediye Başkanı) Ebubekir Hâzım Bey tarafından mühürlenmişti. Bir müddet sonra bütün köşkler mühürlendi, sadece

10 Âsâr-ı Bediyye, s. 415

Yıldız Bahçesi içindeki değerli eşyalar diğer köşklere taşınmış olan Büyük Mabeyn Dairesi ziyaretçilere açık bırakıldı.”

Bu nakil işine nezaret eden Şehremini Ebubekir Hazmı Bey’in hatıratında anlattığına göre sonraları bu mühürlü kapılar meçhul zevat tarafından açılmış ve içindeki emanetler talana uğramıştır fakat bu tecavüzden hiçbir kimseye mesuliyet terettüp eylememiştir. Yağma Hasan’ın böreği!”

Sultan ikinci Abdülhamid zamanında Zaptiye Nazırlığı yapan Şefik Paşa hakkında bilgi sahibi olmak için araştırmalar yaparken sahaf İsmail Bey’in kütüphanesinde tanıştığım Şevki Çangaldan Bey bize şu bilgileri vermişti:

“Benim babam Fırka kumandanlarından Muhiddin Paşa (1867-1944) idi.

10 Eylül 1922 tarihinde ablam Sâime Muhiddin Hanım pasaport için zaptiye nezâretine gitmişti. Ben de ablamla beraberdim. O zamanlarda Zaptiye Nezareti, bugünkü Ticarethane Sokağı’nda, Başbakanlık Arşivi’nin bulunduğu yerdeydi. Orada ben ablamı beklerken ihtiyar olarak orada bulunan, eski Zaptiye Nazırı Şefik Paşa beni okşayarak sevmiştii, bana çok iltifatlar yapmıştı.”

Bu arada Şefik Paşa’yı hicveden Nâmık Kemal’in bir dörtlü-ğünü de tesbit ettim.

Haliyle Bediüzzaman gibi bir müstesna dehâyi, imanların kurtarıcısı ekber bir müceddidi tanımayan, büyük üstadı basit maaşlarla oyalamak isteyen, maarifi yani millî eğitimi daima tehir eden birisini yani Şefik Paşa’yı daha önceleri Nâmık Kemal şöyle hicvediyordu;

“Zaptiye Nazırı Şefik Paşa’nın bekçilere düdük verdirmesi üzerine

Zaptiyede müşir olacak nâseze teres

Çok ehl-i iffeti yüzü üstü sürükledi.

Âfâkı tuttu velvele-i sıyt u şöhreti,

Bekçileri daha yola koydu düdüklede,”

Bediüzzaman'ın ilk baskısı 1911'de yapılan “İki Mekteb-i Musibet'in Şehadetnamesi Yahut Divan-ı Harbi Örfi: Said Kürdî” isimli eseri gördüğü alaka üzerine kısa zamanda tükenmişti. Mezkur eserin 1912 yılında ikinci baskısı yapılmıştı. Bu yeni baskıda bazı ilaveler de bulunuyordu. Kitabın sonlarında şöyle bir kısım vardı: “Devr-i istibdatta tımarhanede iken Zaptiye Nâzırı Şefik Paşa ile muhaveremdir.” Bu kısım anlatmaya çalıştığımız maarifle de yakından alâkalıdır. Doğuya bir üniversite yaptırmak için gelen Bediüzzaman'a İstanbul'da yapılan muameleyi de bir parça ortaya koymaktadır. Şimdi bu bahse bir göz atalım:

Zaptiye Nâzırı: "Padişah sana selâm etmiş, bin kuruş da maaş bağlamış. Sonra da yirmi-otuz lira yapacak." dedi.

Cevaben: Ben maaş dilencisi değilim, bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim, milletim için geldim. Hem de bu bana vermek istediğiniz rüşvet ve hakk-ı sükûttur.

Nazır: İradeyi¹¹ reddediyorsun, irade reddolunmaz.

Cevaben dedim: Reddediyorum, tâ ki Padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyeyim.

Nazır: Neticesi vahimdir.

Cevaben: Neticesi deniz olsa geniş bir kabirdir. İdam olunsam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de İstanbul'a geldiğim vakit hayatımı rüşvet getirmişim, ne ederseniz ediniz.

Bunu da ciddî söylüyorum; ben isterim ki ebnâ-yı cinsimi bilfiil ikaz edeyim ki devlete intisâb hizmet etmek içindir, maaş kapmak için değildir.

Hem de benim gibi bir adamın millete ve devlete hizmeti nasihatledir. O da hüsn-ü tesirledir. O da hasbîlikledir. Bu da garazsızlık, o da ivazsızlık, o da terk-i menâfi-i şahsiye iledir. Binâenaleyh, ben maaşın kabulünde mazurum.

11 İrade: Padişahın emri, fermanı, arzusu.

Nâzır: Senin, Kürdistan'da neşr-i maarif olan maksadın Meclis-i Vükelâ'da derdest-i tezekkürdür (Bakanlar Kurulu'nda görüşülmektedir).

Cevaben: Acaba maarifi tehir, maaşı ta'cil edersiniz, ne kaide iledir? Menfaat-ı şahsiyemi menfaat-ı umumiye-i millete tercih ediyorsunuz?

Nazır hiddet etti. Ben dedim: "Ben hür yaşamışım. Hürriyeti-i mutlakının meydanı olan Kürdistan Dağları'nda büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez, nafile yorulmayınız. Beni nefyedim. Fizan olsun, Yemen olsun razıyım. Siz de pînedûzluktan ve yamacılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekte düşmekle incinmekten kurtulurum."

Nazır: Ne demek istiyorsun?

Cevaben dedim: "Sigara kâğıdı kadar ince ve nizam namıyla bir perdeyi, bu kadar feverân-ı efkâr ve hissiyata karşı herkesin üstüne örtmüşsünüz. Herkes altında, sizin tazyikinizle meyyit-i müteharrik gibi inliyor. Ben acemi idim, altına girmedim, üstüne düştüm. Suret-i telebbüsüm gibi ahlakım da sakıl idi. Bir kere Mâbeyn'de yırtıldı. Şişli'de bir Ermeni'nin evine düştüm, orada yırtıldı. Şekerci Hanı'na düştüm. Orada da yırtıldı. Tımarhaneye düştüm. Şimdi de tarassuthâneye düşmüşüm.

Hâsılı, siz de o kadar yamacılık yapamazsınız. Ben de incinirim.

Hem de Kürdistan'da iken sizi iyi bilirdim. Bu ahval sizin serâirinizi bana iyi öğretti. Bahusus, tımarhane bu metinleri bana iyi şerh etti. Hem de bu hâllere teşekkür ederim. Zira su-i zan makamında hüsn-ü zan eder idim."¹²

12 Âsâr-ı Bediiyye, s. 432

VAN VALİSİ HASAN TAHSİN (UZER) (1879-1939)

On dokuzuncu yüzyılın son çeyreği ile, yirminci yüzyılın ilk altmış senesini yaşayan meşhurlardan hemen hemen hepsi de Bediüzzaman'ı yakından tanıyan insanlardır.

Bu insanlar değişik meslek gruplarından; siyaset adamı, ilim adamı, iş adamı...

Hasan Tahsin Uzer de bunlardan birisidir.

Selanik'te dünyaya gelen Hasan Tahsin Uzer Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra idareci ve siyaset adamı olarak çalıştı. İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerindendi. Tahsin Bey, Drama, Van, Erzurum ve Suriye'de valilikler yapmıştı.

Van Valisi iken Doğu Üniversitesi-Medresetü'z-Zehrâ için büyük gayretler göstermişti. Üniversite ile alâkalı, Sultan Reşad'a gönderdiği mektuplar, telgraflar, planlar Başbakanlık Arşivi'ndedir.

Medresetü'z-Zehrâ'nın Van'daki temel atma merasimini hazırlamış ve bu münasebetle büyük ziyafetler vermişti.

Tarihçe-i Hayatın baş taraflarındaki "İlk Hayatı" kısmında Büyük Millet Meclisi'nde yayımlanan on maddelik beyannamenin üzerinde "Tahsin bey" şeklinde ismi geçen kişidir.

"Eski Van Valisi, dostu mebûs Tahsin Bey vasıtasıyla davet edildiği için, nihayet karar verir ve Ankara'ya gelir."

Bahsi geçen Van-İstanbul arasındaki yazışmalardan sadece bir tanesini burada arz etmek isterim.

Bâb-ı Âli, Daire-i Sadaret şifre kalemî

Van vilayetinden varid olan şifre telgrafname

5 Haziran 1329 medresenin masarifi inşaiyesi, keşifnamesi mucibince 7500 lira olduğu arz ve tacil-i is'af-ı istirham olunur.

Tahsin Bey gerek Bediüzzaman'ın gerekse Mustafa Kemal'in yakın dostlarından. Şişli'deki tarihî Atatürk evi Tahsin Bey'in evidir. İttihatçılardan ve CHP milletvekillerinden olan Tahsin Uzer, Van'da vali bulunduğu sırada Bediüzzaman'ın çok yakın bir dostuydu. Medresetü'z-Zehrâ veya Van Üniversitesi için Sultan Mehmed Reşad zamanında çok çalışma ve gayretleri olmuştur. Bahsimizle alâkalı Başbakanlık Arşivi'nden bulduğum on adetten fazla belgelerde sık sık Van valisi Tahsin Bey'in imzalarını görmekteyiz.

İstiklâl Harbi sıralarında işgalci İngilizler'e karşı kahramanca mücadele eden Bediüzzaman'ı sık sık Ankara'ya çağırıyorlardı. İsrarlı davetlere en sonunda, o günlerde Ankara'da bulunan, Tahsin Bey de İştirak etmişti. Bahsini ettiğim bu meseleyi Tarihçe-i Hayat isimli eserde şöyle okumaktayız:

“Üç defa şifre ile davet ediliyor. Eski Van Valisi, dostu mebus Tahsin Bey vasıtasıyla davet edildiği için, nihayet karar verir ve Ankara'ya gelir.”

Yine birgün Mustafa Sungur Ağabey ile bir sohbetimiz sırasında Barla Lahikası'nda geçen Abdurrahman Nursi'nin:

“Sıhhat haberinizi, irşad edici olan Onuncu Söz risalenizle beraber Tahsin Efendi vasıtasıyla aldım, çok teşekkür ederim.” mektubunda geçen Tahsin Efendi'nin Van Valisi Tahsin Bey olabileceğini konuşmuştuk fakat İngilizlerin İstanbul'u işgal etmesi üzerine Tahsin Bey de diğer bazı vatanperver münevverler gibi Malta Adası'na sürülmüşlerdi.

Malta'dan döndükten sonra 1935 senesine kadar milletvekili olarak bulundu. Daha sonra idarecilik mesleğine döndü ve genel müfettiş oldu. Kendisinden sonra, 1914'te Van'da doğan oğlu Celaleddin Bey de milletvekilliği ve bakanlık yaptı.

Van Valisi Tahsin Bey'in bahsi tesbit edebildiğim kadarıyla Tarihçe-i Hayat ve On Dördüncü Şua'da geçmektedir. Tarihçe'de "Eski Van valisi, dostu Mebus Tahsin Bey vasıtasıyla davet edildiği için, nihayet karar verir ve Ankara'ya gelir."

On Dördüncü Şua'da ise "Mustafa Kemal iki defa şifre ile Van Vilayeti'nin eski valisi ve benim dostum Tahsin Bey'in vasıtasıyla beni neşredilen Hutuvat-ı Sitte'ye mükâfaten taltif için Ankara'ya celb etti, gittim."¹³ şeklinde Bediüzzaman, dostu Tahsin Bey'in bahsini yazmaktadır.

13 Şuâlar, s. 348

ŞAKALAR VE GERÇEKLER

Van gölü sahillerindeki Edremit çok şirin bir vatan burcudur. Bediüzzaman'ın büyük ideâli olan Doğu Üniversitesinin temeli 1914 yazında burada atılmıştı. Bu kutsî teşebbüse Van Valisi Tahsin Bey ve Sultan Mehmed Reşad büyük ehemmiyet vermişlerdi.

Bu temel atma meselesiyle alâkalı olarak bir hatırayı Edremitli Mehmet Sıddık Efendi anlatmaktadır:

Temel atma merasimi büyük ziyafetler ve güzide bir topluluk huzurunda yapılmıştı. Bilhassa Sultan Reşad'ın “ceb-i hümayun”dan gönderdiği on bin altın masraf olarak kullanılmıştı.

Ziyafetler alafranga usûllerle yapılmıştı. Vali Tahsin Bey, Üstad Bediüzzaman'ın takdirini kazanmayı çok istiyordu. Bu ziyafetleri beğenip beğenmediğini gururlu bir şekilde sormuştu. Üstad Bediüzzaman ise Tahsin Bey'e şu cevabı vermişti:

“İbrahim Halilullah'ın üç yüz tane köpeği altın zincirlerle bağlıydı. Bu köpeklerin yemekleri ise altın kaplar içinde verilirdi. Aynı ayrı verilen yemekler daima altın tabaklar içinde yenirdi. Sizin sofralarınız hiçbir zaman İbrahim Halilullah'ın sofralarının güzelliğine ve bereketine ulaşamaz!”

VEFALI NUR DOSTU ABDURRAHİM ZAPSU'NUN DEĞERLENDİRMEİ

Büyük Teşebbüslerin Adamı

Büyük davalar ancak büyük müesseselerde tecelli ve tahakkuk edebilir.

Bu gerçeğin idraki içindeki büyük Üstad Bediüzzaman, uzun ömrü boyunca 'Medresetü'z-Zehrâ' isimli üniversite için çalıştı. Bu meseleye çok ehemmiyet veriyordu.

Bu üniversite Van, Bitlis, Siirt ve Diyarbakır'da açılacaktı. Bunun için üç büyük teşebbüs yaptı.

İlk teşebbüsü Sultan Abdülhamid devrinde, ikinci teşebbüsü Sultan Reşad devrinde yaptı. Van Gölü sahillerinde Edremit'te temeli atılan bu üniversiteye Sultan Reşad yirmi bin altın vermişti. Birinci Cihan Harbi'nin patlamasıyla bu büyük üniversite yapılamadı.

İstiklâl Harbi'nde Bediüzzaman bu üniversite için yine teşebbüse geçmişti, İlk mecliste, Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu iki yüz mebustan yüz altmış üçü, yüz elli bin lira tahsisat ayırmışlardı.

Çeşitli mâniler daima bu büyük mefkureyi geri bırakmıştı.

Nihayet Bediüzzaman, bu Medresetü'z-Zehrâ'yı Risale-i Nur'un telifi ve hakikatleri gibi tahakkuk ettirdi. Nur Medreseleri ismindeki bu irfan yuvaları bütün vatan sathında ve İngiltere, Mısır, Malezya, Almanya, Amerika gibi yerlerde açılmasıyla, Nur Üstad'ın bu ideâlini Cenab-ı Hak en güzel bir şekilde tecelli ettirmişti.

Bu mevzuda Bediüzzaman'ın eski dostlarından Avukat ve 'İslâm Tarihi' isimli kıymetli eserin yazarı Abdürrahim Zapsu "Ehli Sünnet" mecmuasının 5. cildinin 102. sayısında 'Van Üniversitesi' başlığı altında bugün yazılmış gibi geçerliliğini koruyan şu satırları kaleme almıştı:

"Evet... Doğu Üniversitesi demedim çünkü vatani parça parça mütalaa etmek gibi vatanda ikilik kuracak bir kelime ağzımdan çıkmaz. Memleketi Doğu ve Batı iki zihniyet arasında ayrılma, kayrılma havası içinde görmeye vicdanım razı değildir. Bunu yapanlar, yarım milyona yakın vatan evladının masum kanlarına girdiler. Allah onlara lanet etsin!

Zaten ilim müesseseleri buldukları muhit ismiyle yâd olunurlar. İstanbul Üniveritesine Batı Üniversitesi denilmediği gibi Ankara Üniversitesine de Orta Anadolu Üniversitesi denilmiyor. Buna rağmen Van Üniversitesine neden Doğu Üniversitesi denilsin. Yoksa esas fikirden vazgeçildi de evvela sarih ismini ortadan kaldırıp sonra da esas fikri ortadan kaldırmak bir kaçamak mıdır?

Bugünkü hükûmetin samimiyetinden şüphe etmiyorum fakat eski zihniyetin kundakçılarından tamamen kurtulmuş da sayamıyorum ve buna bir türlü inanamıyorum.

Bu zihniyete bizzat şahit olmuştum. 1929 senesinde Midyat'ta mal müdürü idim. O zaman Irak ile aramızda bir tahdid-i hudut komisyonu kurulmuş ve başına o zamanki Hakkâri Valisi, Tevfık namında birisi tayin olunmuştu. Bu zat Midyat'a geldi. Midyat Kaymakamı Necip, Alay Kumandanı Miralay Tevfık Bey'le beraber kendisini karşıladık. Ve askeri

mahfele misafir ettik. Sohbet arasında Miralay Tevfik Bey kendisine şöyle bir soru sordu:

“Bu muhit halkı çok zeki, çok ahlâklı, çok sadık, fedakâr ve cesurdur. Bunlara niçin hakiki mektepler açmıyor da oyalayıcı siyasetle köreltiyoruz. Bu suali işiten Vali ve Komisyon Reisi bana dönerek "Mal Müdürü Bey nerelisiniz?" dedi. Ben de cevaben "Üsküdarlıyım." dedim. Ondan sonra şu feci beyanatta bulundu:

“Kumandanım; biz ne kadar fenalıklar görmüş isek iki kelimeyi bir araya getiremeyen bu memleket halkından gördük. Onları okutup başımıza belâ mı yapacağız? Onları cahil bırakıp mallarından istifadeye çalışacağız.” Bu söz karşısında dondum kaldım. İki arkadaş da hayret içinde kaldı.

Sultan Hamit zamanında bütün Şark sancaklarının merkezlerinde ve hatta birçok kaza merkezlerinde Rüşdiye Mektepleri vardı. Sultanisi olmayan vilayet merkezi yoktu. Bundan başka da Darülmualimîn ve Darülmualimât mevcut idi. Altı sınıflı iptidâî mektepleri hemen hemen ekser köylere yayılmıştı. Birinci Cihan Harbi'nden sonra bu muhitteki maarif istatistikleri de malûm. Bunlar karşılaştırılsa yukarıdaki zihniyet tamamen tahakkuk eder.

Bu öldürücü siyaset memlekete pahalıya mâl olmuş, feci neticeler doğurmuştur. Vatanın öz sinesinde çıkan bugünkü iktidar, onlar gibi suikastçı değildir. Pek geri kaldığı muhakkak bulunan Doğu illerimizi bütün samimiyetleriyle kalkındırmak istiyorlar ve kalkınmanın başında Van Üniversitesini koymuş, Sayın Celal Bayar, Meclis'in açılış nutkunda buna işaret etmiş, bunu tahakkuk ettirmek için geziye çıkmış bir de ilim heyeti göndermiştir.

Şâyân-ı nazardır ki bu canlı faaliyet başlayınca Cumhuriyet Gazetesi hemen faaliyete geçti. Yukarıda bahsi geçen zihniyet içinde bu üniversitenin İzmir'de açılmasını ileri sürdü.

Gazetelerde “Doğu çok geridir bu kadar geri kalmış bir muhitte kalkınmalar tamamlanmadıkça üniversite açılması doğru olmaz.” havadisleri yayıldı. Van’da mı? Başka yerde mi? Henüz belli değil. Üniversite yerine enstitüler açalım, gibi sözler derhal yayıldı. Ben bu havadisleri hayra alâmet görmüyorum.

Ne saklayayım ben Şark'ta doğmuş bir çocuk sıfatıyla Van Üniversitesi sözünü tâ çocukluktan beri işitiyordum. Kemale erdim hâlâ bu söz ‘zümürd-ü anka’ masalı gibi ağızdan ağıza dolaşiyor. Maalesef hâlen vücuduna şahit olmadım ve olamayacağım. Belki çocuklarım da olamayacaktır. İster bu fikrimi bedbinliğime, hırsıma, ister vatanperverliğime hamlediniz. Ben bu düşüncemde musırrım. Temenni ederim ki hâdiseler beni tekzip etsin. Yurdum da bir ilim müessesesine nâil olsun. Bu fikri ilke olarak ne vakit işittim?

1911 senesinde daha Birinci Cihan Harbi başlamamıştı Hürriyet ve Terakki hükûmeti 50 bin altın lira tahsis etmiş, buna İslâmlar arası kutsî bir âlim ve her vakit Van halkının sebab-i iftihar ve İslâm âleminin göz bebeği bulunan fakat Van’da doğduğu için Halk Partisi’nin bütün zulüm ve itisafalarına maruz kalan Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin kudreti ilmiyesi altında Mısır’daki Camiü'l-Ezher’e mukabil, bütün ulûm-u garbiye ve ulûm-u şarkiyeyi kendisinde toplayacak beynelmilel bir İslâm üniversitesi olmak üzere (Medresetü’z-Zehrâ) namı altında kurulmasına karar verilmiş, hatta ilk faaliyetlere de başlanmıştı. Birinci Cihan Harbi’nin kopmasıyla bu proje de bittabi ortadan kalktı.

Bu üniversite niçin Van’da kuruluyordu?¹⁴

1- Van, güzelliği itibariyle, hakikaten emsali nadir bulunan şehirlerdendir. Aynı zamanda Ermeniler’in sanayi ve ticaret merkezi idi. İslâm halkının burada kuvvetli bir irfana malik olması memleketin hayatıyeti namına bir zaruretti.

¹⁴ Yazının yazıldığı 1951 yılının şartları göz önünde bulundurulmalıdır.

2- Van, bir tarafı İran diğer tarafı Rusya olmak üzere birisi dost, diğeri düşman iki devlet hudutlarında idi. Burada kurulacak kültür merkezi düşmanların fesatlarını önleyecek ve dost devletlerle kültür birliği temin edecekti.

3- İran ile Türkiye arasında bir mezhep farkı vardı. Van'da kurulacak kuvvetli İslâm kültürü, bu farkı izale edecek, iki kardeş İslâm devletlerini birbirine bağlayacaktı

4- İran ile tesis edilecek bu kültür birliği bütün İslâm ve Türk illerine müessir olacak. İslâm âleminin bugünkü medeniyetle karşılaştırılan hurafata son verip hakiki Kur'ân ve İslâm kültürü tesis edilecektir.

Birinci Cihan Harbi'nin felâketi ile karşılaşan Türkiye'nin ilk Müdafaa-i Hukuku Van, Bitlis ve Erzurum'da tesis edilmişti. Bu hususta Van vilayetinin hicretten yeni gelen halkı, bütün ıztıraplarına rağmen bu hareketin en ileri gelen piştarlarından bulunuyordu. Vatanın her tarafına sirayet eden bu iman ve istiklâl aşkı düşmaların hezimetiyile neticelendi.

Tam hürriyet ve ilmî inkişaf bekleyen Doğu vilayetleri birtakım kötü zihniyetlerin taht-ı tesirinde ve talihlerinin kötü tecellilerinden inkişaf edecekleri yerde bilakis imhaya doğru sürüklendiler ve yukarıda bahsi geçen zihniyet arasında bugünkü hâli bulmuştur.

Geçen geçti, buna aff-ı umumi ile bir de silindir çekildi. Biz de hiçbir şey olmamış gibi mütâlâa ederiz. Bu aziz vatan parçasının inkişafı için elbirliğiyle çareler arayalım. Hükûmetin bu kıymetli hizmetini hemen icra sahasına koyalım. Kundakçıların burunlarını ezelim, bir an evvel vatan ve millete karşı vazifemizi yapalım.

Van Üniversitesinin kurulmasını hükûmet, programına koymuştur. Fiilen de harekete geçmiştir. Fakat kötü zihniyetlerin tesiriyle iki fikir ortaya atılmıştır. Biz de bu iki fikri tahlil edeceğiz.

1- Doğu çok geri kalmıştır. Bu kadar geri kalan bu muhitte üniversite açılmaz, gerek iktisat gerek ziraat ve gerekse kültür sahalarında kalkındıktan sonra bunu düşünelim.

Bu fikir katiiyen yanlıştır çünkü, bir memlekete refah ve saadet ancak kültür seviyesiyle beraber girer. Halk çocuğu okuyacak, anlayacak, ondan sonra bütün sahalarda çalışacak. Yoksa, cahil bir muhite ne kadar para sarf edilirse edilsin matlup neticeler elde edilemez. Cahil nimetin kadrini bilmekten âcizdir. Evvelâ takdirkâr bir muhit vücuda getirelim, ondan sonra iktisat sahasına para sarfedelim veyahut bir taraftan üniversite açalım, bir taraftan da kalkınmaları temin edelim. Aksi takdirde medeni ve iktisadi yardımlar matlup neticeler vermez. Tecrübeler bize göstermiştir; köyünden telgraf hattı gezerken telgrafın kıymetini bilmeyen cahillerin, direkleri sökerek kullanmaya başlamış olduklarını, gözümüzle görmüş insanlarız. Binaenaleyh her şeyden evvel üniversite kurulmalıdır. Talebe bulamayız korkusu da yoktur çünkü hâlâ İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde binlerce Doğulu çocuk mevcuttur.

2- Van'da mı yoksa başka yerde mi kurmalı?

Böyle bir fikri ortaya atmak yukarıda belirttiğim gibi kundan başka bir şey değildir çünkü Van'dan başka bir yerde üniversite kurulamaz, kurulursa gayeler fevt olur.

a- Van, coğrafi vaziyeti itibariyle (Muş, Bitlis, Ağrı, Hakkari, Erzurum, Siirt) vilayetleriyle hemhuduttur. Aynı zamanda tam bir merkeziet teşkil eder ve vilayet çocuklarını kendi muhitine toplar. Yüksek tahsil talebelerini kendi evlerinde okumuş gibi gurbet telkin etmeden okutur, uzun uzadıya vesait-i nakliye ve sıla-i rahim lüzumlarını da hissettirmez.

b- Van Üniversitesi, tekemmül edince İran, Irak komşularımıza hatta Afganistan ve Pakistan kardeşlerimize ilim ve irfan kucağını açarak kardeş hükümetlerde Türkiye kültürü ile ciddi bir alaka uyandırır.

c- Van, muhit itibariyle bütün Şark vilayetlerinden en mutedil ve en latif havaya maliktir. Bütün yurttta şiddetli kışlar hükümferma iken Van Gölü etrafında mutedil bir hava hissedilir.

d- Van meyve ve sebze hususunda Şarkın en verimli muhiti-
dir ve her türlü leziz yemişlerin menbaı bulunan bu muhitte asla sâri hastalık yoktur.

e- Van Gölü etrafında geniş ve münbit arazi her türlü tat-
bikat için müsaittir. Bilhassa Gevaş'ın şairane durumu; önünde vasi bir ova ve bu ovanın ortasından geçen nehirler Şark'ın hiçbir yerinde bulunmaz.

f- Yine Van Gölü'nün kenarında bulunan Tatvan Ovası her türlü tesisata müsaittir.

Binaenaleyh, üniversite öteden beri Van namıyla projelen-
miştir ve yine Van namıyla ortaya atılmıştır. Van'dan daha mü-
sait yer yoktur. Bunun için Doğu'nun ilk inkişafı, üniversitenin
Van'da kurulmasıyla başlar ve başlamalıdır. Ve bence hiçbir mah-
zur yoktur. Hatta bu sene mevcut binalardan bilistifade (İlahiyat
ve Ziraat Fakültelerinin) birinci sınıfları açılmalı ondan sonra da
vaziyete göre diğer fakülte ve şubeleri kurulmalıdır."

SULTAN MEHMED REŞAD'IN BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ İLE TANIŞMASI

1968 yılından vefatına kadar muhtelif senelerde ve muhtelif zamanlarda Kastamonu ermişlerinden Mehmed Feyzi Ağabeyimiz merhumu ziyaret ederek, o müstesna ilim, irfan, iman âbidesi şahsiyetten feyizler almıştım.

Bu ziyaretlerimizin birinde bana Üstad Bediüzzaman ile Sultan Mehmed Reşad'ın karşılaşmalarını anlatmıştı. Mehmed Feyzi Efendi Ağabeyimizin anlattıklarını şöyle bir yazı hâline getirmiştım:

Sultan V. Mehmet Reşad'la, Bediüzzaman Said Nursî, "II. Meşrutiyetin Örfleşmesi" için tertip edilen bir merasimde tanıştılar.

Meşrutiyetin, Şeyhülislâm ve ulema tarafından imzalanması dolayısıyla Saray'da merasim tertiplenmişti. Bu merasimlere devrin âlimleriyle birlikte Bediüzzaman Said Nursî de davet edilmişti. Bediüzzaman, mahalli kıyafetiyle bu davete icabet edecekti. Ayağında çizme, belinde kuşağı ve hançeri, başında taylasanî sarığı vardı. O'na hiç olmazsa Saray'a kadar ilmine ve irfanına münasip bir cübbe giymesini teklif etmişlerdi. Yapılan ısrar üzerine, Said Nursî de bir cübbe giymiş öylece saraya gitmişti.

Şeyhülislâm Mehmed Ziyaeddin Efendi, âlimler, nâzırlar, devletin ileri gelen görevlileri, yüksek rütbeli kumandanlar,

âyân ve memurlar Padişah'ın saçağını¹⁵ öpeceklerdi. Padişah'ın oturduğu tahtın münasip yerinden hususi bir sırma saçak sarkıtılmışlardı. Merasime katılanlar gelip bu saçağı öptükten sonra, yerlerine çekiliyorlardı. Kimisi saçak, kimi etek öpüyor, kimi de baş eğip geçiyordu. Bu esnada Bediüzzaman ise, dik ve vakur adımlarla yürüyerek, eli göğsünde tam Padişah'ın önüne gelince “Esselamü aleyküm” diye Sultan Reşad'ı selâmladı. Bu durum Padişah'ın çok dikkatini çekmişti. Yanındaki bir paşaya:

“Kim bu adam acaba? Beni mahalle muhtarı mı zannetti? Niçin böyle selâm etti?” diye sormuştu.

Paşa da “Efendim, bu zat feleğe baş eğmeyen bir zattır. Lakabı Bediüzzaman, ismi Said'dir.” demişti.

Dindar ve mevlevî meşreb bir zat olan Sultan Mehmed Reşad'ın, ulemaya hürmet ve sevgisi vardı. Paşaya ve oradakilere şöyle hitap etti: “Ben şimdiye kadar ilmin izzetini muhafaza eden pek az insan gördüm. Hakiki âlim, işte böyle izzet-i ilmiyeyi muhafaza edenlerdir.”

Bu hâdiseden sonra, imza merasimi başlamıştı. Sıra Bediüzzaman'a gelince, o üç defa “Meşrutiyet-i şer'îye olmak üzere imza ediyorum.” diye tekrarlayarak “SAİD” diye imzasını attı.

Sultan Reşad çok mütehassis oldu ve Bediüzzaman'a iltifat etti. Bediüzzaman'la Sultan Reşad'ın dostluğu işte bu merasimden sonra başlamıştı.

Yine o günlerin bir hatırası olarak şu hâdiseyi de kaydetmek isteriz:

Şeyhülislâm Mehmed Ziyaeddin Efendi, bazı âlimler ve Bediüzzaman Said Nursî derin bir mübaheseye girişmişlerdi. Ziyaeddin Efendi yeni icatlara, fennî buluşlara pek taraftar görünmüyordu. Said Nursî O'na “Peki efendim elektrik bid'at da gaz lâmbası asıl ve esas mıdır?” diye sorunca, Şeyhülislâm “Siz

15 Saçak: Resmî merasimlerde, gelenlerin öpmesi için, tahtın münasip bir yerinden sarkıtılan sıralı bir kumaş.

saded haricine çıktınız.” der. Tabii vakit gece, zaman da hayli ilerlemiş durumda. Ayağa kalkan Bediüzzaman, elektriğin düğmesini çevirerek lâmbayı söndürdükten sonra “Şimdi sadede geldik, bahse devam edebiliriz.” diye lâtife yapar. Bediüzzaman Said Nursî ile Sultan Reşad'ın münasebet ve hatıralarının tafsilatını “Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursî” eserimize havale ediyoruz.

DOĞU ÜNİVERSİTESİYLE ALÂKALI OLARAK SAİD ŞÂMİL'İN AÇIKLAMALARI

Kafkas kartalı Şeyh Şâmil'in torunu Said Şâmil merhum, İstanbul Göztepe'de hayatının sonlarını geçirmişti. Bu bahadır zatla 1975-1980 seneleri arasında birçok defalar ziyaretlerim olmuştu. Kendilerine Bediüzzaman ve bu aziz Üstad'ın maksadı bahsinde konuşurken, merhum Şâmil çok câlib-i dikkat açıklamalarda bulunmuştu.

Doğu üniversitesiyle alâkalı bu çalışmamızda rahmetli Said Şâmil'in aynı meselemize temas eden bize yazarak verdiği, açıklamalarını burada vermek istiyorum.

1975'lerde yaptığım 'Said Nursî ve Nurculuk Hakkında Aydınlar Konuşuyor' isimindeki araştırmamızda Said Şâmil'in açıklamalarının tamamı bulunmaktadır.

Buraya bahsimizle alâkalı kısımları alıyorum;

Said Nursî Hazretlerinin maneviyatçılığı, yani iman telkin mücadelesi hayatının son devrine rastlar. Buna takaddüm eden, onun bir fikriyat devri vardır. Onun asıl mühim olan bu devri, bilâhare iman ve ahlâk nefhettiği devir gibi maalesef yine engellerle karşılaşır. Halbuki ilmî müeyyidelerle üzerinde durulduğu takdirde asrın mütetallebatını cevaplandırır onun bu fikriyat vechesi, merhumun hayat boyu sürdürdüğü mücadelenin, şüphe yok ki temelini teşkil eder.

Bilirsiniz ki, Sokrat'ı ideleştiren, onun sadık tilmizi Eflâtun oldu. İmam-ı Azam Hazretlerinin mezhebini fiilen tedvin edenler, İmam-ı Yûsuf ve İmam-ı Muhammed gibi iki kudretli şakirdidir.

Malûmunuz olduğu üzere A'camın infiali ve Eba Müslim-i Horasanî'nin fevranıyla kurulan Abbasiler saltanatının ilk devri İslâmî füyuzatın altın çağı sayılır. Buna sebep, Hazret-i Peygamber'in "Bilgi Çin'de de olsa oraya gidip isteyin." emrine imtisalen, geçmiş milletlere ait medeni metrukâtın elekten geçirilircesine tedkiki âmil oldu. İslâm fikhını kuran en büyük cimme bu devirde belirdi. Onlara muvazi, maddi ilimlerde, riyaziyatta, felekiyatta, fizik ve kimyada, tıpta, cihanşümul azamette bilginler yetişti. İslâmiyet'in her tarafa her bakımdan mütekmil füyuzat neşretmesi bu devre tesadüf eder.

Maalesef bu şaşaalı ahenk uzun sürmedi. Evvelâ akliyyun ile nakliyyun arasında fer'iyatta kendini gösteren ihtilâfa Batıniler'in yıkıcı tahrikatı inzıam edince ilmî münazaralar safsataya, akidevi tebayünler taassuba kayd. Mezhepler arası tefavutler, kanlı musaraalar şeklini aldı. Neticede rahle-i tedristen müsbet ilimler kaldırıldı. Bu suretle dünyaya nur saçan, füyuzat veren İslâm ülkelerinde küsuf hakim olmaya başladı. İslâm âlemine âriz olan bu karanlık bu mânâsız fikrî tasallup neticesi müsbet ilimler üzerinde tecrübe yapma zevki yavaş yavaş Avrupa'ya kayd. Engizisyon mahkemelerinin korkunç muhalefetine rağmen orada, taazzuv eden bu sezîş Hristiyan âleminde bir canlanmaya yol açtı. Bu suretle tekrar İslâm dünyasına saldırma sevdası kendini ihsas ettirmeye başladı. Bu inkişâf Avrupa'nın batı kısmında tekevün ediyordu. Bu sebepten ilk tazyik Endülü's'le Akdeniz'deki adalarda teessüs eden İslâm merkezlerine karşı tevcih ettirildi. Tam bu sırada Bizans çöküyor, yerini Osmanlı Devleti alıyordu. Bu ameliyenin ilk devresinde kurucu Osmanlı Hanedanında ardarda kudretli şahsiyetler belirdi. Bunlar Abbasiler'den devşirme usulünü, Selçuklular'dan da sanat ve sanatçılar nizamını aldılar.

Buna İslâmî akide ve şeriatı hakim kılmak suretiyle içtimaî adaleti tahakkuk ettirdiler ve bu suretle zaferden zafere atılan gazi bir devlet kurdular.

Rivayete göre Cennetmekân Sultan Mehmed Han tarafından İstanbul'da tesis edilen külliyyede beyan, edebiyat, akide ve fıkıh gibi bölümlere müsbet ilimler de izafe ettirilmişti. Vakta ki hafidî Yavuz Sultan Selim Han, Kuzey İran ve Memlûkler diyarı olan Suriye, Mısır ve Arabistan'ı aldı. Emevî ve Abbasiler'e varis olmak üzere bu devlete hilâfet payesi izafe etti. Tabiatıyla devletin nizam ve siyasetine Bab-ı Meşihat'tan sadır olan fetvalar istikamet vermeye başladı. Neticede medreselerimizdeki tedrisat, Abbasiler devrinden intikal eden üslûba girdi. Doğu Avrupa'da cehalet, bizde de cihad ruhu devam ettiği müddetçe bu hatalı tedrisin menfi tesiri hissedilmiyordu. Ne zaman maddi ilimler küll halinde Hristiyan dünyasına mâl oldu işte o vakit İslâmî varlıkların teknik perişanîyetini ayine-i devran ortaya koydu.

Vakta bu korkunç akıbeti zamanında sezen ve buna karşı tedbir almak isteyen değerli nice devlet ricali belirdi. Onları destekleyen âlihîrnem hükümdarlar çıktı. Maalesef bütün bu değerli varlıklar, Bab-ı Meşihatın yersiz taassubu ve onları takib eden Yeniçeri ocaklarının kazan kaldırmaları, neticede o bî-misil varlıkların kellelerini aldı. Ulemamız arasında geç de olsa müspet ilimlerin medaris-i şer'iyede tedris lüzumunu bir müçtehit edasıyla ortaya koyanların en alâka çeken işte Bediüzzaman Hazretleridir. Ona tekaddüm eden Cemaleddin-i Efganî de teceddüd taraftarıydı. O büyük bir hatipti. İttihad-ı İslâm dâisiydi. Gittiği her yerde kitleyi tahrik etmesini bilirdi. Fakat Bediüzzaman Hazretleri gibi iddiasını dinî bir çap olarak ortaya koyup ulemaya kabul ettiremiyordu. Bediüzzaman Hazretleri bir asır önce gelseydi ve isteklerini Üçüncü Selim Han'a arz etseydi, muhakkak ki Osmanlı İmparatorluğu'nun mukadderatı değişirdi. Evvelâ şahsen padişah teceddüde taraftardı. İkincisi, devlet ayaktaydı. Üçüncüsü, Rusya dahil Avrupa hükümdarları,

Fransa inkılâbı yüzünden şaşkına dönmüşlerdi. Elli sene süren bu şaşkınlık sırasında ulema sınıfı gayrete gelseydi, Osmanlı İmparatorluğu'nda çok şeyler tahakkuk ettirilebilirdi. Sultan Abdülhamid Han devrinde ise durum tamamen değişmişti. Evvelâ, devlet borçlar yüzünden maddeten, azınlıkların tahrikatı neticesi de manen perişandı, ikinci olarak, Avrupa istikrara kavuşmuş, başta Rusya ve Batılı büyük devletlerin hepsi gözlerini Osmanlı topraklarına dikmiş, fırsat bu fırsat bir şeyler koparmak istiyorlardı. Bu durum karşısında hükümdar statükoyu muhafaza edebilmek için bütün dehasını mobilize etmiş, devletleri birbirine karşı kıskırtmaktan başka bir şeyle meşgul olamıyordu. Tam bu sırada Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a geliyor. Halife-i Müslimin ile mülakat talep ediyordu.

Bediüzzaman Hazretlerinin istekleri şeklen basitti. O "Medrese ehli, mekteplileri dış görünüşe ait meselelerden dolayı iman zaafi ile suçluyor, mektepliler ise onları fûnûn-u cedideden bihaber olduklarından cahil sayıyor.

Fikirlerdeki ve metodlardaki bu ayrılık İslâm topluluğunda ahlâkiyatı sarsmış ve medeni terakkiden onları geri bırakmıştır.

Bunun ıslahı için yegâne çare, medenî mekteplere dinî bilgiler koymak, medreselerde de eski Yunan felsefesi yerine müsbet ilimler okumaktır. Ayrıca dervişan sınıfını tenvir için tekkelerde mütebahhir ulema bulundurmaktır." Bu suretle topluluğun gencine ve ihtiyarına füyûzat zerk eden üç ana müessese ahenk içinde çalışacak ve cemiyeti terbiyevî bakımından yüksek mertebelere ulaştırma fırsatı bulacaktı.

Üstadın basit gibi görünen bu tavsiyeleri, İslâm topluluğu hesabına yapılması gerekli içtimâî bir inkılaptı. İnkılâptan ise Sultan Abdülhamid Han tam manasıyla nefret ederdi.

Bu yüzden merhum Said Nursî'nin Sultana yaptığı tarihî müracaat neticesiz kaldı.

Neticesiz kaldı diyorum çünkü Üstad'ın adlı dairelerde sor-guya çekilmesine netice diyemeyiz.

Öyle anlaşılıyor ki son devirlerde Osmanlı Devleti'ne ârız olan değişiklikler sırasında kısmen de olsa Üstad'ın tavsiyelerine kulak veren İttihatçılar oldu çünkü ıslah-ı medaris mevzuu ancak o zaman ele alındı. Tecrübe mahiyetinde bazı medreselerde müs-bet ilimler tedris edilmeye başladı. Bu teşebbüsün çok müsbet neticeler verdiği bir hakikattir. Birgün merhum Yusuf Akçora Bey'in ağzından şu itirafı dinledim: “Med-resetülkuzatta bir aralık tarih tedris ederdim. Bediüzzaman ıslah edilen medrese-lerde yapılan tedrisatla yakından alâkadar olurdu. Medreseleri sık sık dolaşır, dershanenin son sıralarında yer alır, alâka ile takrirleri dinlerdi. Takriri tatminkâr bulmazsa ayağa kalkar, sual tevcih ederdi. Tevcih ettiği sualleri cevaplandırmak kolay değildi. Bundan dolayı dersten fazla, onunla karşılaşmak beni endişelen-dirirdi. Âdeta korka korka derse giderdim.”

Bahsettikleri medresenin adı pek hatırımda kalmadı. “Medresetülkuzat” dendiğini sanıyorum.

İttihatçıların sağ kanadı muhakkak ki vatanperver, namuslu insanlardı. Çok ağır bir devirde devlet mesuliyetini yüklendiler. Genç ve ateşli olmaları onları savaştan savaşa sürükledi. Bu badirelere kapılan Bediüzzaman Hazretleri de cihadın farziye-ti muvacehesinde içtihadı ta'lika mecbur kaldı. Etrafını saran mücahitlerle cepheden cepheye koştu. Bir müddet Balkanlar'da, daha uzun bir seferde de Kafkaslar'da savaştığı görüldü.

Hatırlarsanız Tarihçe-i Hayatı'nda Said Nursî Hazretlerinin elli yıl öncesine ait bir rüya hitabesi vardır.

Bunu imanla tetkik edenler, o ümitsiz günlerde söylenen o illahi ilham karşısında dehşete düşmemelerine imkân yoktur. Bu tarihî hitabe, bu sualinizi birçok veçheden cevaplandırmaktadır.

İslâm âleminin bazı ulemâsı (büyükleri) hayatlarının en verimli ve en faal devrinde âni bir kararla, hareketli maddi

yaşayıştan münzevî bir yaşayışa çekildikleri görüldü. Bu de-
ğişme Hüccetülislâm İmam-ı Gazzâlî'de görüldü. Mevlânâ
Celâleddin-i Rumi'de tecelli etti... Aynı tecelli Bediüzzaman
Said Nursî Hazretlerinde de kendini gösterdi. Bu hususun tavaz-
zuhu babında bazı esbab ileri sürülebilir fakat tatminkâr değildir
çünkü bizim maddi görüşümüz, manevi bir tecelli olan bu teza-
hürün derinliklerine nüfuz etmeye kâfi gelmez.

Biliyorsunuz Mustafa Kemal Paşa'ya karşı Bab-ı Meşihatın
isdar ettiği fetvaya Bediüzzaman Hazretleri cephe almıştı. Bu
mukabele Ferit Paşa hükûmetini ve işgal kuvvetlerinin İngiliz
kumandanlığını telâşa düşürdü. Hakkında yapılan takibat üze-
rine muhibbânı onu korudular. Millî Mücadele hükûmetinin
ısrarı üzerine onu Ankara'ya kadar götürdüler. Orada Büyük
Millet Meclis azası tarafından ayakta alkışlarla karşılandı. Kendi-
siyle Mustafa Kemal Paşa uzun uzun görüşmeler yaptı. Sultan
Abdülhamid Han zamanından beri özleyip tahakkuk ettireme-
diği Doğu illerinde bir medrese kurması için kendisine malî ko-
laylıklar gösterildi. Buna rağmen volkan misal bir enerji menba
olan o faal şahsiyet bütün bunları nezaketle reddetti Van'a gidip
Erek Dağı'nda inzivaya çekildi.

Riyazi bir mantıkla bu hâdiseyi bizim tefsir etmemize imkân
yoktur. O hâlde bizim bilmediğimiz ve anlayamadığımız bir âlem
daha var demektir. Rüya hitabesi işte o âlemin bir ifadesidir.

Bu hitap Üstad'a tevcih edilen beş suale cevaptır. Burada ben
birinci sualin cevabını vermeye çalışacağım. Bakınız Bediüzzaman
Hazretleri meâlen ne diyor:

“Bazan saadette felâket olduğu gibi felâketten de saadet
çıkabilir. Eskiden beri i'lâ-yı kelimetullah ve beka-yı istiklâliyet-i
İslâm için farz-ı kifaye olan cihadı tekabbül eden, kendini yek-
vücut saydığı İslâm âlemi uğrunda feda etmeyi vazife sayan ve
Hilâfete bayraktarlık eden bu devlet, İslâm âleminin müstakbel
saadeti ile telâfi olunacaktır.

Zira bu felâket ab-ı hayatımız ve maye-i becamız olan İslâmî tesanüdün inkişafını harikavâri bir şekilde tacil edecektir. Bu suretle bizim incinmemize İslâm âlemi ağlayacak, fazla yıpranmamıza da feryat koparacaktır. Şayet ölsek yirmi öleceğiz, bunun karşılığında dirilenlerin sayısı üç yüzü aşacaktır. Harikalar asrındayız. İki-üç yıllık ölümden sonra dirilenler meydandadır. Biz mağlûbiyetle âcil ve muvakkat bir saadeti kaybettik; onun yerine bir saadet-i âcile-i müstemirre bizi beklemektedir. Pek cüz'î, mütehavvil ve mahdut olan bir hâli, pek geniş bir istikbal ile değışen kazanır.

“Meclis benden söylediklerimin izahını istedi. Dedim ki,

Devletler, milletlerarası savaşlar, tabakat-ı beşer musaraasına terk-i saha ediyorlar. Zira, beşer esir olmayı istemediğı gibi ecir olmayı da istememektedir. Galip olsaydık hasmımız ve düşmanımızın istibdat akıntısına kendimizi belki daha tehlikeli bir şekilde kaptırabilirdik. Halbuki o cereyan hem zalimane, hem tabiat-ı âlem-i İslâm'a mûnafî, hem ehl-i imanın ekseriyet-i mutlakasının menfaatlerine mübayin, hem ömrü kısa ve parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsaydık, âlem-i İslâm'ın fitratına, tabiatına muhalif bir yola sürüklenecektik.

Şu medeniyet-i habise ki biz ondan yalnız zarar gördük, nazar-ı şeriatta merdut ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden maslahat-ı beşer fetvasıyla mensuh ve intibah-ı beşerle inkıraza mahkûm, sefih, mütemerrid, gaddar manen vahşî bir medeniye-tin tasallutunu Asya'ya yaymış olacaktık.”

Mukaddemesini naklettiğimiz bu hitabe 1919'da mütarekenin en kasvetli günlerinde söylenmiştir. Birinci Dünya Savaşı neticesi, Hilâfeti temsil eden Osmanlı Devleti müttetikleriyle beraber mağlup olmuş, Osmanlı İmparatorluğu'na ait topraklar galip gelen İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan orduları tarafından baştan başa işgal altına alınmıştı. Ne Asya'da, ne Afrika'da artık tam mânâda müstakil bir İslâm varlığı kalmamıştı. Bu feci manzara muvacehesinde bütün İslâm âlemi kan ağlıyordu.

Üç yıl sonra İstiklâl Savaşı kazanıldı. Üstad'ın dediği gibi, harika kabilinden Anadolu'da bir dirilme hâdisesi tahakkuk etti fakat bu dirilme İslâmî telâkkilere karşı redd-i fiil mahiyetinde bir inkılâp getirdi. Hilâfet lâğvedildi, medenî kanunlar mevki-i tatbiki konuldu. O telâkkiler muvacehesinde Üstad'ın bu hitabesi ancak istihza konusu olabilirdi fakat bir müddet sonra ve hiç beklenmedik bir şekilde İkinci Dünya Harbi patlak verdi. Bu savaş Avrupa'ya çok pahalıya mal oldu. Üstad'ın dediği gibi "Kurun-u ûlânın mecmu-u vahşetini şu medeniyet bir defada kustu." Bundan sonradır ki Asya'da ve Afrika'da birbirini takiben İslâm devletlerinin fişkırmasına şahit olduk. Bu yıl İstanbul'da yapılan İslâmî toplantıya, kırk iki Müslüman devletin dış işleri bakanının icabet ettiği söylenmektedir.

Bu manzara muvacehesinde Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin hitabesini okursak ancak ihtiva ettiği mazmunun bir kısmına nüfuz edebiliriz:

İmam-ı Gazzâlî Hazretlerinin yazdıkları eserlerden birinde şu mealdeki itirafları calib-i dikkattir: "Yaşadığım devirde mevcut bütün bilgilere nüfuz etmeye çalıştım. Buna rağmen içimdeki şüphe zail olmuyordu. Vakta ki kendimi tasavvufa verdim, işte o zaman bendeki şüpheler birer birer dağıldı. İnsan ruhen kendini tasfiye ettikçe manen perde perde yükseldiğini hisseder. Muayyen bir mertebeye ulaştıktan sonra maziye gözünde nasıl tecessüs ettiriyorsa istikbalin de aynen tecellî ettiğini görecektir. Daha sonra yavaş yavaş âlem-i ervaha nüfuz faslı başlar." Demek ki sayımızın mev'ud semeresinden başka mukadderat denen bir alın yazımız var.

Maddeciliğin şekavetine ulaşmış şahsiyetlerin de hayatını incellerseniz tahteşşuur maneviyata dayanan bir püf noktası bulabilirsiniz. Demek ihmal edilmesine rağmen maneviyat, beşerin tabiatında, yani yaratılışında mevcut bir unsur olduğu muhakkaktır. Bundan dolayı tarih boyu tepkiler yapan Allahsızlık

tezahüratının ömürleri kısa sürmüştür. Bence bütün ceberrutuna rağmen Marksizmin bekası bir istisna teşkil edemez.

İlhad mikrobu umumiyetle anarşist muhitlerde barınır. Bundan dolayı her inkılâpta böyle bir tezahür görülmüştür. Fransız inkılâbını yapanlar bir aralık kendilerine göre bir din kurma hevesine düştüler. Sizde Atatürk inkılâbının en had bir sırasında aynı arzuyu gösterenler çıktı. Lâiklik prensibi artık sarahat kesbetmiş milletlerarası bir mefhum hâline gelmiş olmasına rağmen bizde hâlâ tatbikatta istikrar bulmaması ifrat denilen bir tefsirin mahsûlüdür. İdarî felsefede sübut bulmuş bir hakikat var. Bir ülkede istikrarın teessüs edebilmesi için dinî yani ilahî ahlâka bağlı bir unsurun mevcudiyeti şarttır. Fransa'da istikrar nüfusun yüzde kırk beşi-elliye bulan Katolik dindar bir varlığa dayanır. İtalya ve İspanya'da durum aynıdır. Almanya ve İngiltere'de yine aynı muvazene mevcuttur. Bizdeki istikrarı da İslâmî ahlâka sahip olan kitle bilmeden sırtında taşımaktadır. Halk Partisi etrafını saran müfrit yaygaracıların birçoğu da bu hakikate vakıftır.

Said Nursî Hazretlerinin ihtiyar bir yaşta i'tikâfı bırakıp hakkında alınan sıkı tedbirlere rağmen kitleye iman nefhetmesi, tarihin kaydedemediği nadir bir hâdisedir. Bence onun son iman mücadelesi bu vatani yıkmaya çalışan kızıl ilhada karşı manevî bir cihaddı. Açtığı bu mücadeleyi kanunî çerçeveler dahilinde tahakkuk ettirmesi ondaki azametın ayrı bir tezahürüdür. Bu devlete hayatının son dakikasına kadar fütursuz devam etmesi ihlâsının bir delilidir. Dâvasında muvaffak olması ve kitleyi peşinde sürüklenmesi haklı olduğunu ve hakka dayandığını en canlı misalidir.

RİSALE-İ NUURLARDA MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Bediüzzaman Şarkî Anadolu'da Medresetü'z-Zehrâ namında bir darülfünun açmak, ya Van'da veyahut Diyarbakır'da darülfünun derecesinde bir medrese te'sisine çalışmak için İstanbul'a geldi.¹⁶

Doğu Anadolu'da halkın perişan, fakir ve cahil olduğunu bizzat gören Bediüzzaman, Sultan Abdülhamid Han'a bir dilekçe ile müracaat eder.

Şark ve Kürdistan Gazetesi'nde, Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretlerinin mabeyne verip de neticesinde birçok musibetlere hedef edildiği layiha suretini aynen arz ediyoruz:

“Osmanlı Milleti içinde önemli bir unsur olan şarklıların hâli devletçe bilinmekte ise de kutsî olan ilmî hizmete dair bazı arzu ve istekleri arz etmeye müsaade dilerim.” diye başlayan dilekçesinde Bediüzzaman devamla,

“Doğu Anadolu'da bazı mektepler açılmıştır fakat burada okutulan ilimlerden yalnız Türkçe bilen talebeler istifade etmekler. Buna mukabil Türkçe'yi bilmeyenler, yalnız medrese ilimlerini terakki etmek ve yükselmek için kâfi görüyorlar. Bu mektepteki öğretmenlerin mahalli dili bilmemelerinden dolayı çocuklar eğitim ve öğretimden mahrum kalmaktadırlar. Bu durum vahşet

16 Tarihçe-i Hayat, s. 48

ve keşmekeşi doğurmaktadır.” diyen Bediüzzaman’ın kendi ifadesi ile “Bu ise ehl-i hamiyeti düşündürüyor.” demektedir.

Bu noksanlığın çaresi olarak, günümüz ifadesiyle şöyle demektedir:

“Doğu Üniversitesi’nde okutulacak dinî ve fennî ilimlerle millî eğitimin temeli atılır. Bu sağlam temelden ise, birlik ve beraberlik binaları yükselir. Gereksiz çekişmelerden dolayı vatanımızın kuvvetli bir parçası ve unsuru olan adı geçen belde-lerin maddi-manevi kuvvetini Hükûmetin eline vermekle, harice sarfedilen bu kuvvet, vatan ve dinin yolunda kullanılacaktır. Bu kuvvet sahipleri, fitrî kabiliyetlerini ve medeniyete olan istidatlarını da göstereceklerdir. (Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, 66-67)

Bediüzzaman bundan sonra İstanbul’da fazla kalmaz, Van’a gitmek üzere İstanbul’dan ayrılır, Batum yoluyla Van’a giderken Tiflis’e¹⁷ uğrar. Tiflis’te, Şeyh San’an Tepesine çıkar. Dikkatle etrafı temâşâ ederken yanına bir Rus polisi gelir ve sorar:

17 BİTLİS’TEN TİFLİSE’E SELÂM VAR

Şair gönüller her zaman ötelere haberler verirler. Bu verdikleri önsüz bilgileri çoğu zaman aynen çıkar. Bu mesele böyle olduğu gibi, veli gözlerin-gönüllerin görüşleri ve gelecekte bahisleri de daha fazla tahakkuk eder. Belki de yirmi beş sene önceydi. Ankara’daki Rus büyükelçiliğinden aldığım Tiflis resimlerine, buradaki Şeyh San’an tepelerine çıkan, teleferikli manzaralara büyük bir istek duygularıyla bakmıştım. Buralardan Berlin’e geçelim. Berlin Üniversitesi’nin küçücük mescidinde Abdülmuhsin el-Konevi (Muhsin Alev) gözyaşları arasında hayatının en aziz hatıralarını İhsan Atasoy kardeşimle birlikte bizlere anlatıyordu! Çağımızın Üstadı, helaket ve felaket asrı olan yirminci yüzyılın başlarında ana vatani olan Bitlis’e giderken, yolu Tiflis’e uğramıştı. Her gittiği belde, o yerlerin en yüce tepelerini gezen Üstad, buralarda da Şeyh San’an’ın zirvelerinde geziyor, tefekkür ve tefeyyüz dolu anlar yaşıyordu. Bu esnada yanına gelen bir Rus polisinin sorgusu üzerine yapacağı medresinin planından bahsediyor ve kendisinin de Bitlisli olduğundan bahisle, ‘Tiflis-Bitlis birbirinin kardeşidir.’ diyordu. Ruslardaki komünizm gibi çökecek karanlıklardan sonra, İslâmiyet’in aydınlık dünyasından da Nur Risaleleri gibi ışıkların fişkiracağını bildiriyor ve Tiflis tepelerinde yapacağımı haber verdiği medresesinden bahisler açıyordu. Muhsin Alev şöyle devam ediyordu:

“Tarihçe-i Hayat’taki Tiflis’te Şeyh San’an Tepesi’nde Rus polisi ile aralarında geçen

“Niye böyle dikkat ediyorsun?”

Bediüzzaman der:

“Medresemin plânını yapıyorum.”

O der:

“Nerelisin?”

Bediüzzaman:

“Bitlisliyim.”

Rus polisi:

“Bu Tiflis'tir!”

Bediüzzaman:

“Bitlis, Tiflis birbirinin kardeşidir.”

konuşmadan bahsedilince; ben içimden, oralara gitmeyi çok arzu ediyordum. Bu arzum Üstad hissetti. Bana hemen cevap verdi:

“Hayır hayır... Sen oraya gitmeyeceksin. Seni Tiflis'e göndermeyeceğim. Tiflis'e Sungur (Mustafa) gidecek. Ben oraya Sungur'u göndereceğim. Sungur, Tiflis'e gidip benim medresemi açacak!” Nakletmeye çalıştığım aziz hatıra, zannediyorum 1952 veya 53 senelerinde cereyan etmişti. Geçen yıllar içinde bu hatıraları, azizlerin azizi ağabeyim Mustafa Sungur ile konuştuğumuz zaman, bu yüce insan her zamanki gibi eşsiz bir alçak gönüllülükle meseleyi hemen başka taraflara çekmeye çalışırdı. Ama keramet hâllerini gördüğümüz Üstad'ın haberleri teker teker çıkıyordu. İnsanın büyük belası komünizm sessiz sedasız çökerek Cehennem'e def olup gitmişti. Bu büyük ve aydınlık haberi Üstad çok önceleri bir müjde hâlinde haber vermişti. Bu belânın müslüman Türkiye'ye giremeyeceğini söylemişti. Türkiye'de bulunan Kur'ân nurları “Nur Risaleleri” bu kızıl tehlikeye karşı bir sed halinde duruyordu. Günümüzde Üstad'ın verdiği müjdeli haberleri bizler aynen yaşamaktayız. Kırk sene evvel verilen haberleri yaşamamızın mutluluğu içindeyiz, iki senedir Mustafa Sungur Beyefendi iki defa Tiflis'e giderek medresenin planları için çalıştı. 1994 Ekim başlarında üçüncü Tiflis seferi için yola çıktı. Allah'ın izniyle aydınlık mektebelerin açılışı yapılacaktır. Bu ışık yuvaları cihana aydınlık saçacaktır. Allah'ın yardımıyla sevgili vatanımızın her ne kadar düşmanları çoksa da içimizdeki, yanımızdaki velilerin yüzü suyu hürmetine bu topraklarda ebede kadar ezan sesleri susmayacaktır.

Bitlisi Hoca Efendi, Tiflis tepelerinden dershanesinin haberini veriyordu. Bu müjdeli haberi ise kendilerinin can talebesi Mustafa Sungur kırk sene sonra tahakkuk ettirmek için, Şeyh San'an tepelerinin üzerinde uçan uçağın pencerelerinden cevşen niyazları içinde, Tiflis'e kümeler hâlinde ışık tufanı taşımaktadır ancak böylelikle Bitlis'le Tiflis'in kardeşliği tecelli ve tahakkuk edecektir.

Rus polisi:

“Ne demek?”

Bediüzzaman:

“Asya’da âlem-i İslâm’da üç nur birbiri arkasında inkişafa başlıyor. Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişafa başlayacaktır. Şu perde-i müstebidâne yırtılacak, takallüs edecek, ben de gelip burada medresemi yapacağım.”

Rus polisi:

“Heyhat!.. Şaşarım senin ümidine?”

Bediüzzaman:

“Ben de şaşarım senin aklına! Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir nehârı vardır.”

Rus polisi:

“İslâm, parça parça olmuş?”

Bediüzzaman:

“Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâm’ın müstaid bir valedidir; İngiliz mekteb-i idadisinde çalışıyor. Mısır, İslâm’ın zeki bir mahdumudur; İngiliz mekteb-i mülkiyesinden ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâm’ın iki bahadır oğullarıdır; Rus mekteb-i harbiyesinde tâlim ediyorlar. İlâ âhir..

Yahu, şu asilzade evlât, şhadetnâmelerini aldıktan sonra, her biri bir kıta başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyet’in bayrağını âfâk-ı kemâlâta temevvüç ettirmekle, kader-i ezelinin nazarında feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını ilân edecektir.”

Van’a muvâsalat ettikten sonra, aşâiri (aşiretleri) dolaşarak içtimâî, medenî, ilmî derslerle onları irşada çalışmıştır. Bu husta, suâl-cevap hâlinde, “Münazarat” isimli bir kitap neşretmiştir.¹⁸

Adı geçen kitapta Medresetü’z-Zehrâ ile ilgili bahisleri aynen aşağıya alıyoruz:

18 Tarihçe-i Hayat, s. 75-76

“Ey tabaka-i havas! Biz, avam ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.

S- Ne istersiniz?

C- Sözüünüzü füliniz tasdik etmek, başkasının kusurunu kendinize özür göstermemek, işi birbirine atmamak, üzerinize vacip olan hizmetimizde tekasül etmemek, vasıtanızla zayı olan mâfâtı telafi etmek, ahvalimizi dinlemek, hacetimizle istişare etmek, bir parça keyfinizi terketmek ve keyfimizi sormak istiyoruz.

Elhasıl: Vilayet-i şarkiye ve ulemasının istikbalini te'min etmek istiyoruz. İttihad ve Terakki manasındaki hissemizi isteriz. Üzerinizde hafif, yanımızda çok azim bir şey isteriz.

S- Maksadını müphem bırakma, ne istersin?

C- Camiü'l-Ezher'in kızkardeşi olan, Medresetü'z-Zehrâ namıyla darulfünunu mutazammın pek âli bir medresenin Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbekir'de tesisini isteriz. Emin olunuz biz Kürtler başkalara benzemiyoruz. Yakinen biliyoruz ki içtimai hayatımız Türklerin hayat ve saadettinden neş'et eder.

S- Nasıl, ne gibi? Ne için?

C- Ona bazı şerait ve varidat ve semerat vardır.

S- Şeraiti nedir?

C- Sekizdir.

Birincisi: Medrese nam me'luf ve me'nus ve cazibedar ve şevk-engiz itibarı olduğu hâlde büyük bir hakikati tazammun ettiğinden rağabatu uyandıran o mübarek medrese ismiyle tesmiye.

İkincisi: Fünun-u cedideye, ulum-u medaris ile mezc ve derc ve lisan-ı Arabî vacip, Kürdî caiz, Türki lazım kılmak.

S- Şu mezcede ne hikmet var ki o kadar tarafdarsın, daima söylüyorsun?

C- Dört kıyas-ı fasit (işte o kıyaslar, maneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak, hem de bazı fünun-u cedideyi bilmeyen ulemanın sözünü ulum-u diniyede dahi kabul etmemek. Hem de fünun-u cedidede mehareti için

gurura gelip dinde de nefesine itimad etmek. Hem de selefi halefe, maziyi hâle kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fasid kıyaslardır.) ile hasıl olan safsatanın zulmünden muhakeme-i zihniyeyi halas etmek, meleke-i feylesofanenin taklidini tufeylaneye ettiği muğalatı izale etmek...

S- Ne gibi?

C- Vicdanın ziyası ulum-u diniyedir. Aklın nuru, fünün-u medeniyedir. İkinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O iki cenahile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit; birincisinde taassup, ikincisinde hile şüphe tevellüd eder.

Üçüncü Şart: Zülcenaheyn ve Kürtlerin ve Türklerin mute-medi olan Ekrad ulemasını veya istinas etmek için lisan-ı mahalle aşına olanları müderris olarak intihab etmektir.

Dördüncü: Ekradın istidatları ile istişare etmek, onların sebavet ve beşaretlerini nazara almaktır. Zira çok libas var; bir kamete güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların talimi; ya cebir ile ya hevesatlarını okşamak ile olur.

Beşinci Şart: Taksimü'l-a'mal kaidesini bitamamiha tatbik etmek.. Tâ şubeler birbirine medhal ve mahreç olmakla beraber, her bir şubeden mütehasıs çıkabilsin.

Altıncı Şart: Bir mahreç bulmak ve müdavimlerin tefeyyüzünü te'min etmek; hem de Mekatib-i Aliye-i Resmîyeye müsavi tutmak ve imtihanları gibi müntiç kılmak, mezcetmektir. Tâ ki intizam ve tefeyyüz ondan buna geçsin; ve fazilet ve diyanet, bundan ona geçsin. Tebadül ile herbiri ötekine bir kanat verip zülcenaheyn olsun.

S- Vâridatı nedir?

C- Hamiyet ve gayret

S- Sonra?

C- Şu medrese, çekirdek gibi bilkuvve bir şecere-i tubayı tazammun eyliyor. Eğer hamiyet ve gayretle yeşillense tabiatıyla maddi hayatını cezb ile sizin kuru kesenizden istiğna edecektir.

S- Ne cihetle?

C- Çok cihetle.

Birincisi: Evkaf, hakkı ile intizama girse şu havuza tevhid-i medaris tarikiyle bir mühim çeşmeyi akıtacaktır.

İkincisi: Zekattır. Zira biz hem hanefi hem şafiiyiz. Bir zamandan sonra o Medresetü'z-Zehrâ İslâmiyet'e ve insaniyeye göstereceği hizmetle, şüphesiz bir kısım zekatı bil'istihkak kendine münhasır edecektir. Bahusus, zekatın zekatı da olsa kâfidir.

Üçüncüsü: Şu medrese neşredeceği semaratla, tamim edeceği ziya ile, İslâmiyet'e edeceği hizmetle ukul yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi; Kulüp yanında en ekmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öylede tekke olduğundan; İslâmiyet'in ianât-ı milliyesi olan nüzur ve sadakat kısmen ona taveccüh edecektir.

Dördüncüsü: Mezkur tebadül için Darü'l-Muallimin ile imtizaç ettiğiinden Darü'l-Muallimin varidatı bir derece tevsi ile musakkaten ve ariyeten -eğer mümkün ise -verilse, bir zaman sonra istiğne edecek, o ariyeyi iade edecektir.

S- Bunun semaratı nedir ki on belki elli beş seneden beri bağıryorsun?

C- İcmali:^{19(Hâşiye)} Kürd ve Türk ulemasının istikbalini te'min ve mehasinini göstermek ve ondan istifade ettirmektir.

S- İzah etsen fena olmaz.

C- Birincisi: Medarisin tevhid ve ıslahı...

İkincisi: İslâmiyet, onu paslandıran hikayat ve İsrailiyat ve taassubat-ı badireden kurtarmak. Evet, İslâmiyet'in şe'ni: meta-

^{19(Hâşiye)} Şu Medresetü'z-Zehrâ'ya dair mebahisi, hürriyetin üçüncü senesinde nutuk suretiyle Bitlis'te, Van'da Diyarbekir'de daha birçok yerlerde ahaliye ders verdim. Umumen dediler: Hakikattir, hem mümkündür, demek diyebilirim ki, ben bu meselede onların tercümanım.

net, sebat, iltizam-ı Hak olan salabet-i diniyedir. Yoksa cehilden, adem-i muhakemededen neş'et eden taassub değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, Avrupa mukallidlerinde ve dinsizlerde bulunur ki: Sathî şüphelerinde muannidane ısrar gösteriyorlar. Burhan ile temessük eden ulemanın şanı değildir.

Üçüncüsü: Mehasin-i Meşrutiyeti neşr için bir kapı açmaktır. Evet aşairde meşrutiyeti incitecek niyet yoktur fakat istihsan edilmezse istifade edilmez. O daha zarardır. Hasta, tiryakı zehir-alud zan etse elbette istimal etmez.

Dördüncüsü: Maarif-i cedideyi medarise sokmak için bir tarîk ve ehl-i medresenin nefret etmeyeceği saf bir menba-ı fünün açmaktır. Zira, mükerreren söylemişim: Fena bir tefehhüm, meş'um bir tevehhüm şimdiye kadar sed çekmiştir.

Beşincisi: Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehli tekkenin müsalahalarıdır. Ta, temayül ve tebadül-ü efkârıyla lâakal maksadda ittihat eylesinler. Teessüf ile görülüyor ki onların tebayün-ü efkârı, ittihad tefrik ettiği gibi; tehalüf-ü meşaribi de terakkiyi tevkif etmiştir. Zira her biri: Mesleğine taassup, başkasının mesleğine sathiyeti itibariyle tefrit ve ifrat ederek; biri diğerini, taddil, öteki de berikini techil eyliyor.

Elhasıl: İslâmiyet, hariçte temessül etse; bir menzil mekteb, bir hücresi medrese, bir köşesi zaviye, salonu dahi mecma-i küll.. Biri diğerinin noksanını tekml için bir meclis-i şura olarak, bir kasr-ı meşid-i nuranî timsalinde arz-ı didar edecektir. Ayine kendince güneşi temsil ettiği gibi, şu Medresetü'z-Zehrâ dahi o kasr-ı ilahiyeyi haricen temsil edecektir.

Eyyühel Eşraf! Biz size hizmet ettiğimiz gibi, siz de bize hizmet ediniz. Yoksa ey bize vesayete muhtaç çocuk nazariyle bakan ehl-i hükûmet. Size itaat ettiğimiz gibi, saadetimizi te'min ediniz. Ve illa, ey Kürd ve Türk'ün cem'iyeti-i milliye vazifesini

bil-istihkak omuzuna alan eski İttihad ve Terakki. İyi ettiniz. İyi etseniz iyi... Ve illa²⁰(Hâşiye) فَرُدُّوا الْأَمَانَاتَ إِلَىٰ أَهْلِهَا²¹

Sonra Van'dan Şam'a gider. Şam ulemâsının ilhahı ve ısrarı üzerine, Câmiu'l-Emevî'de on bine yakın ve içerisinde yüz ehl-i ilim bulunan azîm bir cemaate karşı bir hutbe îrad eder. Bu hutbe fevkalâde takdir ve tahsin ile kabule mazhar olur. Bilâhare, buradaki hutbesi, "Hutbe-i Şamiye" namıyla tab edilmiştir.

Bu Hutbe-i Şamiye; İslâm âleminin içinde bulunduğu maddî-manevî hastalıkların nelerden ibaret bulunduğunu, felâket ve esarete hangi sebeplerden dolayı maruz kaldıklarını bildiren; ve buna karşı çare-i halâs gösteren ve bundan sonra, İslâmiyet'in zemin yüzünde maddî-manevî en yüksek terakkiyi göstereceğini, İslâmî medeniyetin kemâl-i haşmetle meydana geleceğini ve zemin yüzünü pisliklerden temizleyeceğini delâil-i akliye ile ispat eden, müjde veren, çok kıymettar, bütün Müslümanlara hatta insanlığa şamil bir derstir, bir hutbedir.²²

Şam'da fazla kalmadı. Şarkî Anadolu'da Medresetüz-Zehrâ nâmıyla vücûda getirmek istediği dârülfünunun küşadı için çalışmak üzere İstanbul'a geldi. Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle Vilâyât-ı Şarkıye nâmına refakat etti.²³

Şam'dan Beyrut'a geçen Bediüzzaman, buradan da deniz yoluyla İzmir üzerinden İstanbul'a geldi. Bütün hayatında gaye ve ideali olan Medresetü'z-Zehrâ'yı Şark Üniversitesi'ni kurmak için tekrar çalışmalara başladı. 1911 Haziranı'nda Sultan Reşad'ın Rumeli'ye seyahati münasebetiyle kendisine yapılan davet üzerine, Şark vilayetleri namına o da katıldı.

20^(Hâşiye) İhtar; Ey kendinizi havas zanneden ehl-i siyaset ve ehl-i hükümet. Yeisi kırmak için avama ders ve hitab olan şu kitabı senet tutup teselli etmeyiniz. Zira sizin su-i istimaliniz onların su-i tefehhümünden daha ziyade su-i te'sir eder. Size bir ders vermek için zamanı tevkil eyledim. Dersini dinlemediniz, dehşetli tokadını yediniz.

21 Münâzarât, s. 83-92

22 Tarihçe-i Hayat, s. 85

23 Tarihçe-i Hayat, s. 97

Donanmaya yeni katılan Barbaros zırhlısı ile İstanbul'dan hareket eden kfile 7 Haziran Çarşamba günü Selanik'e, oradan da trenle 11 Haziran'da Kosova vilayetinin merkezi olan Üsküp'e varmıştı.²⁴

Sultan Reşad Kosova'da büyük bir İslâm Darülfünunu'nun te'sisine teşebbüs etmişti. Bediüzzaman orada hem ittihatçılara hem Sultan Reşad'a der ki "Şark, böyle bir darülfünuna daha ziyade muhtaç ve âlem-i İslâm'ın merkezi hükmündedir." Bunun üzerine Şark'ta bir darülfünun açılacağını vaadederler. Bilahare Balkan Harbi çıkması ile, o medrese yeri, yani Kosova istila edilir. Bunun üzerine müracaatla Kosova'daki darülfünun için tahsis edilen on dokuz bin liranın Şark darülfünunu için verilmesini talep eder, bu talebi kabul edilir.

Bediüzzaman, tekrar Van'a hareket eder. Van Gölü kenarındaki Artemit'te (Edremit)'te o Darülfünunun temeli atılır fakat ne çare ki Harb-i Umumi'nin zuhuruyla teşebbüs geri kalır.²⁵

Harb-ı Umumî, Rus esareti ve İstanbul'daki hizmetlerini müteakip, Ankara'ya gelir.

Bediüzzaman, Ankara'da bulunduğu müddetçe, birinci maksadı olan Şark Darülfünunu'nun te'sisi için uğraşmaktan katiyyen geri durmadı.

Birgün meb'uslar heyetine der:

"Bütün hayatımda bu darülfünunu takip ediyorum. Sultan Reşad ve İttihatçılar 20 bin altın lirayı verdiler. Siz de o kadar ilâve ediniz."

O zaman yüz elli bin banknot vermeye karar verdiler. Bunun üzerine "Bunu meb'uslar imza etmelidirler." der.

Bazı mebuslar dediler:

"Yalnız sen medrese usulüyle sırf İslâmiyet noktasında gidiyorsun. Hâlbuki şimdi Garplılara benzemek lâzım."

24 Bilinmeyen taraftarıyla Bediüzzaman Said Nursî: s. 123

25 Tarihçe-i Hayat, s. 101

Dedim: “O vilâyet-ı Şarkîye âlem-i İslâm’ın bir nevi merkezi hükmünde, fûnun-u cedide yanında ulûm-u dîniye de lâzım ve elzendir çünkü, ekser enbiyâ şarkta ve ekser hükema garpta gelmesi gösteriyor ki: Şarkın terakkiyatı din ile kaimdir.”²⁶(Hâşîye) Başka vilâyetlerde sırf fûnun-u cedide okutturursanız da Şark’ta her hâlde millet, vatan maslahatı namına, ulûm-u dîniye esas olmalıdır. Yoksa Türk olmayan Müslümanlar, Türke hakikî kardeşliği hissedemeyecek. Şimdi bu kadar düşmanlara karşı teavün ve tesanüde mecburuz.”²⁷

Binler teessüf, medreseler kapandı, onlar ile uyuşamadım, yine geri kaldı fakat Cenâb-ı Erhamürrâhimîn, o medresenin manevî hüviyetini Isparta vilâyetinde tesis etti. Risale-i Nur’u teccüm ettirdi. İnşallah, istikbalde Risale-i Nur şakirtleri o âli hakikatin maddî suretini de tesis etmeye muvaffak olacaklar.²⁸

Bediüzzaman, bütün hayatı boyunca, te’sisine çalıştığı Medresetü'z-Zehrâ’nın ehemmiyetini; Hayatının son devresinde de zamanın devlet büyüklerine yazdığı mektuplarında belirtmiştir. Bu meseleye dair bahisleri de aşağıya aynen alıyoruz:

26^(Hâşîye) Hattâ o zamandan evvel Türk olmayan bir talebem vardı. Eski medresemde hamiyetli ve gayet zeki o talebem ulûm-u dîniyeden aldığı hamiyet dersiyle her vakit derdi: “Salih bir Türk elbette fâsik kardeşimden, babamdan bana daha ziyade kardeş ve akrabadır.” Sonra aynı talebe talihsizliğinden sırf maddî fûnun-u cedide okumuş. Sonra ben dört sene sonra onunla görüştüm. Hamiyet-i milliye bahsi oldu. O dedi ki “Ben şimdi Râfîzî bir Kürdü, salih bir Türk hocasına tercih ederim.” Ben de “Eyyvah!” dedim. “Sen ne kadar bozulmuşsun.” Bir hafta çalıştım. Onu kurtardım. Eski hakikatli hamiyetine çevirdim. Sonra Meclis-i Meb’usandaki bana muhalefet eden meb’uslara dedim: O talebenin evvelki hâli Türk milletine ne kadar lüzumu var. Ve ikinci hâlinin ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havale ediyorum. Demek farz-ı muhal olarak siz başka yerde dünyayı dine tercih edip siyasetçe dine ehemmiyet vermeseniz de herhâlde Şark vilâyetlerinde din tedrisatına âzamî ehemmiyet vermek lâzım. O vakit bana muhalif meb’uslar da çıkıp o lâyihamı 163 meb’us imza ettiler. Bu kadar imzayı taşıyan bir istidayı elbette yirmi yedi sene istibdad-ı mutlak onu bozamamış.

27 Emirdağ Lâhikası-2, s. 165-166

28 Kastamonu Lâhikası, s. 53

"Nurculara ehemmiyetli bir müjde:

Evvelâ: Kırk seneden beri takip ettiğim ve Sultan Reşad'ın yirmi bin altın ve eski müstebidler hükûmetinin Millet Meclisi'nde 163 meb'usun imzasıyla 150 bin banknotu, küşadı için tahsisat verdikleri; hem âlem-i İslâm'ın hem şarkın hem bu milletin en mühim bir işi olan Van vilâyetinde Câmîü'l-Ezher gibi bir İslâm dârülfünunu ve büyük üniversitesi olan Medresetü'z-Zehrâ'nın yapılması lüzumunu yeni hükûmetin reisi de anlamış ki büyük memleket işleri içinde sizlere müjde olarak gönderdiğim aşağıdaki haberi vermiş. Fiilen yapılmasa dahi bu mânânın anlaşılması büyük bir fâl-i hayırdır.

İşte, Mecliste Reis-i Cumhur büyük işler sırasında, ehemmiyetli nutkunda bu gelen fıkrayı söylemiş. Van havalisinde Doğu Üniversitesi'nin kurulması için Maarif Vekâletinin tetkikatına girdiğini söyleyen Celâl Bayar "Doğu vilâyetlerimizden olan Van'da böyle bir irfan müessesesinin kurulması için bütün müşkülât iktiham olunmalı ve önümüzdeki bütçe yılında işe başlanmalıdır." demiştir. Demek, Tarihçe-i Hayat'ı takdim eden genç üniversiteliler bir derece Nur Risaleleri'nin kıymetini Reis'e ihsas etmişler.

Sâniyen: Reis-i Cumhur'un bu çok ehemmiyetli fıkrası Risale-i Nur'un bu memlekette ve bu vatanda ettiği ve edeceği çok kıymetli hizmetlerinin anlaşıldığına bir emaredir. Ve Nurcuların bütün çektikleri zahmet ve Nur'un müsâdereleri bu büyük neticeye vesile olması cihetiyle şekva değil, şükretmelidir.²⁹

Sâniyen: O matbu eserin (Münazarât) yüz beşinci sayfadan tâ yüz dokuza kadar parçaya dikkatle baktım. O zamanda aşâire ders verdiğim o suâller ve cevaplar vaktinde, mühim bir veli içlerinde bulunuyormuş. Benim de haberim yok. O makamda şiddetli itiraz etti. Dedi:

29 Emirdağ Lâhikası-2, s. 28-29

“Sen ifrat ediyorsun, hayali hakikat görüyorsun, bizi de tahkir ediyorsun. Âhir zamandır. Gittikçe daha fenalaşacak.”

O vakit ona karşı matbu kitapta böyle cevap vermiş:

Herkese dünya terakkî dünyası olsun; yalnız bizim için mi tedennî dünyasıdır? Öyle mi? İşte, ben de sizinle konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum; müstakbeldeki insanlarla konuşacağım:

Ey yüzden tâ üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş, sâkitâne benim sözümü dinleyen ve bir nazar-ı hafiyiyi gaybî ile beni temâşâ eden Said, Hamza, Ömer, Osman, Yusuf, Ahmed vs. size hitap ediyorum!

Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgrafla sizinle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim. Siz inşaallah cennet-âsâ bir baharda gelirsiniz. Şimdi ekilen nur tohumları zemininizde çiçek açacaklar. Sizden şunu rica ederim ki mâzi kıtasına geçmek için geldiğiniz vakit mezarıma uğrayınız. O çiçeklerin birkaç tanesini, mezartaşı denilen, kemiklerimi misafir eden toprağın kapıcısının başına takınız. Yâni, İhtiyar Risalesi'nin On Üçüncü Ricası'nda beyan ettiği gibi, Medresetü'z-Zehrâ'nın mekteb-i iptidaîsi ve Van'ın yekpare taşı olan kalesinin altında bulunan Horhor medresemin vefat etmesi ve Anadolu'da bütün medreselerin kapatılmasıyla vefat etmelerine işaret ederek, umumunun bir mezar-ı ekberi hükmünde olmasına bir alâmet olarak, o azametli mezara azametli Van Kalesi mezartaşı olmuş. “Ey yüz sene sonra gelenler! Şu kalenin başında bir medrese-i Nuriye çiçeğini yapınız. Cismen dirilmemiş, fakat ruhen bâki ve geniş bir heyette yaşayan Medresetü'z-Zehrâ'yı cismanî bir surette bina ediniz” demektir. Zaten Eski Said ekser hayatı o medresenin hayaliyle gitmiş ve o matbu risalenin 147'nci sayfadan tâ 157'nci sayfaya kadar Medresetü'z-Zehrâ'nın tesisine ve faydalarına dair ehemmiyetli hakikatleri yazmış.

Bir fâl-i hayırdır ki yirmi beş senelik dehşetli ve medreseleri öldüren istibdadın kırılmasıyla, Maarif Vekili Tevfik, Van'da "Şark Üniversitesi" namında Medresetü'z-Zehrâ'yı inşa etmesine karar vermesi ve ümidin haricinde Reis Celâl dahi mühim meseleler içinde Tevfik'in fikrine iştirak etmesi, Eski Said'in kırk sene evvelki sözü ve ricası doğru çıkacağını gösteriyor.³⁰

Doğu Üniversitesi Hakkında Tahrifçi Bir Gazeteye Cevaptır

Muhalif bir partinin şiddetli ve tenkitçi tarafından bir mensubu, yani Ulus'un 01.04.1954 tarihli nüshasında yazılan Atatürk Üniversitesi hakkındaki makaleye cevap hükmünde o üniversitenin hakikatini beyan ediyoruz. Şöyle ki:

"Şimdi Atatürk Üniversitesi namı verilen bu darülfünunun küşadına üstadımız Said Nursî 50 seneden beri büyük bir gayretle çalışmıştır. Üstadımız İttihatçılara muhalif olduğu hâlde onlar ve Sultan Reşad, bu Darülfünun'un inşası için 19 bin altın tahsis etmiş, Van'da Üstadımız temellerini atmıştı. Fakat Harb-i Umumî'nin vukuuyla geri kalmıştı. Sonra devr-i Cumhuriyetin iptidasında üstadımız Said Nursî'nin Ankara'da Meclis-i Meb'usana istenilmesiyle, Üstadımız tekrar teşebbüse geçmişti. Orada Üstadımız o zamanın idaresine tam muhalif ve siyaseti bütün bütün terk ettiği ve bazı cihetle de muhalif olduğunu ve "Dünyanıza karışmayacağım." dediği ve hattâ Mustafa Kemâl'e "Namaz kılmayan haindir." dediği ve onun teklif ettiği büyük servet, maaş, şark vaiz-i umumîliği gibi büyük tekliflerini kabul etmediği hâlde, Şark Darülfünunun'un tesisi için 150 bin banknotun 200 mebustan 163 mebusun imzası ve Mustafa Kemâl'in tasdikiyle verilmesine karar verilmişti. Demek ki Şark'ın en mühim meselesi o zaman o üniversiteydi. Şimdi yirmi derece daha ziyade ihtiyaç var. Nihayet yine Üstadımızın

30 Emirdağ Lâhikası-2, s. 99-100

maddî ve manevî gayret ve teşvikleri neticesiyle yapılmasına bu hükûmet-i İslâmiye zamanında karar verildi.

Bu Şark Üniversitesinin o cihanşümül kıymet ve ehemmiyetini, bir bahr-i ummandan bir katre takdim eder misillü iki-üç nokta olarak arz ederiz:

Birincisi: Bu darülfünun hem İran hem Arabistan hem Mısır ve Afganistan hem Pakistan ve Türkistan ve Anadolu'nun merkezinde bir kalb hükmündedir. Ve hem bir Camiü'l-Ezher, bir Medresetü'z-Zehrâ'dır.

İkincisi: Şimdi umum beşerde sulh-u umumî için, yani beşerin ifsad edilmemesi için çareler aranıyor, paktlar kuruluyor. Ve madem bu hükûmet-i İslâmiye musalâhat-ı umumiye ve hükûmetin selâmeti için, Yugoslavya'ya, tâ İspanya'ya kadar onları okşayarak dostluk kurmaya çalışıyor.

İşte bunların çare-i yegânesinin bir delili olarak gösteriyoruz ki tesis edilecek Şark Darülfünunun'un ilk müteşebbisinin bir ders kitabı olan ve ulûm-u müsbete ve fenniye ile ulûm-u imaniyeyi barıştıran ve bu otuz seneden beri bütün filozoflara meydan okuyan ve resmî ulemâya dokunduğu ve eski hükûmetle resmen mübareze ettiği hâlde bütün bunlar tarafından takdir ve tahsine mazhar olan ve mahkemelerde beraat kazanan Risale-i Nur'un bu vatan ve millete temin ettiği âsâyiş ve emniyettir ki İslâm memleketlerinde, hususan Fas'ta, Mısır ve Suriye ve İran gibi yerlerde vuku bulan dahilî karışıklıkların bu vatanda görülmemesidir.

İşte, nasıl ki bu vatan ve millette Risale-i Nur –emniyet ve âsâyişin ihlâline sair memleketlerden daha ziyade esbap bulunmasına rağmen– âsâyişi temin etmesi gösteriyor ki: O Doğu Üniversitesi'nin tesisi, beşeri müsâlemet-i umumiyeye mazhar kılacaktır çünkü şimdi tahribat manevî olduğu için ona mukabil tamirci manevî bir atom bombası lâzımdır.

İşte, bu zamanda tahribatın manevî olduğuna ve ona karşı mukabelenin de ancak tamirci manevî atom bombasıyla mümkün olabileceğine kat'î bir delil olarak, üniversitenin mebbe' ve çekirdeği olan Risale-i Nur'un bu otuz sene içerisinde Avrupa'dan gelen dehşetli dalâlet ve felsefe ve dinsizlik hücumlarına bir sed teşkil etmesidir. O manevî tahribata karşı Risale-i Nur tamirci ve manevî bir atom bombası olmuş.

Üçüncüsü: Evet, Şark Üniversitesi bir merkez olarak âlem-i İslâm'ı ve tâ bütün Asya'yı alâkadar edecek bir mahiyet ve ehemmiyette olduğundan, altmış milyon değil, altmış milyar da masraf yapılırsa elyaktır.

Yeni Ulus gazetesi muhalif olduğu için, bu meseleyi perde ederek yeni iktidarın bazı büyük memurlarından bu meseleye çalışanlara bir nevi irtica süsünü vermek istiyor. Hâlbuki, bu mesele en yüksek terakkî ve sulh-u umumînin medarıdır. Bu müessese bu hükûmet-i İslâmiye'ye bazı şeaîr-i İslâmiye'den Arabî ezan-ı Muhammedî ve din dersleri gibi pek çok kuvvet verecek. Belki bu hükûmetin istikbalinde, tarihlerde kemâl-i takdir ve tahsinle yâd edilmesine en parlak bir vesile olacaktır.

Bu meselenin ihyasıyla hâsıl olan nur ve feyiz, Demokrat hükûmetin en büyük ve cihandeger bir hizmeti olarak ebede kadar misli görülmemiş bir parlaklıkla lemean edecektir. Ve beynelmilel bir itibarı temin edecektir.

(Üstadımızın Hastalığı Münasebetiyle
Hizmetinde Bulunan Nur Talebeleri)³¹

Üstadımız diyor ki:

“Ben çok zaman evvel bekliyordum ki, Urfa tarafında Nur'lara karşı kuvvetli eller sahip olmaya çıksın çünkü orası hem Anadolu'nun hem Arabistan'ın hem Kürdistan'ın bir nevi

31 Emirdağ Lâhikası-2, s. 167-168

merkezi hükmündedir. Nur'lar orada yerleşse o üç memlekette intişarına vesile olur. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükrediyorum ki Seyyid Salih gibi gençliğin bir kahramanı ve o havalinin çok kıymettar ve hamiyetkâr ve dindar iki milletvekili Nur'lara sahip çıkmaya başladılar. Ben de kendi paramla aldığım ve zehir hastalığının fazla rahatsızlığı içinde tashih ettiğim bana mahsus bir kısım mecmualarımı onlara gönderiyorum. Çok yerlerden ve çok mühim zatlar tarafından istedikleri hâlde, ben Urfa'yı her yere tercih ediyorum. İnşallah bir kısım daha onlara göndereceğim.

Seyyid Salih ve hamiyetkâr milletvekilleri orada inşaallah Kur'ân ve imana tam hizmet edecek ve orayı Isparta'daki Medresetü'z-Zehrâ ve Mısır'daki Camiü'l-Ezher'in küçük bir numûnesi hâline getirmeye vesile olmaya ve Şam ve Bağdat'taki medrese-i İslâmiye'nin bir numûnesini açmaya yol açmalarını rahmet-i ilahîyeden ümit ediyoruz.

Hem madem Risale-i Nur'un mesleği hüllettir. Ve Urfa ise, İbrahim Halilullah'ın bir menzildir. İnşallah hüllet-i İbrahimiye parlayacaktır.

Hem ihtimal-i kavîdir ki bu dehşetli semli hastalıktan kurtulsam gelecek kışta Urfa'ya gitmeyi cidden arzu ediyorum.”

Üstadımızın sözü bitti. Biz de tekrar selâm ve arz-ı hürmet ederiz.³²

Risale-i Nur'un bu otuz senelik zamanda dahil ve hariçteki fevkalâde intişarıyla her tarafta hüsn-ü tesiri ve şark vilâyetlerinde elli beş seneden beri büyük bir darülfünunun kurulmasına çalışması, birbirini takip eden ve birbirini tamamlayan bu zamanda âlem-i İslâm'ı şiddetli alâkadar eden iki mühim meseledir. Bu iki netice-i azîme, hem bu milleti hususan şark vilâyetlerini hem dört yüz milyon İslâm milletlerini, hem sulh-u umumîye muhtaç Hıristiyanlık dünyasını da alâkadar edip ve tesirini gösteren

32 Emirdağ Lâhikası-2, s. 170

medar-ı iftihar iki ehemmiyetli hâdisedir. Ve İslâm dininin ve Kur'ân hakikatlerinin küllî ve umumî iki nâşiri ve ilâncısıdır.

Üstadımız elli beş seneden beri âzamî gayretle ve müteaddit vesilelerle Şarkî Anadolu'da Câmîü'l-Ezher'e muvafık Medresetü'z-Zehrâ namıyla bir İslâm Üniversitesinin kurulması için çalışmış ve bunun kat'î lüzumunu daima ileri sürmüştür. Reisicumhura ve Başvekile hitaben, onları bu meseleden tebrik eden Üstadımızın yazısında denildiği gibi, Şark Darülfünunu âlem-i İslâm'ın bir nevi merkezinde olarak beyne'l-İslâm medar-ı iftihar bir makam kazanacaktır. O vilâyetlerde medfun çok aziz ve mübarek binlerle ulemâ ve ârifin, şühedâ ve muhakkikîn ecdatlarımızın mâzideki pek kıymetli ve kutsî hizmet-i diniyeleri, manevî, bâkî hasletleri bu darülfünunla dahi tecessüm ederek vazife-i imaniyelerini daha geniş bir sahada yapacaklardır.

Şark Üniversitesinin bir nevi programı olmaya lâyık üssü'l-esas dersi ise, Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesini tefsir eden ve bütün meselelerini, fûnun-u akliye ile ve delâil-i mantukiye ve müsbete ile tesbit ettiren ve mâkulâtla ders veren Risale-i Nur'dur ki yeni asrın üniversitelerinde ve mekteplerinde okutulmaya şâyandır.

Risale-i Nur, Şarkî Anadolu'da yer yer kurulmuş ve yüz-yıllardan beri o havalide manevî âb-ı hayat menbâları vazifesini görmüş bulunan medreselerinin ve üstadlarının bir talebesi vasıtasıyla zuhur etmiştir ki bu son münevver meyvelerle o muhterem üstadlar, yeniden vazife başına geçip vazife-i tenviyelerini ve hizmet-i Kur'âniyelerini bu suretle cihan-şümûl bir vüs'ate inkılâp ettirmelerini bütün ruhumuzla ümit ve rahmet-i ilahîyeden temenni ve niyaz ediyoruz. Bu duamıza zaman ve zeminin şerâit-i hayatiyesi ve musalemet-i umumiyenin lüzumu da "âmin, âmin" diyor ve diyecektir.

Evet, şarktaki ilim ve irfan faaliyetinin bir semeresi ve netice-i külliyesi olan Risale-i Nur, Şark Darülfünununun'un İslâmiyet noktasında bir programı olması hasebiyle, İslâmiyet'e, bu mil-

lete ve âlem-i İslâm'a hizmete çalışanları şiddetle alâkadar etmektedir. Ve şimdi Amerika'da ve Avrupa'da Nur Risalelerini istemeleri ve oralarda intişarı, bu müddeamızın fevkalâde ehemmiyetini gösterir.

Mustafa Sungur³³

Reis-i Cumhura ve Başvekile

Kabir kapısında ve seksen küsur yaşında, birkaç hastalıkla hasta bulunan ve ölüme kendini yakın gören bir bîçâre garip ihtiyar der ki:

Size iki hakikati beyan ediyorum:

Evvelâ: Sizlerin Pakistan ve Irak'la gayet muvaffakiyetkârâne ittifakını, bu millete kemâl-i samimiyetle, sürûr ve ferah ile kazanmanızı bütün ruh-u canımızla tebrik ediyoruz. Bu ittifakınızı, inşaallah 400 milyon İslâm'ın sulh-u umumiyesine ve selâmet-i âmmenin teminine kat'î bir mukaddime olarak ruhumda hissettirdim. Ve namaz tesbihatındaki kuvvetli bir ihtar ile bunu size yazmaya mecbur kaldım.

Otuz-kırk seneden beri dünyayı ve siyaseti terk ettiğim hâlde, şiddetli bir alâka ile bu ihtar-ı kalbînin sebebi: Elli seneden beri imanı kurtarmak için gayet kısa bir yolu bulan ve Kur'ân'ın bu zamanda bir mucize-i mâneviyesi olan Risale-i Nur'un Arabistan ve Pakistan'da her yerden daha ziyade tesirâtı olduğu ve makbul olması, hattâ aldığımız habere göre, mahkemece tesbit edilen miktarın üç misli Risale-i Nur'un talebelerinin o havalide bulunmalarındır. Bu sır için âhir hayatımda kabir kapısında bu netice-i azîmeyi görmek ve beyan etmeye ruhen mecbur oldum.

Sânîyen: İrkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve hürriyetin başında "kulüpler" suretinde büyük zararı görülmesi ve Birinci Harb-i Umumi'de yine ırkçılığın istimaliyle

33 Emirdağ Lâhikası-2, s. 174-175

mübarek kardeş Arapların mücahid Türklere karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiye'ye karşı istimal edilebilir ve istirahat-ı umumiye düşmanları gizli dinsizler, yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emareler görünüyor. Hâlbuki, menfî hareketle başkasının zararıyla beslenmek ırkçılığın seciye-i fitrîsi olduğu hâlde, evvelâ başta Türk milleti dünyanın her tarafında müslüman olduğundan onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezc olmuş, kabil-i tefrik değil. Türk, Müslüman demektir. Hattâ Müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlar. Türk gibi Araplarda da Araplık ve Arap milliyeti İslâmiyet'le mezc olmuş ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri İslâmiyet'tir. O kâfidir. Irkçılık, bütün bütün bir tehlike-i azımdır.

Sizin bu defaki Irak ve Pakistan'la pek kıymettar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def edecek ve dört-beş milyon ırkçuların yerine, 400 milyon kardeş Müslümanları ve 800 milyon sulh ve müsalemet-i umumiyeye şiddetle muhtaç Hristiyan ve sâir dinler sahiplerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmaya tam bir vesile olacağına ruhuma kanaat geldiğinden, size beyan ediyorum.

Sâlisen: Altmış beş sene evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz müstemlekât nâzırı Kur'ân'ı elinde tutup konferans vermiş. Demiş ki "Bu İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakikî hâkim olamayız, tahakkümümüz altında tutamayız. Ya Kur'ân'ı sukut ettirmeliyiz veyahut Müslümanları ondan soğutmalıyız."

İşte bu iki fikirle, dehşetli ifsat komitesi bu biçâre fedakâr, mâsum, hamiyetkâr millete zarar vermeye çalışmışlar. Ben de altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'ân-ı Hakîm'den istimdât eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol ve bir de pek büyük bir "Dârülfünun-u İslâmiye" tasavvuru ile, altmış beş senedir, âhiretimizi kurtarmak ve onun bir faydası olarak hayat-ı dünyeviyemizi de istibdad-ı mutlakdan ve dalâletin helâketinden

kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiye'nin mâbeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk.

Birinci vesilesi: Risale-i Nur'dur ki uhuvvet-i imaniyenin inkişafına kuvvet-i iman ile hizmet ettiğine kat'î delil, emsalsiz bir mazlumiyet ve âcizlik hâletinde telif edilmesi ve şimdi âlem-i İslâm'ın ekseri yerlerinde ve Avrupa ve Amerika'ya da tesirini göstermesi ve ihtilâlcilere ve dinsiz felsefeye ve otuz seneden beri dehşetli bir surette maddiyun ve tabiiyun gibi dinsizlik fikrine karşı galebe çalması ve hiçbir mahkeme ve ehl-i vukuf dahi onları cerh edememesidir. İnşallah bir zaman da sizin gibi uhuvvet-i İslâmiye'nin anahtarını bulan zatlar, bu mucize-i Kur'âniye'nin cilvesini âlem-i İslâm'a işittireceksiniz.

İkinci vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmîü'l-Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki:

Câmîü'l-Ezher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslâm Üniversitesi Asya'da lâzımdır tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kutsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan "İslâmiyet milliyeti" ile ³⁴إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ Kur'an'ın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun. Ve felsefe fünunu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakâikiyle tam müsâlaha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye, vilâyât-ı Şarkiyenin merkezinde hem Hindistan hem Arabistan hem İran, hem Kafkas hem Türkistan'ın ortasında, Medresetü'z-Zehrâ mânâsında, Câmîü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir

34 "Müminler birbirleriyle ancak kardeşler." (Hucurât sûresi, 49/10)

Risale-i Nur'un hakâikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım. En evvel bunun kıymetini –Allah rahmet etsin– Sultan Reşad takdir edip yalnız binasını yapmak için 20 bin altın lira verdiği gibi, sonra ben eski Harb-i Umumî'deki esaretimden döndüğüm vakt, Ankara'da mevcut 200 meb'ustan 163 meb'usun imzası ile 150 bin lira, o zaman paranın kıymetli vaktinde, aynı o üniversite için vermeyi kabul ve imza ettiler. Mustafa Kemâl de içinde idi. Demek, şimdiki para ile beş milyon liraya yakın bir tahsisat vermekle tâ o zamanda böyle kıymettar bir üniversitenin tesisine her şeyden ziyade ehemmiyet verdiler. Hattâ dinde çok lâkayt ve Garplılaşmak ve an'anattan tecerrüd etmek taraftarı bulunan bir kısım meb'uslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi dediler ki,

“Biz şimdi ulûm-u an'ane ve ulûm-u diniyeden ziyade Garplılaşmaya ve medeniyete muhtacız.”

Ben de cevaben dedim:

Siz, farz-ı muhal olarak, hiçbir cihette ihtiyaç olmasa da ekser enbiyânın Asya'da, şarkta zuhuru ve ekser hükemanın ve filozofların garpta gelmelerinin delâletiyle Asya'yı hakikî terakki ettirecek, fen ve felsefenin tesiratından ziyade hiss-i dinî olduğu hâlde, bu fitrî kanunu nazara almayarak “Garplılaşmak” namıyla an'ane-i İslâmiye'yi bıraksanız ve lâdinî bir esas yapsanız dahi, dört-beş büyük milletlerin merkezinde olan vilâyât-ı şarkiyede millet, vatan selâmeti için dine, İslâmiyet'in hakâikine kat'iyen taraftar olmak, size lâzım ve elzemdir. Binler misallerinden bir küçük misal size söyleyeceğim:

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürt bir talebeme dedim ki “Türkler İslâmiyet'e çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?” dedim.

Dedi: “Ben Müslüman bir Türkü, fâsık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım çünkü tam imana hizmet ediyorlar.”

Bir zaman geçti, –Allah rahmet etsin– o talebem, ben esarete iken, İstanbul'da mektebe girmiş. Esareten geldikten sonra gördüm. Bazı ırkçı muallimlerden aldığı aksülâmel ile o da Kürtçülük damarıyla başka bir mesleğe girmiş. Bana dedi: “Ben şimdi gayet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürd'ü salih bir Türk'e tercih ediyorum.”

Sonra ben onu birkaç sohbetle kurtardım. Tam kanaati geldi ki Türkler bu millet-i İslâmiye'nin kahraman bir ordusudur.

Ey suâl soran meb'uslar! Şarkta beş milyona yakın Kürt var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hintliler var. Yetmiş milyon Arap var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım veyahut o milletleri karıştıracak ve ırktaşlarından başka düşünmeyen ve uhuvvet-i İslâmiye'yi tanımayan, sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hâli mi daha iyidir? Sizden soruyorum.

İşte bu cevabımdan sonra, an'ane aleyhinde ve her cihetle Garplılaşmak fikrini taşıyanlar, kalktılar, imza ettiler. İsimlerini söylemeyeceğim. Allah kusurlarını affetsin; şimdi vefat etmişler.

Râbian: Mâdem Reısicumhur gayet mühim mesâil-i siyasiye içinde Şark Üniversitesini en ehemmiyetli bir mesele yapıp hattâ harika bir tarzda altmış milyon liranın o üniversiteye sarfı için bir kanun çıkarmak derecesinde fevkalâde bir hizmetle medresenin medâr-ı iftiharî ve kendisine büyük bir şeref verdiren bu medrese-i İslâmiye'ye, eski hocalık hissiyatıyla başlaması, bütün şark hocalarını minnettar etmiş. Ve şimdi orta şarkta sulh-u umumînin temel taşı ve birinci kalesi olan bu üniversiteyi yine mesâil-i azîme-yi siyasiye içinde yeniden nazara alması, elbette bu vatan, bu devlete, bu millete bu azîm, faydalı hizmeti netice verecek. Ulûm-u diniye o üniversitede esas olacak çünkü hariçteki kuvvet tahribatı manevîdir, imansızlıklardır. O manevî tahribata karşı

atom bombası, ancak manevî cihetinde mâneviyattan kuvvet alıp o tahribatı durdurabilir.

Mâdem elli beş sene bu meseleye bütün hayatını sarf etmiş ve bütün dekaikiyle ve neticeleriyle tetkik etmiş bir adamın bu meselede reyini almak ve fikrini sormak lâzım gelirken, Amerika'da, Avrupa'da bu meseleye dair istişareye kendinizi mecbur bildiğinizden, elbette benim de bu meselede söz söylemeye hakkım var. Hamiyetkâr olan bütün bir millet namına sizden bekliyoruz.³⁵

35 Emirdağ Lâhikası-2, s. 202-206

DOĞUDAN GELEN IŞIK

Yıllar önce merhum Cemil Meriç, "Işık Doğu'dan gelir." demiş ve bir kitabına bu ismi vermişti. Işığın vatani doğudan dünyaya gelen Said Nursî, on dokuzuncu yüzyılın sonlarıyla, yirminci yüzyılın başlarında doğuyu-batıyı, bütün Anadolu'yu adım adım gezmişti. Bütün vatan sathının hastalığını zaruret, cehalet ve ihtilaf olarak tesbit ve teşhis ediyordu: "Bizim düşmanımız cehalet ve zaruret ve ihtilaftır. Bu üç düşmana karşı cihad edeceğiz; sanat, marifet ve ittifak silahıyla..." Bu yüce gerçeğin hatırı için çalışıyor, çırpınıyor ve bütün ömrü boyunca meşakkatler içinde yaşıyordu. Vatanın selameti için, nesillerin saadeti için her türlü fedakârlığa katlanıyordu.

"Batı dünyasındaki medeniyet eserlerine ve yüksekliklerine yardım edecek noktaları yani fenleri ve sanayiî memnuniyetle alacağız." diyordu. Günümüzün Japonları'nın ulaştıkları zirveyi doksan sene önce gösteriyordu. "Avrupa'dan medeniyetin güzel harikalarını almakla beraber, milletimizin hayat suyu olan millî örfümüzü koruyacağız. Bizim milliyetimiz ise İslâmiyetle yükselip bütün cihana dal budak salmıştır." şeklinde eski-yeni bütün şaheser Risaleleri'nde o kadar çok veciz ifade ve beyanları vardır. Yine bir başka dersinde: "Dünyanın hükümrani ilim ve marifettir." diye atom çağının haberini veriyordu tâ 1907 senelerinde.

Doğu Anadolu'da doğan Bediüzzaman güneşi, yüz sene evvel, maarifteki gerilikten acı acı dert yanıyordu. İlim-irfan-iman yolunun aydınlığını gösteriyordu. Gerçek medeniyeti teşkil eden

dinimiz İslâmiyet'in maddî cihetteki geriliğinden bahsediyordu. "İslâmiyet bizim kötü ahlâkımızdan darılmış, dönüp geçmiş zamanlara doğru bu günün Müslümanlarını şikayete gitmiş." diyordu.

Medrese, mektep ve tekkenin acı ayrılığı bizim maddî, manevî geriliğimizin sebebidir. Bunların çatışmaları İslâm ahlâkının da esasını sarsmıştır. Millî birliği çatalaştırmıştır. Böylece medenî yükselişten mahrum kalmışızdır. Biri diğerini kâfirlikle itham ediyor. Öteki ise onu cahillikle ve itimat edilmezlikle suçluyordu. Bütün bu ayrılıkların çaresi: Mekteplerde İslâmî ilimlerle birlikte, müsbet teknik ilimler beraber okutulmalıdır. Tesbit ve teşhisini şu veciz ifadeyle taçlandırıyor:

"Cehalet ve fakra hücum için fen ve sanat silahının başına, ileri arş!"

Bediüzzaman, Kur'ân-ı Kerim'in âyetlerinin başlarında ve sonlarında insanları akıllarına havale etmesinden bahisler açar: "Aklına bak! Fikrine, kalbine müracaat et. Meşveret et, onunla görüş ki bu hakikati bilesin." diyor.

Yine yirminci yüzyılın başlarındaki feryatlarından birisinde aynen şöyle sesleniyordu;

"Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim:

Ehl-i medrese, ehl-i mektep ve ehl-i tekke kendi aralarında sulh etsinler. Birbirlerini dinleyerek, birbirlerine meyletsinler. En az, maksatta birlik ve beraberlik olsun. Bunların fikirlerindeki ayrılık, mesleklerindeki ihtilaf yükselişi de durdurmuştur. Birbirlerini dinsizlikle ve cahillikle ithamdan vazgeçmeleri gerekir.

İslâmiyet, hariçte temessül etse bir menzili mektep, bir hücre medrese, bir köşesi zaviye, salonu dahi mecmaü'l-küll; biri diğerinin noksanını tekmil için bir meclis-i şûra olacak, bir kasrı meşîd-i nûrânî timsâlinde arz-ı dâdar edecektir. Ayna, kendince,

güneşi temsil ettiği gibi; şu Medresetü'z-Zehrâ dahi o kasr-ı ilahîyi haricen temsil edecektir.”

Bu Doğu Üniversitesinde okutulacak dilleri ise şöyle sayıyordu:

“Lisân-ı Arabî vacîb, Kürdî caiz, Türkî lâzım kılmak.” gerektir diyen Üstadlar Üstadı Bediüzzaman'ın kelimelerini yeni nesillerin daha da iyi görebilmeleri için, günümüzün kelimeleleriyle açmaya çalışayım:

Doğu Üniversitesinde okutulacak diller: Arapça, Kürtçe ve Türkçe olmalıdır. Bunlardan Arapça terk edilmemelidir. Kürtçe mümkün olur veya olabilir. Türkçe ise lüzumludur ve gereklidir.

Bediüzzaman bu büyük meseleleri bütün vatan sathındaki beldelerde söylemiştir. Bu beldeleri ise şöylece sıralamak lazımdır:

Van, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Erzurum, Tiflis, Batum, Beyrut, Kosova, İstanbul, Selanik ve Şam.

Görülüyor ki Osmanlı Cihan Devleti'nin doğu batı her bölgesinde aynı meseleyi tekrar tekrar anlatmıştır. Gazetelerde yazmıştır, camilerde vaaz ve hutbe şeklinde konuşmuştur. Miting meydanlarında anlatmıştır. Kahvehanelerde, tiyatrolarda, mekteplerde, medreselerde ve tekkelerde yine aynı yarıyı ameliyat etmeye çalışmıştır. Vefatından birkaç ay evvel de devrin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a, Başvekili Adnan Menderes'e ve Millî Eğitim Bakanlarından Tefik İleri'ye Namık Gedik'e bu büyük derdi mektuplarla Ankara'ya yazmıştır.

Bediüzzaman'ın yazdığı mektuplar, günümüzde Millî İstihbarat Teşkilatı'nın arşiv dosyalarında bulunmaktadır.

Tefik İleri merhum Ankara'da ölüm döşeginde kendisini ziyarete gelerek Hastalar Risalesi'ni okuduğu zaman, hasta yatağında gözyaşları içerisinde derin derin ahlar çekerek Bediüzzaman'ı anlayamadıklarını söylemişti.

Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Çifttehavuzlar'daki evinde muhtelif defalar ziyaretimde, kendile-

MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

rine otuz-otuz beş sene evvel Bediüzzaman'ın yazdığı mektuplardan bazılarını bizzat okumuştum. Okuduktan sonra, bunları ilk defa duyduğunu bana söylemiş ve aynen şunu demişti:

“Demek Hoca Efendi ile aynı görüşteymişiz!”

ALTMİŐ SENELİK RİSALE-İ NUR MÜDERRİSİNDEN BİR NUR DERSİ

Elinizdeki eserin sonunu bir bahisle ve güzel bir şahsiyetin bahsimizle alâkalı güzel bir yazısı ile bitirmek istiyorum.

Risale-i Nur mektebinin bir talebesi vardır. Aslında bir değil, belki de milyonlarca bahtiyar öğrencisi bulunmaktadır. Bu bahtiyar talebelerden çok güzide ve mümtaz birisinden bahsetmek istiyorum. Bu aziz talebe Nur Mektebi'ne yani Medresetü'z-Zehrâ'ya tam yarım asırdır devam etmektedir. Azizlerin azizi olan bu talebe, bulunduğu mektepte hem talebedir hem hocadır hem müderris yani şimdiki ismiyle profesördür. Bahsini etmeye çalıştığım zat elli senedir Risale-i Nur'ları hem okuyan hem de okutan bir âbide şahsiyettir. Altı bin sayfayı bulan Risale-i Nur şaheserlerinin sayfa sayfa, satır satır, kelime kelime fihristidir ve indeksidir. Bu rehber insan, âdeta Risale-i Nurları ezberlemiştir. Ezberlemekten ve bilmekten öte, elli senedir okuduğu ebedî Kur'ân gerçeklerini kendi fazilet timsali şahsında yaşamaktadır. Bu meseleyi de Allah'ım imkânlar ihsan ederse inşallah kaleme almayı çok arzu ediyorum.

Nur Dersi

Bu rehber insanın ismi Mustafa Sungur'dur.

Tam elli sene Nur Risaleleri'ni okuduğu için on altı Anadolu beldesinde aylarca ve yıllarca hapislerde yatmıştır. Meselemizi

başka vakitlere tehir ederek, burada bir yazısını nakletmeyi arzu ediyorum. Ankara'da yayımlanan Yeni Dergi'nin dördüncü sayısında bir yazısını okudum. Bu yazı zannediyorum mezkur derginin bazı sorularına veya anketine verdiği cevaplardan meydana gelmiş. Yazının başlığı "Risale-i Nur, Geleneksel Ulemâ ve Tasavvuf Çizgisini de Tazammun Eder" şimdi bu kıymetli yazıyı okuyarak, kitabımıza nihayet verelim:

"Said Nursî Hazretlerinin veyahut Kur'ân-ı Hakim'in bu asrın fehmine bir dersi olan Risale-i Nur'un mümtaz bir mahariyetinin ve eşsiz bir yönünün beyan edilmesine bu suallerle vesile oldunuz. Bunun için ben suallerinize madde madde cevap vermek değil, belki heyet-i umumiyesine birden cevap teşkil edecek, Risale-i Nur'un harika bir hususiyetini bir nebze beyan etmek isterim. Suallerinizde temas ettiğiniz husus çok mühimdir. Çok kimseler bilhassa şimdiye kadar aydın tanınan kesim, bu suallerin ağırlığı altında ezilip kalmışlar. Yani, dine, İslâmiyet'e, geleneksel toplum anlayışı, asr-ı hâzırın ilmî, fennî gelişmesine de sanayi çağı, mekanik toplum anlayışı deyip ikisinin arasını büyük uçurumlarla dolu zannetmiştir.

Yani, dinî inanç iyi, güzel bir şey. Faydalı fakat ilim, bilim, akıl, fen, o ayrı bir şey. Birisi inanmak. Ötekisi ile bilime dayalı, sebepleri var; ispat edilebilir ve inanmaktan tamamen ayrı bir şey diye telâkki olunan ve şimdiye kadar da öyle telâkki edilmiş kavramlardır. Bu nokta-i nazardan Risale-i Nur'un ehemmiyeti daha da açık ortaya çıkıyor.

Hazret-i Bediüzzaman da asrın başında, yirminci asrın başlarında, bu ehemmiyeti keşfetmiş, dünya çapında ve asırları da kucaklayacak bir vüsat içinde bu meseleyi halletmek istemiştir.

Risale-i Nur'un telifi ve Şark'ta kurulacak Medresetü'z-Zehrâ'nın tahayyülü, hep bu mezkur meselenin tahakkuku içindir. Hakikatte ilimle fen, din ile iman hakikatlerinin asla çeliştiği yoktur. Bilakis, İslâmiyet hakikat, ilim, fen, akıl ve mantık umumunu ihata etmiştir. İlmin, fennin meselesi, gerçekte iman

hakikatlerini teyid eder. Her şeyin nizam, mizan, ölçü ve sanatlı yapılışı Allah'ın varlığına ve birliğine delillerdir, işaretlerdir ve şahadetlerdir.

Bu zamanda Hz. Üstadımız'ın tabiriyle “Bir mu'cize-i maneviye-i Kur'an'ıye” olan Risâle-i Nur'un ekmel bir mahiyetinin bu veçhile beyan olması icab eder. Bu husus nedir? Nur Risalelerinin diğer bütün ilmî, tasavvurî mânâlardan ayrı bir manevî veçhesi ne olabilir? Başka bir tabirle bir manevî atom bombası, Kur'an'ın elinde bir elmas kılıç veya dinsizliğe, anarşiliğe ve Ye'cüc ve Me'cüc ile ifade edilen, âhir zamanda zuhuru beklenen çok dehşetli, korkunç ve insanlığı mahveden, yıkıcı, tahripkâr cereyanlara karşı bir sedd-i Zülkarneyn oluşunun sırrı nedir, diye efkârı meşgul eden bir veçhesinin, ve sizin “Said Nursî sanayi çağının Müslüman toplumlara taşıdığı mekanik toplum anlayışını, geleneksel şahsiyetçi toplum anlayışıyla nasıl te'lif etmiştir?” sualinizde cevabını bulan kutsî mahiyetinin, ifade edilmesi gerekmektedir.

Ne yazık ki bilim, fen şimdiye kadar materyalist felsefe tarafından inkârcıların tarafında gösterilmiştir. Özbekistanlı bir âlimin dediği gibi Said Nursî Tabiat Risalesi adlı kitabı ile, ilim ve fenni inkarcı felsefenin elinden alıp onu, dinin, İslâmiyet'in ispat ve te'yidinin eline vermiştir. Evet, Said Nursî Allah'ın mukaddes kitabı olan Kur'an'ı Hakimin kâinat dediğimiz şu madde aleminin tefsiri ve tercümesi olduğunu ilmî delillerle ispat etmiştir. Evet, Said Nursî iki kitaptan bahsediyor: Biri, Allah'ın kelâm sıfatından gelen Kelâmullah ki Kur'an'ı Kerim'dir. İkincisi, irâde ve kudret sıfatından gelen, âlem-i şehadet ve madde alemi dediğimiz mücesssem kitab-ı kâinattır.

Her şey ve her hâdise, bunların muhtevası içindedir. Muazzez Üstad, Yedinci Söz'de “Kâinat Mescid-i Kebirinde Kur'an Kâinatı okuyor.” diyor. Ne demek Kur'an kâinatı okuyor? On dokuzuncu Mektup'ta bu hususu şöyle beyan eder:

Hem o burhan-ı hak ve sirâc-ı hakikat, öyle bir din ve şeriat göstermiştir ki iki cihanın saadetini temin edecek desâtiri câmîdir. Ve câmî olmakla beraber, kâinatın hakâikini ve vezâifini ve Hâlık-ı kâinat'ın esmâsını ve sıfâtını, kemâl-i hakkaniyetle beyan etmiştir. İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyile beraber tarif eder ki onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki; o din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, o kâinatı kendiyile beraber tarif edecek bir beyannâmesidir ve bir tarifesidir. Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya münasip bir tarife yapar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır.

Öyle de din ve şeriat-ı Muhammediye'de (aleyhissalâti vesselâm) öyle bir ihata, bir ulviyet, bir hakkaniyet görünüyor ki kâinatı halk ve tedbir edenin kaleminden çıktığını gösterir. Ve o kâinatı güzelce tanzim eden kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine O'dur. Evet, o nizam-ı ekmel, elbette bu nazm-ı ecmeli ister.³⁶

Evet, Aziz Üstadın şu cümlesine tekrar nazarınızı çekerim: "İşte o İslâmiyet ve şeriat, öyle bir tarzda muhit ve mükemmeldir ve öyle bir surette kâinatı kendiyile beraber tarif eder ki onun mahiyetine dikkat eden elbette anlar ki o din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, o kâinatı kendiyile beraber tarif edecek bir beyannâmesidir." Evet, Kur'ân kâinatı okuyor cümlesi bu mânâyı ihtiva eder. Kur'ân, kâinat sarayının bir beyannamesidir, bir tarifesidir.

Said Nursî Hazretleri Cenab-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine delalet ve şehadet eden küllî muarrifleri sayarken, Kur'ân-ı Kerim ve Hatem-ül Enbiya Muhammed (s.a.s.) ile beraber, kâinat dediğimiz şu madde âlemini de o küllî muarrifler arasında zikrediyor. Kâinat, yani bilhassa şu görünen âlem, yani Güneşi, Ayı, yıldızları, zemin yüzünü, insanları, hayvanları ve bitkileriyle onların aletleri ve cihazatlarıyla yani ağaçları, çiçekleri, yaprakları

36 Mektubat, s. 220

ve meyveleriyle, insanlar ve hayvanlar göz, kulak, el, ayak gibi iç ve dış binler cihazlarıyla hepsi beraber ve ayrı ayrı, bir olan Allah'ın varlığını, kutsî sıfat ve isimlerini terennüm ediyorlar. Hâlleriyle, sanatlı ve hikmetli yapılarıyla nizam ve mizanlı, ölçülü ve düzgün hikmet ve hareketleriyle her şey daima ve mütemadiyen yaratıcısını, hâl dili ile yad ve ilan etmektedirler diye Nur Risaleleri, kâinatın şهادetini, aklen, mantıken izah ve ispat ile ders vermektedir.

Meyve Risalesi'nin Altıncı Meselesi'nde şu cümleler de bu meseleye gayet açık bir delildir: Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. "Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar." dediler.

Ben dedim:

– "Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemâdiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz!"³⁷ diyerek fen derslerinin her birisinin kendi mevzularıyla Kâinat Hâlık'ının varlığını, birliğini, ispat ve ilan ettiklerini izah etmektedir.

Said Nursî Hazretleri iman hakikatlerine ve İslâmî düsturlara, delil ve hüccetleri umumiyetle kâinattan vermektedir. Hatta en gaybî, manevî ve ilahî hakikatleri; nebatattan, hayvanat ve insanlardan, yani onların hilkatlerinden misaller vererek izah etmektedir. Mesela İmam-ı Mübin, Kitab-ı Mübin ki İslâm âlimleri "ilm-i İlahînin unvanlarıdır" demişler. İlm-i ilahî ki insanlara nisbeten tamamen gaybî, manevî, melekutî bir manadır. Said Nursî, bunu izah ederken birden çekirdek ve tohumlara nazarı çevirerek, çekirdek ve tohumdaki programlanmış gaybi ağaç ve bitkileri ve yumurtalarda, nutfelerle ilm-i ilahînin tertip ve tanzim ettiği ve sonradan vücuda çıkan varlıklara atf-ı nazar ettirmektedir. Benim şu izahlarım, ancak bu denizden bir katre mesabesinde. Bu itibarla Risale-i Nur yakın bir geleceğin

37 Şuâlar, s. 192

bütün okullarında okunmaya ve ders verilmeğe şayan bir eser külliyatıdır.

Geleneksel anlayış diye ifade edilen şey, maalesef İslâmiyet hakikatini anlamadan, bilmeden, kutup yıldızı gibi çok uzaktan İslâmiyet'e ve imana bakışın bir garibe ifadesidir. Her ne kadar akıl, mantık ve bilim kavramları olmasa da inanmak iyi bir şey demek gibi dine sabit bir bakışın ifadesidir. Yakın bir mazide inkârcılardan başka inanan kesimlerde dahi şöyle bir kanaat vardır: İlmin, aklın eli her şeyi halledemiyor, akıl ve bilimin halledemediği meseleyi ancak din halleder, metafizik meseleleri ancak din halleder, diye samimi dindar mebusların ağzından, bir zamanlar 1950'den sonra meclis konuşmalarında defalarca dinlemiştik. Onlar, akıl, ilim ve bilim diye müsbet meselelere bir saha ayırıp o sahayı onlara verip ancak dine, metafizik meseleleri vermekte idiler. Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri ise akıl, mantık, bilim, madde, insan, kâinat, her şeyi bizzat dinin içerisinde mütalaa etmiştir. Yani Hakikat-ı Kur'âniye ve imaniye her şeyi ihata etmiştir demektedir. İslâmiyet hakikati, dünya ve ahiret, madde ve mana her şeyi ihata etmiştir. İlmin ta kendisi bizzat iman hakikatleri içindedir. Tabiat kanunları dedikleri şey, Allah'ın kâinatta vaz'ettiği ilahî kânunlardır. Fenlerin eşyada gösterdiği nizam, mizan, hikmet, sanat gibi şeyler ise vahdaniyetin en bariz delilleridir, diye tâ 1910'larda ilanâta bulunmuştur. Said Nursî Risale-i Nur'dan evvel telif ettiği Katre risalesinde her bir şeyin elli beş lisanla Cenab-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine şehâdet ve işaretlerini, ilmî ve fikrî olarak, beyan etmiştir.

Artık bundan sonra, yani Risale-i Nur'un zuhurundan ve intişarından sonra, öyle gelenekselmiş, anane imiş gibi sözlere iltifat yok ve ihtiyaç da yok çünkü ilim ve bilimin revaç bulunduğu bu yirminci ve yirmi birinci asırda, tamamen hak ve hakikate, akıl ve mantığa, delil ve hüccete istinat eden ve bütün meselelerini akla ispat ettiren Kur'ân-ı Hakîm'in, asrın idrakine, zamanın fehmine bir dersi olan Risale-i Nur'un zuhuru var. Devir şimdi

onun devridir. Zaman ona çalışıyor. Risale-i Nur bu asrı ve gelen asrı tenvir edebilir bir mu'cize-i Kur'âniyedir. Hep beraber siz ve biz, Kur'ân-ı Hakîm'in asrın idrakine bir dersi olan Risale-i Nur'un revacına çalışmalıyız.

Risale-i Nur, insan-Allah ve insan-kâinat ilişkilerine geleneksel ulema ve geleneksel tasavvuf çizgisi dışında yeni bir çerçeve sunabilmiş midir, diyorsunuz. Yukarıda bir nebze takdim ettiğimiz Risale-i Nur'un mahiyetinin izahı ile cevaplandırılır bu sorunuz.

Geleneksel ulemâ ve tasavvuf çizgisi dışında değil, belki ulema ve evliyanın mesleklerini de tazammun eder. "Kur'ân'ın mucizekâr cadde-i kübrâsı, gösterdiği hakaik-i imaniyye ve marifet-i kudsiyye, ulemâ ve evliyanın pek çok fevkinde bir kuvvet ve yüksekliktedir." diyerek bütün onların hakikatlerini içine almıştır. Nitekim bir mektubunda bu hususu şöyle izah eder:

İman, yalnız icmâlî ve taklîdî bir tasdike münhasır değil; bir çekirdekten, tâ büyük hurma ağacına kadar ve eldeki aynada görünen misalî güneşten tâ deniz yüzündeki aksine, tâ güneşe kadar mertebeleri ve inkişafı olduğu gibi imanın o derece kesretli hakikatleri var ki bin bir esmâ-yı ilahîye ve sair erkân-ı imaniyenin kâinat hakikatleriyle alâkadar çok hakikatleri var ki "Bütün ilimlerin ve mârifetlerin ve kemalât-ı insaniyenin en büyüğü imandır ve iman-ı tahkikîden gelen tafsilli ve burhanlı mârifet-i kudsiyedir." diye ehl-i hakikat ittifak etmişler.

Evet, iman-ı taklîdî, çabuk şüphelere mağlûp olur. Ondan çok kuvvetli ve çok geniş olan iman-ı tahkikîde pek çok meratip var. O meratiplerden ilmelyakîn mertebesi, çok burhanlarının kuvvetleriyle binler şüphelere karşı dayanır. Hâlbuki taklîdî iman bir şüpheye karşı bazen mağlûp olur.

Hem iman-ı tahkikînin bir mertebesi de aynelyakîn derecesidir ki pek çok mertebeleri var. Belki esmâ-yı ilahîye adedince tezahür dereceleri var. Bütün kâinatı bir Kur'ân gibi okuyabilecek derecesine gelir.

Hem bir mertebesi de hakkalyakândir. Onun da çok mertebeleri var. Böyle imanlı zatlara şübehat orduları hücum da etse bir halt edemez. Ve ulemâ-yı ilm-i kelâmın binler cilt kitapları, akla ve mantığa istinaden telif edilip yalnız o mârifet-i imaniyenin burhanlı ve aklî bir yolunu göstermişler. Ve ehl-i hakikatın yüzer kitapları keşfe, zevke istinaden o mârifet-i imaniyeyi daha başka bir cihette izhar etmişler fakat, Kur'ân'ın mucizekâr cadde-i kübrâsı, gösterdiği hakâik-i imaniye ve mârifet-i kutsîye, o ulemâ ve evliyanın pek çok fevkinde bir kuvvet ve yüksekliktedir.

İşte, Risale-i Nur bu cami ve küllî ve yüksek mârifet cadesini tefsir edip bin seneden beri Kur'ân aleyhine ve İslâmiyet ve insanıyet zararına ve adem âlemleri hesabına tahribatçı küllî cereyanlara karşı Kur'ân ve iman namına mukabele ediyor, müdafaa ediyor. Elbette hadsiz tahşidata ihtiyacı vardır ki o hadsiz düşmanlara karşı dayanıp ehl-i imanın imanını muhafazasına Kur'ân nuruyla vesile olsun.

Hadîs-i şerifte vardır ki “Bir adam seninle imana gelmesi, sana sahra dolusu kırmızı koyunlardan daha hayırlıdır.”³⁸ “Bazen bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlı olur.”³⁹ Hattâ Nakşîlerin hafî zikre verdiği büyük ehemmiyet, bu nevi tefekküre yetişmek içindir.⁴⁰

Hz. Üstad Risale ve mektuplarının yüzer yerlerinde evvelâ; iman ve Kur'ân hakikatlarının izah ve ispatını esas meslek ittihaz ettiğini ifade eder. Risalelerin te'lif zamanında 13. Mektupta bu hususu izah etmektedir. Onunla beraber Kur'ân-ı Kerim'in bil-hassa bir âyetinin bu zamana işâri bir tarzda baktığını beyanla, hizmet metodunun âyet-i Kur'âniyenin tevcihi istikametinde olduğunu ders verir.

38 Buhârî, cihâd: 102, 143; Müslim, fadâilü's-Sahâbe: 34; Dârimî, ilim: 10; el-Münâvî, Feyzü'l-Kadîr: 6:359.

39 el-Gazâlî, İhyâu ulûmi'd-dîn 4/423; el-Kurtubî, el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân 4/314; Aliyyülkârî, el-Masnû' s.82; el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ 1/370.

40 Emirdağ Lâhikası-1, s. 98

Evvela, 13. Mektupta, içtimaî hayatı tahlil ederek 1926-1934 Barla hayatı esnasında, din-i İslâm'a, Kur'ân'a hizmette bulunuşunu, hizmet tarzı ve usulünü şöyle takdim eder:

Dünyanın siyasetine karşı ne için bu kadar lâkaytsın? Bu kadar safahât-ı âleme karşı tavrını hiç bozmuyorsun? Bu safahâtı hoş mu görüyorsun? Veyahut korkuyor musun ki sükût ediyorsun?

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîm'in hizmeti, beni şiddetli bir sûrette siyaset âleminde men etti. Hatta düşünmesini de bana unutturdu. Yoksa bütün sergüzeşt-i hayatım şahittir ki hak gördüğüm meslekte gitmeye karşı korku, elimi tutup men edememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneceğim yok.. malımı düşüneceğim yok.. hânedanımın şerefini düşüneceğim yok... Riyakâr bir şöhet-i kâzibeden ibaret olan şân ve şeref-i dünyeviyyenin muhafazasına değil, kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecelim... O, Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki vakti gelmeden ona ilişsin. Zâten izzetle mevdi, zilletle hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi birisi şöyle demiş:

وَنَحْنُ أَنَا لَا تَوَسُّطُ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوْ الْقَبْرِ⁴¹

Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimaiye-i siyasiye-i beşeriye-i düşünmekten men ediyor, şöyle ki:

Hayat-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufûnetli bir çamur içinde kabile-i beşer düşse kalka gidiyor. Bir kısmı, selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı, mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vâsıtaları bulmuş. Bir kısım-ı ekseri o ufûnetli, pis, çamurlu bataklık içinde karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misk ü

41 "Biz kendilerine arada, ortada bir yer olmayan kişileriz. Bizim için ya âlemin üstünde yer almak ya da kabre girmek vardır." (Bkz.: Ebû Firâs el-Hamedânî, Divân (Şerh: Dr. Halil Duveyhî) s. 165; İbni Kays, Kıra'd-dayf 1/71).

amber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor.. düşerek kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklığı anlar, ufûnetli, pis olduğunu hisseder fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu görmiyorlar.

İşte bunlara karşı iki çare var:

Birisi: Topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır.

İkincisi: Bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irâe etmektir.

Ben bakıyorum ki yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâlbuki o biçâre ve mütehayyir olan seksene karşı hakıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de bir elinde hem sopa hem nur olduğu için emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam “Acaba nurla beni celbedip topuzla dövmek mi istiyor?” diye telâş eder. Hem de bazen ârizalarla topuz kırıldığı vakit, nur dahi uçar veya söner.

İşte, o bataklık ise gafletkârâne ve dalâlet-pîşe olan sefihâne hayat-ı içtimaiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerridlerdir. O mütehayyir olanlar; dalâletten nefret edenlerdir fakat çıkamıyorlar, kurtulmak istiyorlar, yol bulamıyorlar, mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise siyaset cereyanlarıdır. O nurlar ise hakâik-i Kur’âniye’dir. Nura karşı kavga edilmez, ona karşı adâvet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka ondan nefret eden olmaz.

İşte, ben de nur-u Kur’ân’ı elde tutmak için **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ**⁴² deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki:

Siyaset cereyanlarında hem muvafıkta hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyâtlarından müberrâ ve sâfi olan bir makamda verilen ders-i Kur’ân ve gösterilen envâr-ı Kur’âniye’den hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek

42 Şeytandan ve siyasetten Allah’a sığınırım!

ve itham etmemek gerektir. Meğer dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan suretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola...

Elhamdülillâh! Siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-yı siyaset ithamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her tâifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor.⁴³

...

Said Nursî Hazretleri, nail olduğu bu mazhariyetini, umum insanlığa teşmil için başta Van, Diyarbakır olarak Vilayet-i Şarkıye'de Medresetü'z-Zehrâ namı ile bir üniversite kurma teşebbüsünde bulunmuştur. Bu hususu 1955'te Reis-i Cumhuriyet ve Başvekile takdim ettiği mektubunda dile getirmiş, gaye ve maksadını ve bunun vatan-millet yönünden ehemmiyetini nazara vermiştir. Bu mektubda "Hakikata karşı kısa bir yol" dediği, hakikate ulaşmak, kavuşmak için... Yani, İnsan nedir, kâinat, zaman nedir? Nereden? Nereye? Ve ne için? gibi sualleri halleden, cevap veren kısa bir yol, Kur'ân'dan buldum. Risale-i Nur'dur işte o kısa yol. Tasavvuf ve medresenin umum öğretimine bedel; Risâle-i Nur'la din, insan ve kâinat hakikati elde edilebilir. diyor. Bunun tahakkuku için de Şark Darülfünununun kurulmasına çalışıyor. Ve şöyle diyor:

Sâlisen: Altmış beş sene evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz müstemlekât nâzırı Kur'ân'ı elinde tutup konferans vermiş. Demiş ki "Bu İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakikî hâkim olamayız, tahakkümümüz altında tutamayız. Ya Kur'ân'ı sukut ettirmeliyiz veyahut müslümanları ondan soğutmalyız."

İşte bu iki fikirle, dehşetli ifsat komitesi bu biçâre fedakâr, mâsum, hamiyetkâr millete zarar vermeye çalışmışlar. Ben de

43 Mektubat, s. 48-50

altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'ân-ı Hakîm'den istidat eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol ve bir de pek büyük bir "Dârülfünun-u İslâmiye" tasavvuru ile, altmış beş senedir, âhiretimizi kurtarmak ve onun bir faydası olarak hayat-ı dünyeyiyemizi de istibdad-ı mutlakdan ve dalâletin helâketinden kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiye'nin mâbeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk.

Birinci vesilesi: Risale-i Nur'dur ki uhuvvet-i imaniyenin inkişafına kuvvet-i iman ile hizmet ettiğine kat'î delil, emsalsiz bir mazlumiyet ve âcizlik hâletinde telif edilmesi ve şimdi âlem-i İslâm'ın ekseri yerlerinde ve Avrupa ve Amerika'ya da tesirini göstermesi ve ihtilâlcilere ve dinsiz felsefeye ve otuz seneden beri dehşetli bir surette maddiyun ve tabiiyun gibi dinsizlik fikrine karşı galebe çalması ve hiçbir mahkeme ve ehl-i vukuf dahi onları cerh edememesidir. İnşallah bir zaman da sizin gibi uhuvvet-i İslâmiye'nin anahtarını bulan zatlar, bu mucize-i Kur'âniye'nin cilvesini âlem-i İslâm'a işittireceksiniz.

İkinci vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmîü'l-Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki:

Câmîü'l-Ezher Afrika'da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya Afrika'dan ne kadar büyük ise daha büyük bir darülfünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kutsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan "İslâmiyet milliyeti" ile **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ** Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun. Vê felsefe fünunu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakâikiyle tam müsâlaha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye, vilâyât-ı şarkiyenin merkezinde hem Hindistan hem Arabistan hem İran, hem

Kafkas hem Türkistan'ın ortasında, Medresetü'z-Zehrâ mânâsında, Câmîü'l-Ezher üslûbunda bir darülfünun, hem mektep hem medrese olarak bir üniversite için, tam elli beş senedir Risale-i Nur'un hakâikine çalıştığım gibi ona da çalışmışım.⁴⁴

44 Emirdağ Lâhikası-2, s. 203-204

EKLER

İLK MİLLÎ MECLİS'TE VAN ÜNİVERSİTESİ MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Risale-i Nurlardaki sonsuz Kur'ân gerçeklerinin bütün cihana yayılmasını can u dilden isteyen Bediüzzaman, mübarek hayatının hemen yarısından fazla bir zamanını Doğu Anadolu'nun Van, Bitlis, Diyarbakır, Siirt, Erzurum gibi beldelelerinde Medresetü'z-Zehrâ isminde bir İslâm Üniversitesinin açılması için sarfetmiştir.

Doğu Anadolu'da bugün yaşanan sıkıntıları yüz yıl öncesinden görmüştü. Bu hastalığın tedavisi için maarife yani eğitime başvurulacaktı. Doğu Üniversitesini hayatının büyük gaye ve maksatlarından birisi olarak ifade ediyordu. Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesi için üçüncü kurulma teşebbüsünü T.B.M.M kurulu-na da tebliğ etmişti.

T.B.M.M. aralarında Mustafa Kemal ve İsmet İnönü'nün de bulunduğu toplantılarında Bediüzzaman'ın teklifini sayıları yüz elliyi aşan imza ile kabul etmişlerdi. Meclis zabıt gazetelerinde şunları okumaktayız:

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi

196. İctima, 21.2.1339 Çarşamba (1923)

Teklifler...

Kayseri Mebusu Alim Efendi ile 166 refikinin Van'da

“Medresetü'z-Zehrâ” namıyla bir medrese küşâdına (açılmasına) dair kanun teklifi(2\671)

Doğu Anadolu'da kurulacak olan Doğu Üniversitesi (Medresetü'z-Zehrâ) için hazırlanan teklifi yüz altmış beş milletvekili imzalamıştı. Bu imzanın sayısı Nur Risalelerinde 163 olarak geçer. İmza defterinin bir yerinde “mecmu-u imza: 165, bir başka sayfada ise “167 imzadan ibarettir” yazılıdır.

21 Şubat 1923 tarihli belgenin altında “kâtip Süleyman” şeklinde bir ifade okunmaktadır.

Mustafa Kemal (Atatürk) ve İsmet (İnönü) imzalarının da bulunduğu teklif belgesinde şu şehirlerin milletvekillerinin imzaları okunmaktadır:

Kozan, Dersim, Menteşe, Malatya, Ergani, Ertuğrul, Edirne, Söğüt, Hakkari, Saruhan, Ordu, Kastamonu, Mersin, Mardin, Kütahya, Tokat, Kayseri, Erzincan, Maraş, Çankırı, Besni, Bolu.

165 imzalı belgenin okunan kısımlarındaki şehirler ve imzalar ise şöyledir:

Urfa (Saffet), Trabzon (Ali Şükrü), Erzurum (Salih), Dersim (Abdülhak Vâsıf), Muş (Ali Rıza), Karahisar (Nebil), Biga (Mehmed Ali), Ardahan (Sürur), Kars (Fahrettin), Canik (Şükrü), Eskişehir (Eyüp Sabri), Çorum (Sıddık), Sivas (Ziyaeddin), Lazistan (İzzettin), Sinop (Abdullah), Isparta (Hasan Ahmet), Elaziz (Muhiddin), Siirt (Mehmet Fethi), Cebelibereket (Faik), Siverek (Abdulaziz), Karahisar-ı Sahip (Mustafa), Bitlis (Derviş), Genç (Hasan Hüseyin), Muş (Osman), Yozgat (Feyyaz Adil), Bursa (Mustafa Fehmi), Denizli (Hasan), Siirt (Necmettin), Genç (Fikri), Konya (Re'fet), Gaziantep (Kılıç Ali), Bayezid (İsmet), Bebek (Mustafa Kemal).

MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

بایطالی و رواد و طرفین					
تاریخ	معاوضات	تفصیلات	مبالغه	تاریخ	مبالغه
1300			بایطالی و رواد و طرفین	1300	1000
1301				1301	1000
1302				1302	1000
1303				1303	1000
1304				1304	1000
1305				1305	1000
1306				1306	1000
1307				1307	1000
1308				1308	1000
1309				1309	1000
1310				1310	1000

Geler-giden Bâb-ı Âli Evrak Odası

Said Efendi'ye Van'a avdet üzere harcırah olarak, iki bin kuruş itâsına mukteza-yı irade-i seniyyeden bulunduğuna dâir, irâde-i hususiye üzerine.

Ekler

دائرة عداوت كبريات طلي		شيفره	
لايف المديريه دوره	مقايه ايدان	ميدى	ميدى
		كارم ميس	كارم ميس
		0	0
<p>رقم لازم كبريه 2. عداوت كبريات طلي مديريه عداوت كبريات طلي</p> <p>مديريه عداوت كبريات طلي</p> <p>مديريه عداوت كبريات طلي</p>			
<p>مديريه عداوت كبريات طلي</p>			

تاريخ نومري	مرد نومري	شومري نومري	سوميه ريب اولان اولاق
1914	1914	1914	1914

Van Vilayetine Şifre

C.4 Haziran 1329. İnşasına lüzum gösterilen medresenin ma-sarif-ke keşfiyesi miktarının iş'arı (yazı ile bildirmek)
İşaret-i aliye-i musteşarı mucibince
5 Haziran 1329.

TELEGRAMME **تلفرافنامه**

دولت علیہ عثمانیہ تلفراف ادارہ سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تلفراف ہرگز کوئی ذمہ داری نہیں قبول کرتی کیونکہ یہ ادارہ حکومت کی طرف سے ہے۔

Retransmission ou Expédition		تکرار کثیفہ ویا سوق		RECEPTION		اشفہ	
No d'expédition	تکرار کثیفہ ویا سوق transmis à	Date	تاریخ	Signature de l'employé	Signature de l'employé	Reçu de	N° d'ordre

No. _____ Pour _____

N° _____ Mois _____ Date _____ H. _____ M. _____

Vote _____ Indic. Eventuelles _____

موجودی **وان**

تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲** - تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲**

طریق **صاف**

موجودی **وان**

تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲** - تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲**

طریق **صاف**

موجودی **وان**

تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲** - تاریخ **۱۹۹۹** کن **۲**

طریق **صاف**

Van'da bir medrese-i âliyenin inşası ve bahusus masarif-i inşaiyesinin hazine-i evkafın tesviyesiyle nam-ı nâme-i hilafet-penâhiye tesmiyesi beynel-ahali pek ciddi ve pek amik hissiyat-ı şükrâniye ve minnetdarâne ile karşılanmıştır. İşbu emr-i hayrın bir an evvel kolayca fi'le isdarı hükûmetin her türlü teşebbüsâtına yardım edecektir, icap eden paranın irsali ve muktedir bir mühendis ile mimarın bir an evvel i'zâmı ehemmiyetle.

26 Haziran 1329

Vali Tahsin.

MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Bediüzzaman'ın Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesine
en çok yardım eden

35. Osmanlı Hakamı Sultan Mehmed Reşad

Ekler

Ezher Üniversitesi ve Cami-i Şerifi

MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Van Valisi Tahsin Bey

Ekler

Van Gölü'nün batısındaki Edremit sahillerinde
Medresetü'z-Zehrâ'nın 1914 senesinde
temellerinin atıldığı mevkiler..

BİBLİYOGRAFYA

Aydemir, Şevket Süreyya; Enver Faşa, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1971.

Ayverdi, Sâmiha; Türk Tarihinde Osmanlı Asırları 2. Baskı, Damla Yayınevi, İstanbul, 1981.

Bediüzzaman, Said Nursî; Risale-i Nur Külliyyatı, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2007.

Başbakanlık Arşivi; Yıldız Evrakları, İstanbul.

Doğu Üniversitesi Hakkında Rapor, İstanbul, 1952.

Ehl-i Sünnet Mecmuası 5. Cilt 102. sayı, İstanbul, 1951.

Şahiner, Necmeddin; Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî.

.....; Nurs Yolu 5. Baskı Anahtar Yayıncılık, İstanbul.

Uçar, Ali; Van Üniversitesi, 1980.